

RETTSBOK II

SAK NR. 8/1964 B FOR RYFYLKE HERREDSRETT

OVERSKJØNN

OVER REGULERINGSSKJØNN 7/1963 B

RØLDAL—SULDAL KRAFT A/S

MOT

GRUNNEIERE OG RETTIGHETSHAVERE I RØLDAL,
SULDAL, BYKLE OG VINJE HERREDER

UNDERSKJØNNET AVHJEMLET 3. APRIL 1965

OVERSKJØNNET AVHJEMLET 24. MAI 1966

INNHold :

	Side
Konsesjon og konsesjonsvilkår	5
Manøvreringsreglement	20
Beskrivelse av vassdraget og utbyggingen	21
Alminnelige forutsetninger for utbyggingen	22
Spesielle forutsetninger	25
Forutsetninger for erverv av grunn og rettigheter til veier	26
Do. » regulering av Valdalsmagasinet	26
Do. » do. av Røldalsvatn	28
Do. » do. av Vassløvatn	28
Do. » vann- og kloakkledninger	28
Do. » Lonevatn	29
Påstander	29
Tiltakskrav	31
Saksomkostninger	32
Alminnelige merknader	32
Valdalen	32
Røldalsvatn	39
Vassløreguleringen	44
Lonevatn	44
Fallretter	44
Røldal Ysteri	46
Pålegg og tiltak	47
De enkelte takster	48

År 1966 den 24. mai kom Ryfylke herredsrett sammen på Hydros Messe, Nes-
flaten, Suldal.

Rettens formann: Sorenskriver i Nedenes, Reidar Borge, som den 14. april
1964 er oppnevnt av Justisdepartementet til å styre overskjønnet uten hensyn til
juridiksjonsgrensene.

Skjønnsmenn, oppnevnt av Industridepartementet den 23. mai 1964:

1. Sivilingeniør Gøte Furuholmen, Kristiansand S.
2. Byingeniør Finn Jacobsen, Skien.
3. Gårdbruker Olav H. Sunde, Nordagutu.
4. Gårdbruker Aanond Vesaas, Vinje.
5. Gårdbruker Gunnar Lillevåje, Austre Moland.
6. Hyttestyrer Gunnar Litlatun, Øvre Eidfjord.

Varamenn:

For nr. 1 og 2: Overingeniør i Drammen kommune, Erling
Corneliussen, Drammen.

For de øvrige:

Trygdesjef Bjørn Seltveit, Rauland.
Gårdbruker Olav G. Hus, Kinsarvik.

Til behandling forelå sak nr. 8/1964 B, sesjon II.

Saksøker: Røldal-Suldal Kraft A/S, Oslo.

Prosessfullmektig Høyesterettsadvokat Bjørn Dalan, Oslo.

Saksøkt: Diverse grunneiere og rettighetshavere i Røldal—Sulldalsvassdraget.

Prosessfullmektiger ved denne sesjon av overskjønnet:

Høyesterettsadvokat Knut Lassen, Oslo.

—»— Karl Wyller, Stavanger.

—»— Anders Rekve, Stavanger.

—»— Olav Nergaard, Oslo.

—»— Arne Vislie, Oslo.

Advokat A. Grande, Odda.

—»— O. Rekve, Voss.

Saken gjelder: Overskjønn over skjønn avhjemlet 3. april 1965.

Etter endelig rådslagning og stemmegivning for lukte dører ble det avsagt slikt

OVERSKJØNN:

Ved stevning til Ryfylke, Hardanger, Vest-Telemark og Setesdal herredsretter,
datert 15. mai 1963, har Røldal—Suldal Kraft A/S, Oslo, ved sin prosesfullmek-
tig høyesterettsadvokat Bjørn Dalan, Oslo, i medhold av skjønnslovens §§ 55, 63,

104 og 105 og en ved Kgl. res. av 21. desember 1962 gitt tillatelse for selskapet til ervervelse av fallrettigheter, regulering og utbygging i Røldal—Sulldalsvassdragene, begjært skjønn avholdt for å få avgjort om og i hvilken utstrekning de saksøkte tilkommer erstatning for inngrepene, og om saksøkeren skal treffe tiltak for å avhjelpe skader og ulemper som utbygningen fører med seg for bygdefolket og kommunenes interesser, og i hvilken utstrekning. Som saksøkt ble oppgitt grunneiere og rettighetshavere hvis interesser berøres ved de inngrep det er gitt tillatelse til.

Forste sesjon av underskjønnet ble avholdt sommeren 1963 og avhjemlet 28. november 1963.

Underskjønnet bestyres av sorenskriveren i Ryfylke, Kåre Høyland, oppnevnt av Justisdepartementet.

Det ble i rett tid forlangt overskjønn fra begge sider og overskjønnet, sesjon I, ble inkaminert på Nesflaten i Suldal den 7. september 1964 og avhjemlet den 26. februar 1965.

Samtidig med at Justisdepartementet den 14. april 1964 oppnevnte sorenskriver Reidar Borge til å bestyre overskjønnet, bestemte departementet i medhold av skjønnslovens § 15 at de samme skjønsmenn skal gjøre tjeneste under hele overskjønnet.

Forste del av skjønnet, sesjon I, omfattet i alt vesentlig anleggssteder, kraftlinjer, telefonlinjer, veier, brakkeområder, mindre dammer, kanalanlegg i Røldal, sandtak m. v.

Annen del av skjønnet, sesjon II, omfatter i det vesentlige magasinene i Valdalen, forholdene ved Røldalsvatn, Novlevassdraget og Vassstølvatn, eiendommene ved Lono, samt fallretter m. v. Behandlingen av denne del ble påbegynt av underskjønnet den 27. juli 1964 og avhjemlet 3. april 1965.

Overskjønnet vedk. sesjon II er i rett tid forlangt av saksøkeren for en rekke takstnummers vedk. og videre av en rekke saksøkte.

Overskjønnets sesjon II ble inkaminert på Nesflaten i Suldal den 22. juni 1965 og fortsatt med befaringer til og med 9. juli 1965. Rettsmøter til avhør av parter, vitner og sakkyndige samt til prosedyre ble avholdt i Oslo i tiden 15. november 1965—27. november 1965. Overskjønnsretten har videre sittet sammen til konferanser til følgende tider:

I Oslo 17.—29. januar 1966, 21. februar—5. mars 1966, 25.—29. april 1966 og på Nesflaten 23.—24. mai 1966.

Kort sagt har overskjønnsretten i sesjon II behandlet følgende forhold:

1. Stølene i Valdalen.
2. Forholdene ved Røldalsvatn.
3. Et par forhold vedk. Novlevassdraget og 1 forhold vedk. Vassstølvatn.
4. Øynovassdraget.
5. Lonevatn.
6. Fallrettigheter i Vestre vassdrag.
7. Røldal Ysteri og Durdei Rabbe.

Overskjønnsretten finner det unødvendig her å spesifisere nærmere i hvilken utstrekning overskjønn er forlangt av saksøkeren, saksøkte eller av begge parter. Det vil senere for hvert takstnummer bli angitt om overskjønn er forlangt av den ene eller av begge parter.

Saksøkeren har under hele sesjon II av overskjønnet vært representert ved sin prosessfullmektig høyesterettsadvokat Bjørn Dalan og med tekniker Per Voigt og kjentmann Knut Rabbe som partsrepresentanter. Samtlige saksøkte har — med unntakelse for noen få og mindre viktige takstnummer — vært representert ved prosessfulmektiger under hele forhandlingen. De saksøkte motte også i stor utstrekning personlig under åstedsbefaringen og avgav forklaring da.

Under befaringene i Valdalen motte direktør Aksel Tveitnes, sivilagronom Chr. Kjøven samt fylkeslandbrukssjef Karsten Baardseth som privatengasjerte sak-

kyndige. De deltok i befaringen av noen støyler, fylkeslandbrukssjef Baardseth dog bare for så vidt angår takst nr. 143 Alf Rabbe.

Under rettsmøtene i Oslo fra 15. november 1965 og ut over møtte og avgav forklaring

som rettsoppnevnte sakkyndige:

1. Dr. philos. Olaf Devik.
2. Forskningssjef Leiv Rosseland.

og som privatengasjerte sakkyndige:

Sivilingenior Erik Ræstad.
Direktør Aksel Tveitnes,
Sivilagronom Chr. Kjørven,
Amanuensis Gudmund Syrrist,
Fylkeslandbrukssjef Karsten Baardseth,
Direktør Øystein Hjertholm og
Salgssjef Sverre Hammer.

Varamennene Corneliussen og Seltveit har deltatt i samtlige forhandlinger og konferanser. Varamannen Corneliussen har også under forfall deltatt i avgjørelser som det antas unødvendig å spesifisere nærmere her, idet rettsboken for overskjønnet, sesjon II, blir underskrevet også av begge varamennene. Hvor det er dissens, er dissenterende medlemmer av overskjønnet alltid angitt ved navn.

Under sakens gang fra inkaminasjon til avhjemling er begjæringen om overskjønn trukket tilbake og saken hevet for så vidt angår følgende takstnummer:

- Takst 21 L, Amund Oppistov.
» 29 G, Nils G. Saltvoll.
» 34 F, Knut Juvet.
» 35 C, Bertha Berge.
» 39 D, Olav Birger Hagen.
» 43 D, Nils Medhus.
» 53 D, Helleik Rabba.
» 55 E, Olav Berge.
» 121, Klaus Jensen.
» 138 B, D og E, Nils Medhus.
» 156, Skjold Beitelag.
» 168, Olav og Gro Tveitos dødsbo.

Det har under forhandlingene vært lagt fram for overskjønnsretten et omfattende materiale.

Man kan her nevne takstbøker med spesifikasjoner og spesielle forutsetninger for de enkelte takstnummer, kartbilag til takstbøkene, orienterende beskrivelse for Røldal—Suldalsutbyggingen med karter og diagrammer, en rekke fotografier, riss m.v. over hver enkelt støyl som blir neddemmet i Valdalen. Man vil i denne forbindelse spesielt peke på det omfattende og fyldige kartmateriale som er lagt fram.

Videre er det fremlagt utredninger fra en rekke sakkyndige, statistiske oppgaver, beregninger av fallverdier m.v.

Konsesjon og konsesjonsvilkår.

Grunnlaget for skjønnet er kgl. res. av 21. desember 1962 hvor det er bestemt:

- «1. I medhold av lov om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom av 14. desember 1917 § 4 og lov om vassdragsreguleringer av samme dag, § 2 og 19, post 2 tillates et stiftendes aksjeselskap med A/s Rjukanfoss og staten som deltagere å erverve fallrettigheter i Røldal—Suldal-vassdragene m.v. og foreta regulering i de samme vassdrag samt å rå over alt vannet i vassdragene ovenfor Suldalsvatn til kraftproduksjon. — alt på de vilkår som er tatt inn i Industridepartementets tilråding av 21. desember 1962.

2. Det fastsettes manovreringsreglement for reguleringen i samsvar med det i Industridepartementets ovennevnte tilråding inntatte utkast som gjeldende inntil videre.
3. I medhold av lov om vassdragene av 15. mars 1940 §§ 55, 62, 104 og 105 tillates det i punkt 1. nevnte selskap å innløse fallrettigheter ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter m. m. for utbygging av Røldal—Suldal-vassdragene og å føre elvene ut av de naturlige løp, alt på de vilkår som er tatt inn i Industridepartementets ovennevnte tilråding.»

Det i punkt 1 nevnte selskap er stiftet og registrert under navnet «Røldal—Suldal Kraft A/S».

Ved kgl. res. av 10. juli 1964 er det gitt et tillegg til konsesjonen:

- «1. Røldal—Suldal Kraft A/s tillates å foreta planendringer i forbindelse med utbyggingen av Røldal II og Suldal III i det vesentlige i samsvar med søknad av 20. april 1963 fra Norsk Hydro-Elektrisk Kvælstof aktieselskab.
2. I medhold av lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 tillates Røldal—Suldal Kraft A/s å foreta ytterligere regulering og overføring av Stølsåna i Røldal—Suldalsvassdragene på de vilkår som er tatt inn i Industridepartementets tilråding av 10. juli 1964.
3. Det fastsettes manovreringsreglement for regulering av Røldal—Suldal-vassdragene i samsvar med utkast inntatt i samme tilråding, som gjeldende inntil videre.»

For konsesjonen av 21. desember 1962 er det fastsatt disse betingelser og manovreringsreglement:

Betingelser for tillatelse for et aksjeselskap som er under stiftelse og der staten og A/s Rjukanfoss eier alle aksjer, til erverv og regulering m. v. i Røldal—Suldal-vassdraget med Nøveelva og Stølsåna samt Roalkvamaåna med Kvandalselva og Bleskestadelva.

1. Selskapets styre skal ha sitt sete her i riket og skal til enhver tid utelukken bestå av norske statsborgere.

Beslutninger i generalforsamling som fastsetter alminnelige eller særlige innskrenkninger i styrets virksomhetsområde blir alene gyldige når de godkjennes av departementet.

2. For så vidt konsesjonæren anvender energien til bedrift som ved røyk, giftige gasser eller på annen måte virker skadelig på omgivelsene, skal vedkommende departement, såfremt det av almene hensyn finner grunn til å gripe inn, anerkjennes som rett saksøker i anledning av mulige overtredelser av nabolovningen.

3. Arbeidet må påbegynnes innen 2 — to — år fra konsesjonens datum, og vannbyggingsarbeidene, reguleringene og overføringene må fullendes og full drift påbegynnes innen en ytterligere frist av 5 — fem — år.

Driften må ikke uten Kongens samtykke i så lang tid som 3 år kontinuerlig stanses eller kontinuerlig innskrenkes til mindre enn en tredjepart av det i den forløpne tid innsatte, på regelmessig drift beregnede maskineris energi, heri ikke iberegnet hva som måtte være avgitt til bruk for stat eller kommune etter post 15 og sådanne stansninger eller innskrenkninger må ikke noensinne i løpet av 10 år samlet finne sted i så meget som 5 år.

Ved tidsberegningene medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For overtredelse av de i nærværende post omhandlede bestemmelser erlegger selskapet en løpende muikt, stor kr. 200 pr. dag som vedkommende frister oversittes.

4. Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, hvortil de kan erholdes fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innen landet fallende arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges.

Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra disse regler.

For overtredelse av bestemmelsene i nærværende post erlegger konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 — femten — pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

5. Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

6. Konsesjonæren skal være ansvarlig for at hans kontraktører oppfyller sine forpliktelser overfor arbeiderne ved anlegget.

7. Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden å skaffe arbeiderne og funksjonærene ved anleggene og disses familier den nødvendige legehjelp ved fastboende lege og å holde eller helt eller delvis dekke utgiftene til for øyemedet tjenlig sykehus eller sykestue med isolasjonslokale og tidsmessig utstyr.

Det kan også pålegges konsesjonæren etter vedkommende departements nærmere bestemmelse, helt eller delvis å bære utgiftene til vedkommende kommuners alminnelige forebyggende helsetjeneste og alminnelige sosiale tiltak.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8. Konsesjonæren er forpliktet til ved arbeidets påbegynnelse å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige til anleggene knyttede befolkning, eller hvor det måtte være mere hensiktsmessig og ikke falle vesentlig dyrere, å bidra til permanent forsamlingslokale, f.eks. samfunnshus, alt etter nærmere bestemmelse truffet av vedkommende departement.

Konsesjonæren skal stille kr. 100 000 til rådighet for almindelig virksomhet og til geistlig betjening etter Kirkedepartementets nærmere bestemmelse.

9. Konsesjonæren er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Konsesjonæren er ikke uten vedkommende departements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter å oppsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist avgjøres med bindende virkning av departementet.

Bestemmelsen i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom konsesjonær og arbeider når § 38 i lov om husleie av 16. juni 1939 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsiingsregler i nevnte paragraf.

Konsesjonæren er forpliktet til for strøk hvor det som følge av utbyggingen ventes å bli bymessig bebyggelse eller en større samling av mennesker, å bekoste utarbeidet utkast til reguleringsplan og innsende denne til vedkommende regjeringsdepartement gjennom de stedlige myndigheter. Ved regulerings fastsettelse kan departementet forlange avstått av konsesjonærens eiendom uten vederlag grunn til offentlige veier og gater — både i og utenfor det regulerte strøk — samt grunn til oppførelse av bygninger til skoler, kirke, post, telegraf, rettslokale og fengsel.

10. Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidene. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Eventuell erstatning innbetales til Vegdirektoratet. Veier, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anleggene. De stedlige myndigheter tas med på råd ved valg av trasé for anleggsveiene.

11. Konsesjonæren er forpliktet til, etter skjønnets nærmere bestemmelse, å bekoste:

- a) stølsbilveg fra inntaket ved Grytøyreelva til Nyastøl og videre fram til Blåbergnutstølen, 50 pst. av disse omkostninger regnes som forskuttering av statsbidrag,
- b) stølsbilveg fra Edlandshaugen til Frøystul,
- c) traktorveg fra Bratteteig til Odland, så fremt de her berørte bruk ikke blir innløst,
- d) merutgiftene ved anlegg av riksveg 340 ved Svandalsflona forårsaket ved oppdemmingen av Votnavatn,
- e) fast båtrute på Valdalsmagasinet i sommertiden og weaselrute i Valdalen fram til Middalen i vintertiden, særlig av hensyn til seterdrift, turisttrafikk, jakt og fiske og transport av ved, (kfr. nå forutsetninger for Valdalen pkt. 8),
- f) nødvendig omlegging av driftevegen på nordsiden av sandvatn.

De fremsatte vegkrav utover forannevnte forutsettes avgjort av tiltaksskjønnet på vanlig måte, jfr. post 25.

12. Konsesjonæren er forpliktet til for regulerings-, overførings- og kraftanleggene å oppsamle et fond til sikring for vedkommende forsorgskommune overensstemmende med de regler som i lov om forsorgsvesenet av 19. mai 1900, kap. 4, er gitt om bergverker.

Likeledes er konsesjonæren forpliktet til etter vedkommende departements nærmere bestemmelse å avsette et fond til sikring av vedkommende kommunes (eller kommuners) utgifter til understøttelse av de ved regulerings- og overføringsanleggene, utbyggingsarbeidene og oppførelse av kraftstasjon beskjeftigede arbeidere og deres familier. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond som ikke medgår til dekning av kommunens utgifter til understøttelse av arbeidere ved de nevnte anlegg, overgår til et for det hele land eller visse deler av landet felles fond, som fortrinnsvis skal tjene til sikring for kommunene, men som også skal kunne benyttes til andre formål til beste for arbeiderne, alt etter nærmere regler som Kongen gir. På samme måte skal forholdes med det førstnevnte fond, hvis det senere ved lov blir bestemt.

13. Anvendes vasskraften til produksjon av elektrisk energi, må konsesjonæren ikke uten samtykke fra vedkommende departement inngå i noen overenskomst til kunstig forhøyelse av prisene her i riket på energi eller på de produkter som frembringes ved energien.

14. Såfremt kraften blir anvendt til frembringelse av kunstige gjødningsstoffer skal der årlig stilles til disposisjon for det norske jordbruk inntil 10 pst. av produksjonen etter en pris som i tilfelle selskapet eksporterer sådanne stoffer skal lig-

ge 10 pst. under selskapets eksportpriser på den tid bestillingen finner sted. Hvis ingen eller ingen nevneverdig eksport finner sted, skal prisen ligge 10 pst. under en beregnet eksportpris som fastsettes av Landbruksdepartementet på grunnlag av den da gjeldende verdensmarkedspris. Selskapet er dog ikke pliktig til å avgi gjødningsstoffer til under produksjonsprisen.

Selskapet plikter ved årets utløp å gi Landbruksdepartementet oppgave over produksjonen av gjødningsstoffer i siste kalenderår samt i tilfelle over nettoeksportprisen beregnet etter gjennomsnittet for siste kalenderår.

Bestilling skjer gjennom Landbruksdepartementet og må minst være på 500 tonn.

Det kvantum som i henhold til foranstående kan forlanges uttatt leveres av selskapet f.o.b. med minst 14 dagers varsel i partier som av Landbruksdepartementet blir bestemt.

Landbruksdepartementet drar omsorg for at salget av det her omhandlede kvantum skjer til forbrukerne således at de til den reduserte pris kjøpte stoffer hverken kommer i handelen som alminnelig salgsvare eller benyttes som råprodukt til videre fabrikasjon.

15. Konesjonæren er forpliktet til å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlige kraftmengde, som vassfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vassføring år om annet til den kommune hvor kraftanlegget er beliggende, eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner.

Fordelingen av kraften bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig.

Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonene eller fra fjernledningene eller ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører anleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økte utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten dette er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lock-out, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi, er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris. Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 3. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere denne kraft uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 1 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anlegget for eierens regning og risiko for så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

Konsesjonæren er forpliktet til å samarbeide med andre kraftverker når dette finnes hensiktsmessig av hensyn til den alminnelige kraftforsyning. Bestemmelsene herom treffes i mangel av minnelig overenskomst av et av Kongen oppnevnt skjønn

som også fastsetter de nærmeste tekniske og økonomiske vilkår for sådant samarbeid.

Konsesjonæren plikter på egen bekostning å foreta de forandringer av anleggene som måtte finnes påkrevd av hensyn til sådant samarbeid. Bestemmelsene herom treffes av departementet. Det tas ved avgjørelsen størst mulig hensyn til anleggets økonomiske forhold.

16. Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten av kr. 1 pr. nat.-hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som vassfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vassføring år om annet og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 4,50 pr. nat.-hk, beregnet på samme måte.

Etter 20 år kan fastsettelsen av avgiften tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntreffer etter hvert som vasskraften tas i bruk. Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

17. Konsesjonæren plikter før arbeidet påbegynnes å forelegge vedkommende departement detaljerte planer med fornødne opplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende reguleringene, overføringene og vassfallenes utbygging, således at arbeidet ikke kan iverksettes før planene er approbert av departementet. Anleggene skal utføres på en solid måte, og de skal til enhver tid holdes i fullt ut driftsmessig stand. Deres utførelse så vel som deres senere vedlikehold og drift undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anleggenes eier.

18. Når 60 år er forløpet fra konsesjonens datum, tilfaller vassfallene med alle de innretninger, hvorigjennom vannets løp og leie forandres, så som damanlegg, kanaler, tunneler, bassenger, rørledninger m.m., de til utbyggingene og kraftanleggene ervervede grunnstykker og rettigheter, kraftstasjoner med tilhørende maskineri og annet tilbehør samt arbeiderboliger og andre bygninger, som hører med til kraftanleggene, staten, med full eiendomsrett og uten vederlag. Hvilke bygninger og innretninger som hører med til kraftanleggene avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn. Det som ikke tilfaller staten, kan den innløse for dets verdi etter skjønn på sin bekostning eller forlange fjernet innen en av departementet fastsatt frist.

Anleggene med installert maskineri skal ved konsesjonstidens utløp være i fullt ut driftsmessig stand. Hvorvidt så er tilfelle avgjøres ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Konsesjonæren plikter på egen bekostning å utføre hva skjønnets i så henseende måtte bestemme.

19. Reguleringskonsesjonen gjelder i 60 år fra konsesjonens datum. Reguleringskonsesjonen kan ikke overdras.

De utførte regulerings- og overføringsanlegg eller andel deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Ved utløpet av den i reguleringskonsesjonen fastsatte tid har staten rett til å kreve avstått uten godtgjørelse regulerings- og overføringsanleggene med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

20. I det 35. år skal staten kunne innløse anleggene i den utstrekning hvori de etter post 17 tilfaller staten og etter post 18 kan kreves avstått ved konsesjonstidens utløp. Benytter staten seg ikke herav, skal den i det 10. og 20. år deretter ha samme adgang. Bestemmelse om innløsning må være meldt konsesjonæren 5 år i forvegen. Innløsningssummen skal bestemmes således at vassfallene med tilhøren-

de reguleringer, overføringer, grunnstykker, rettigheter samt vannbygningsarbeider og hus betales med hva de bevislig har kostet konsesjonæren, med fradrag for amortisasjon i forhold til den forløpne del av konsesjonstiden, mens rørledninger, maskiner og annet tilbehør innløses for deres tekniske verdi etter skjønn på statens bekostning.

Såfremt anleggene innløses, plikter staten å overta de av konsesjonæren med offentlig tillatelse inngåtte kontrakter om bortleie av kraft for et tidsrom som ikke må strekke seg utover 5 år etter innløsningen. Staten har rett til for sådant bortleie av kraft å kreve en godtgjørelse som svarer til den gjennomsnittlig betalte pris på elektrisk kraft her i riket for lignende formål. I mangel av minnelig overenskomst herom fastsettes prisen ved et av Kongen oppnevnt skjønn, hvis avgjørelse ikke kan påankes.

21. Nærmere bestemmelse om betalingen av avgifter og kontroll med vannforbruket samt angående avgivelse av kraft skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

22. Reguleringsanleggets eier plikter å avgi vatn fra østre vassdrag i sådan utstrekning, at den alminnelige fløting i Suldalslågen forulempes så lite som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføyninger han skal treffe, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Skade eller ulempe for fløtingen som ikke på denne måte avhjelpes blir å erstatte overensstemmende med reguleringslovens § 16.

23. Innen reguleringen tas i bruk skal konsesjonæren innbetale til næringsfond til Røldal og Suldal kommuner kr. 1 000 000. Hvert år innbetaler dessuten konsesjonæren til fondet kr. 25 000 til hver av kommunene Røldal og Suldal. For fondet skal utarbeides vedtekter som godkjennes av vedkommende departement.

24. I den utstrekning vedkommende departement bestemmer plikter konsesjonæren:

- 1) Å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårige) i de mengder og på de steder i de vannområder som berøres av reguleringene og overføringene.
- 2) Å anlegge og drive klekkeri og settefiskdammer til dekning av behovet for yngel og settefisk.
- 3) Å treffe nødvendige foranstaltninger for å sikre tilstrekkelige mengder stamfisk.
- 4) Å anbringe gitter eller annen sperreanordning foran tappeluker og tunnelinntak. Alt fiske i avløpstunnel og kanal fra kraftstasjon skal være forbudt.
- 5) Å foreta finrydding av fiskeplasser på de neddemte områder etter skjønnets nærmere bestemmelse.
- 6) Å bekoste fiskeribiologiske undersøkelser i de områder som berøres av reguleringene og overføringene.
- 7) Å refundere utgifter til forsterket jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden etter vedkommende departements nærmere bestemmelse.

I stedet for pålegg under pkt. 2) kan vedkommende departement fastsette plikt til å delta i finansieringen av et større fellesanlegg for distriktet. Konsesjonæren avsetter et fond til hver av kommunene Røldal og Suldal på kr. 50 000 som anvendes etter kommunestyrenes nærmere bestemmelse til fremme av fisket i kommunene.

25. Konsesjonæren plikter å treffe nødvendige tiltak for å søke å avhjelpe de skader og ulemper som reguleringene og overføringene fører med seg for bygdefolkets interesse. Spørsmålet om hvilke tiltak som skal treffes, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn etter vassdragsreguleringslovens § 16, eventuelt § 19.

Spesielt nevnes:

Konsesjonæren plikter å sikre Storelvas utløp i Røldalsvatn mot erosjon og å utføre og vedlikeholde forbygningsarbeider andre steder etter skjønnets nærmere bestemmelse.

Konsejlonæren skal utføre nødvendige opptrekksanordninger for båttrafikken på Røldalsvatn og på Valdalsmagasinet, foreta omlegging av fotturistruter i samråd med turistforeningene og om nødvendig opprette nye overnattingssteder samt flytte Valdalseier turisthytte og bygge transportveg til vannet for denne. Sperredammen mot Naustdalen bygges mellom Naustdalstjønn og Holmevatn, med mindre Industridepartementet samtykker i annen plassering.

26. De neddemte arealer ryddes for trær og busker som er over 1,5 m høye eller har over 8 cm stammediameter målt i en høyde av 25 cm over bakken. Gjennstående stubber skal ikke være over 25 cm høye. Høyden regnes vinkelrett mot bakken. Ryddingen skal være fullført senest 2 år etter første neddemming av vedkommende areal.

For så vidt angår det kunstige magasin i Valdalen utføres ryddingen til 45 m under høyeste regulerte vassstand. I dette magasin skal det hvert år i de 10 første år etter at det tas i bruk samles og fjernes rekved.

27. De partier av isen på magasinene som blir farlig svekket markeres slik:

Så snart isen er farbar om høsten innsirkles de svekkede partier med et tau festet til påler som settes fast i isen med passe mellomrom. Tauet skal til enhver tid ha en fri høyde over is- eller snøoverflaten på mellom 0,5 og 1 m. Mens isen på Røldalsvatn til sine tider å bli farlig å trafikere i sin helhet gjøres dette kjent ved oppslag på sentrale steder rundt vatnet.

28. Ved damanleggene skal der tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at anleggenes eier har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Anleggenes eier må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

29. Vassslippingen skal foregå overensstemmende med et reglement som Kongen på forhånd utferdiger. En norsk statsborger som vedkommende departement godtar, skal forestå manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før manøvreringsreglementet er fastsatt.

For så vidt vassslippingen foregår i strid med reglementet, kan konsesjonshaveren pålegges en tvangsmulkt til statskassen av inntil kr. 1 000 for hver gang etter departementets nærmere bestemmelse.

30. Eierne skal uten vederlag for de utførte anlegg finne seg i enhver ytterligere regulering i vedkommende vassdrag som ikke forringer den tillatte regulerings effekt.

31. Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iakttagelser som i det offentlige interesse finnes påkrevd og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige. De tillatte oppdemningshøyder og de tillatte laveste tapningsgrenser betegnes ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene skal tilstilles Norges geografiske oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

32. Det påhviler anleggenes eier i den utstrekning hvori dette kan skje uten urimelige ulemper og utgifter — å unngå ødeleggelser av plante- og dyrearter, geologiske og mineralogiske dannelser samt i det hele naturforekomster og områder, når dette anses ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

Såfremt sådan ødeleggelse som følge av arbeidene fremme i henhold til foranstående ikke kan unngås, skal Naturvernrådet i betimelig tid på forhånd underrettes om saken.

Anleggenes eier skal i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951, nr. 3, eller andre kulturhistoriske

lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding herom til vedkommende museum.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Anleggenes eier plikter ved planleggingen og utførelsen av anleggene i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å dra omsorg for at hoved- så vel som hjelpeanlegg virker minst mulig skjemmende i terrenget. Plassering av stein- og jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner. Anleggenes eier plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Overholdelsen av bestemmelsene i dette ledd undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anleggenes eier.

Om nærværende bestemmelser gis vedkommende arbeidsledere fornøden meddelelse.

33. For oppfyllelsen av de forpliktelser som ved anleggene eller deres drift pådras like overfor andre og for overholdelsen av de i konsesjonen fastsatte betingelser skal der stilles, og til enhver tid opprettholdes sikkerhet for et beløp av kr. 100 000 etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

34. Uten departementets samtykke kan den del av kraftproduksjonen som ikke disponeres av staten bare nyttes i industriell produksjon på Vestlandet.

35. Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere av vedkommende departement fastsatte regler.

36. For så vidt det måtte påhvile konsederte eiendommer eldre panteheftelser, servitutter av vesentlig betydning, leierettigheter og lignende heftelser, plikter konsesjonæren innen to år å fjerne disse eller sørge for at de viker prioritet for de i konsesjonen pålagte forpliktelser, derunder mulkt, som måtte pålegges i henhold til denne. Heftelser av mindre betydning kan av vedkommende departement tillates å forbli stående. Alle heftelser, som etter konsesjonens tinglysing (jfr. post 38) er påført vedkommende eiendommer og gjenstander, bortfaller når disse ifølge konsesjonen overgår til staten eller innløses av denne.

Hvis forholdet ikke er brakt i orden innen den fastsatte frist, kan departementet pålegge konsesjonæren en mulkt, stor kr. 100 pr. dag, som løper inntil saken er ordnet.

37. Gjentatte eller fortsatte overtredelser av foranstående poster 1, 13, 34 og 35 samt unnlatelse av å stille de i medhold av post 12 påbudte fond, medfører tap av konsesjonen således at reglene i lov nr. 16 av 14. desember 1917 §§ 31 og 32 får tilsvarende anvendelse.

38. Idet konsesjonæren vedtar foranstående betingelser for konsesjon på vedkommende eiendomsservervelser og regulerings- og overføringsarbeider som forpliktende for seg og de konsederte eiendommer, inngår han på at ervervs- og reguleringskonsesjonen, som ikke kan overdras uten kongelig tillatelse, på konsesjonærens bekostning tinglyses ved hans verneting og innen de jurisdiksjoner hvor de konsederte eiendommer og anlegg m. v. er beliggende.

Vedkommende departement kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdrage for hvilke reguleringene og overføringene kan medføre forpliktelser.

Departementet kan når som helst forlange at konsesjonæren sender inn kart i 2 eksemplarer over samtlige ervervede eiendommer og rettigheter, opptatt av en landmåler som departementet godkjenner og etter departementets nærmere bestemmelse.

Betingelser for et aksjeselskap som er under stiftelse og der staten og A/S Rjukanfoss eier alle aksjer, for tillatelse etter vassdragslovens §§ 55, 62, 104 og 105 til innløsning av fallrettigheter, ekspropriasjon av grunn og rettigheter m.v. for utbygging av Røldal—Suldalvassdragene og til å føre elvene ut av de naturlige løp.

1. Utbygging av de eksproprierte fallstrekninger og utnyttelsen av den beslaglagte grunn må være påbegynt innen 2 år og fullført innen en ytterligere frist av 5 år regnet fra tillatelsens datum. I fristene medregnes ikke den tid som det på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte. For hver dag som fristene oversittes uten særskilt tillatelse påløper en mulkt av kr. 200.

2. Selskapet plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement, å utføre og vedlikeholde grunndammer (terskler) i de elvestrekninger som berøres av utbyggingene særlig av hensyn til fisket, jordbruk, utseende og ferdsel samt foreta opprensning i elvefart og strandjusteringer.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og gjennomføres så snart som mulig deretter. Utførelsen undergis offentlig tilsyn. De med planlegging og tilsyn forbundne utgifter utredes av selskapet.

3. Selskapet plikter å treffe tiltak for å søke å avhjelpe skader og ulemper som den delvise tørrlegging av de utbygde elvestrekninger fører med seg for bygdefolkets og kommunenes interesser.

Spørsmålet om hvilke tiltak som skal treffes avgjøres i mangel av overenskomst ved skjønn som i tilfelle kan fremmes i forbindelse med ekspropriasjonsskjønnet.

4. I den utstrekning vedkommende departement finner det nødvendig plikter selskapet:

- 1) Å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårige) i de mengder og på de steder som departementet bestemmer.
- 2) Å anlegge og drive klekkeri og settefiskdammer til dekning av behovet for yngel og settefisk.
- 3) Å treffe nødvendige foranstaltninger for å sikre tilstrekkelige mengder stamfisk.
- 4) Å anbringe gitter eller annen sperreanordning foran tappeluker og tunnelinntak. Alt fiske i avløpstunnel og kanal fra kraftstasjon skal være forbudt.
- 5) Å bekoste fiskeribiologiske undersøkelser i de områder som berøres av utbyggingene.
- 6) Å erstatte utgiftene ved et forsterket fiskeoppsyn under anleggstiden.

I stedet for pålegget under pkt. 2 kan vedkommende departement fastsette plikt til å delta i finansieringen av et større fellesanlegg for distriktet.

For konsesjonen av 10. juli 1964 er det fastsatt disse betingelser og manøvreringsreglement for tillatelse for Røldal—Suldal Kraft A/S til ytterligere regulering samt overføring av Stolsåna m.v.:

1. Konsesjonen gjelder for 60 år fra 21. desember 1962.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte anlegg eller andel deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall i samme vassdrag nedenfor anlegget.

Ved konsesjonstidens utløp har staten rett til å kreve avstått uten godtgjørelse regulerings- overføringsanleggene med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til regulerings- og overføringene. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Anleggene skal ved konsesjonstidens utløp være i fullt driftsmessig stand. Hvorvidt så er tilfelle, avgjøres i tilfelle tvist ved skjønn på konsesjonærens bekostning og denne plikter på sin bekostning å utføre hva skjønn i så henseende måtte bestemme.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2. I det 35. år regnet fra 21. desember 1962 skal staten kunne innløse anleggene i den utstrekning de etter post 1 kan kreves avstått ved konsesjonstidens utløp. Benytter staten seg ikke herav, skal den i det 10. og 20. år deretter ha samme adgang. Bestemmelsene om innløsning må være meldt konsesjonæren 5 år i forvegen. Innløsningssummen skal bestemmes således at grunnstykker, rettigheter samt vassbygningsarbeider og hus betales med hva de beviselig har kostet konsesjonæren, med fradrag for amortisasjon i forhold til den forløpne del av konsesjonstiden. For annet tilbehør beregnes den tekniske verdi etter skjønn på statens bekostning.

Såfremt anleggene innløses, plikter staten å overta de av konsesjonæren med offentlig tillatelse inngåtte kontrakter om bortleie av kraft for et tidsrom som ikke må strekke seg utover 5 år etter innløsningen. Staten har rett til for sådan bortleie av kraft å kreve en godtgjørelse som svarer til den gjennomsnittlig betalt pris på elektrisk kraft her i riket for lignende formål. I mangel av minnelig overenskomst herom fastsettes prisen ved et av Kongen oppnevnt skjønn, hvis avgjørelse ikke kan påankes.

Anleggene skal ved innløsningen være i fullt driftsmessig stand. Hvorvidt så er tilfelle, avgjøres i tilfelle tvist ved skjønn på statens bekostning.

Konsesjonæren plikter på sin bekostning å utføre hva skjønn i så henseende måtte bestemme.

3. For den økning av vasskraften som ved reguleringen og overføringene tilflytter eiere av vassfall eller bruk i vassdraget, skal disse erlegge følgende årlige avgifter: Til statens konsesjonsavgiftsfond kr. 1,00 pr. nat. hk.

Til konsesjonsavgiftsfond i de fylkers, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr. 4,50 pr. nat. hk.

Etter 20 år kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Økningen av vasskraften beregnes på grunnlag av den økning av vassføringen som reguleringen og overføringene antas å ville medføre utover den vassføring som har kunnet påregnes år om annet med den tidligere konsederte regulering og overføring. Ved beregningen av denne øking forutsettes det at magasinene utnyttes på en sann måte at vassføringen i lågvassperioden blir så jevn som mulig. Hva der i hvert enkelt tilfelle skal ansees som den ved reguleringen og overføringene innvunne øking av vasskraften, avgjøres med bindende virkning av departementet.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter, inntreffer etter hvert som den ved reguleringen og overføringene innvunne vasskraft er tatt i bruk.

Avgifter har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

4. Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 3 og kontroll med vassforbruket samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 20, skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

5. Arbeidet må påbegynnes innen 2 år og fullføres innen ytterligere 5 år fra konsesjonens datum. Under særlige omstendigheter kan fristen forlenges av Kongen.

I fristen medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major) streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag fristen uten tillatelse meddelt av Kongen måtte oversittes, erlegges konsesjonshaveren en løpende mulkt til statskassen av kr. 200.—.

6. Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen

— samt til en pris som ikke med mer enn 10 — ti — prosent overstiger den pris med tillagt toll, hvortil de kan erholdes fra utlandet. Er der adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innen landet fallende arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte forskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke dermed overstiges. Toll og pristillegg til sammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske varepris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. For overtredelse av bestemmelsen i nærværende post erlegger konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

7. Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

8. Konsesjonæren skal være ansvarlig for at hans kontraktorer oppfyller sine forpliktelser overfor arbeiderne ved anleggene.

9. Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden å skaffe arbeiderne og funksjonærene og disses familier den nødvendige legehjelp ved fastboende lege, og holde eller helt eller delvis dekke utgiftene til et for øyemedet tjenlig sykehus eller sykestue med isolasjonslokale og tidsmessig utstyr. Det kan også pålegges konsesjonæren etter vedkommende departements nærmere bestemmelse, helt eller delvis å bære utgiftene til vedkommende kommunes (eller kommuners) alminnelige forebyggende helsetjeneste og alminnelige sosiale tiltak.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

10. Konsesjonæren er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene sundt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Konsesjonæren er ikke uten vedkommende departements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter å oppsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet. Bestemmelsen i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom konsesjonær og arbeider når § 38 i lov om husleie av 16. juli 1939 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsingsregler i nevnte paragraf.

11. Konsesjonæren er forpliktet til ved arbeidets påbegynnelse å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige til anlegget knyttede befolkning eller, hvis departementet måtte anse det mere hensiktsmessig, og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring, utbedring eller nedbetaling av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus.

Det i konsesjonen av 21. desember 1962 fastsatte beløp på kr. 100 000,— for almindennende virksomhet og geistlig betjening skal også omfatte denne konsesjon.

12. Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Eventuell erstatning innbetales til Vegdirektoratet. Veger, bruer og kaier, som konsesjonæren anlegger, skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anleggene.

13. Utgått i h. h. til Industridepartementets skriv av 17. juli 1964.

14. Post 24 — vedrørende fisket — i selskapets konsesjon meddelt ved kgl. res. 21. desember 1962 gjøres gjeldende også for denne ytterligere regulering av vassdraget.

15. De neddemte arealer ryddes for trær og busker som er over 1,5 m høye eller har over 8 cm. stammediameter målt i en høyde av 25 cm over bakken. Gjennstående stubber skal ikke være over 25 cm høye. Høyden regnes vinkelrett mot bakken. Ryddingen skal være fullført senest 2 år etter første neddemming av vedkommende areal.

For så vidt angår det kunstige magasin i Valdalen utføres ryddingen til 45 m under høyeste regulerte vasstand. I dette magasin skal det hvert år i de 10 første år etter at det tas i bruk samles og fjernes rekved.

16. De partier av isen på magasinene som blir farlig svekket markeres slik:

Så snart isen er farbar om høsten innsirkles de svekkede partier med et tau festet til påler som settes fast i isen med passe mellomrom.

Tauet skal til enhver tid ha en fri høyde over is- eller snooverflaten på mellom 0,5 og 1 m.

17. Konsesjonæren plikter å forelegge departementet detaljerte planer med fornødne opplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende regulerings- og overføringsanleggene. Planene skal approberes av departementet. Anlegget skal utføres på en solid måte og skal til enhver tid holdes i fullt driftsmessig stand. Dets utførelse så vel som dets senere vedlikehold og drift undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av konsesjonæren.

18. Ved damanlegget skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle, uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper og innskrenkninger med hensyn til anlegget eller dets benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anlegget som skjer i krigsøyemed.

19. Vassslippingen skal foregå overensstemmende med et reglement som Kongen på forhånd utferdiger.

En norsk statsborger som vedkommende departement godtar, skal forestå manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

For så vidt vatnet slippes i strid med reglementet kan konsesjonæren pålegges en tvangsmulkt til staten av inntil kr. 1 000,— for hver gang etter departementets nærmere bestemmelse.

20. Konsesjonæren skal uten vederlag finne seg i enhver ytterligere regulering i vedkommende vassdrag som ikke forringer den tillatte regulerings effekt.

21. Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iakttagelser, som i det offentlige interesse finnes påkrevd, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige. Reguleringsgrensene betegnes ved faste og tydelige vasstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anlegget, skal tilstilles Norges geografiske oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

22. Reguleringsanleggets eier plikter å avgi vatn fra østre vassdrag i sådan utstrekning, at den alminnelige fløting i Suldalslågen forulempes så lite som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføyninger han skal treffe, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Skade eller ulempe for fløtingen som ikke på denne måte avhjelpes blir å erstatte overensstemmende med reguleringslovens § 16.

23. Konsesjonæren er forpliktet til å avgi til den eller de komunner, derunder også fylkeskommuner som departementet bestemmer, etter hvert som utbygging skjer, inntil 10 pst. av den for hvert vassfall innvunne øking av kraften (beregnet

som angitt i post 3). Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessent tas opp til avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en bruksrett ned til 5 000 brukstimer årlig.

Kraften avgis i den form departementet bestemmer. Kreves den avgitt i annen form enn den produseres, plikter konsesjonæren på departementets forlangende å bygge sitt anlegg således at kraftens omforming og avgivelse ikke unødig fordyres for mottageren. Sådant forlangende må framsettes innen 6 måneder etter konsesjonens datum.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonene eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettene, hva enten ledningene tilhører reguleringsanleggets eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten dette er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til annet ledd, kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

24. Den i konsesjonen av 21. desember 1962 betingede sikkerhet på kr. 100 000 skal også gjelde for oppfyllelsen av de forpliktelser som ved anlegget eller dets drift pådras like overfor andre og for overholdelsen av de i denne fastsatte betingelser og den skal opprettholdes til enhver tid.

25. Det påhviler konsesjonæren i den utstrekning hvori dette kan skje uten urimelige ulemper og utgifter — å unngå ødeleggelser av plante- og dyrearter, geologiske og mineralogiske dannelser samt i det hele naturforekomster og områder, når dette ansees ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

Såfremt sådan ødeleggelse som følge av arbeidenes fremme i henhold til foranstående ikke kan unngås, skal Naturvernrådet i betimelig tid på forhånd underrettes om saken.

Konsesjonæren skal i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding herom til vedkommende museum.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Konsesjonæren plikter ved planleggingen og utførelsen av anlegget i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter, å dra omsorg for at hoved- såvel som hjelpeanlegg virker minst mulig skjemmende i terrenget. Plassering av stein og/eller jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner. Konsesjonæren har plikt til forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest innen 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Overholdelsen av bestemmelsene i dette ledd undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av konsesjonæren.

Om nærværende bestemmelser gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere fornøden meddelelse.

26. Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere av vedkommende departement fastsatte regler.

27. Alle heftelser som hviler på anleggene faller bort når og i den utstrekning det i henhold til konsesjonen går over til staten.

28. Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anlegget er beliggende. Vedkommende departement kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringen kan medføre forpliktelser.

Manøvreringsreglement for Røldal—Suldalsvassdragene.

1.

Reguleringsgrenser.

	Øvre kote	Nedre kote	Oppd. i m	Senkn. i m	Regh. i m	Flomstign. til kote
Valldalen	745,00	665,00	80,00		80,00	746,00
Votnavatn	1 020,00	975,00	45,00		45,00	1 020,75
Reinsvann	1 020,00		44,00		44,00	1 020,75
Reinshølen	1 020,00		44,00		44,00	1 020,75
Gauthellervatn	1 020,00		42,00		42,00	1 020,75
Stavsvatn	1 020,00		42,00		42,00	1 020,75
Grunnavatn	1 020,00		13,00		13,00	1 020,75
Røldalsvatn	380,00	363,00		17,00	17,00	
Vasstølsvatn	753,00	732,50	20,50		19,50	753,00
Finnabuvatn	908,00	893,00	10,00	5,00	15,00	908,50
Sandvatn	950,00	924,00	21,00	5,00	26,00	951,00
Holmevatn	1 058,00	1 048,00	4,50	5,50	10,00	1 058,50
Isvatn	1 295,00	1 285,00		10,00	10,00	
Inntaksbasseng i Kvandalen	625,00	620,00	5,00		5,00	

Høydene refererer seg til NVE's fastmerker i vassdragsnivellelement L nr. 410, 411, 412, 413 og 414.

Overføringer :

Avløpet fra Risbuelvas nedslagsfelt ned til k. 745,00, 24 km², føres inn på driftstunnelen for Røldal I.

Avløpet fra Grytøyrelvas nedslagsfelt ned til k. 745,00, 53 km², føres inn på driftstunnelen for Røldal I.

Avløpet fra Stølsånas felt ovenfor Vasstølsvatn, 59 km², og avløpet fra Øyna-elva, 9 km², føres inn på driftstunnelen til Røldal I.

Avløpet fra Kvennabekken ned til ca. k. 625,00, 4 km², føres inn på driftstunnelen for Suldal II.

Avløpet fra Tverråna i Juvstøldalen ned til ca. k. 625,00, 6 km², føres inn på driftstunnelen for Suldal II.

Avløpet fra Kvandalselva ved ca. k. 625,00, 69 km², føres inn på driftstunnelen for Suldal II.

Avløpet fra Isvatn hvis felt er 5,3 km², overføres ved reguleringen til Litlavatn og Sandvatn i Bleskestadvassdraget.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vasstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2. Under flom tappes det fra Røldalsvatn slik at vasstanden i dette ikke blir høyere enn den ville ha vært ved samme tilsig for reguleringen, og ved manøvreringen forøvrig, has for øye at vassdragets tidligere flomvassføring ikke forøkes og at isforholdene i Suldalslågen ikke forverres.

I fyllingstiden tappes magasinene slik at avløpet fra Suldal I og Suldal II til sammen utgjør minst 40 m³/sek., men alt uregulert tillop til Røldalsvatn i denne periode brukes til å fylle dette vatn opp til kote 378,00. Røldalsvatn må ikke tappes under denne grense før 1. oktober.

For øvrig kan tappingen skje etter behovet i kraftstasjonene.

3. Fra østre vassdrag avgis det til den alminnelige floting i Suldalslågen nødvendige vatn overensstemmende med de ved overenskomst eller skjønn fastsatte regler.

4. Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement. Hovedstyret for vassdrags- og elektrisitetsvesenet kan bestemme hvor damvokterne skal bo, og at de skal ha telefon i sine boliger.

5. Det skal påses at flomlovene ikke hindres av is eller lignende, og at dammene til enhver tid er i god stand.

Det fores protokoll over manøvreringen og avleste vasstander. Dersom det forlanges, observeres og noteres regnmengder, temperatur m.v. Av protokollen sendes, om det forlanges, ved hver måneds utgang avskrift til Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Viser det seg at manøvreringen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger, for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Endringer av dette reglement kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

II. Beskrivelse av vassdraget og utbyggingen.

Røldal—Suldal-vassdraget tar sin begynnelse med en del elver og bekker omkring Valdalsvatn og Valdalen, hvorfra vatnet går i Valdalselva og Storelva og ned i Røldalsvatn, og på vegen opptar bl. a. Risbuelva og Nøvleelva. I Røldalsvatn opptas Grytøyrelva og Øyno og noen mindre elver og bekker. Fra sørenden av Røldalsvatn går vatnet gjennom Bratlandselva og ut i Suldalsvatn ved Nesflaten, og fra Suldalsvatn går det gjennom Suldalslågen og ut i havet ved Sand. I nordre ende av Suldalsvatn er der dessuten tilløp av Grubbedalselva (Stolsåna), Kvandalsåna, Roaldkvamsåna og Bleskestadsåna.

I saken er vassdraget delt opp i 2 avsnitt I. *det vestre*, Valdalsvatn og Valdalen med tilløp, Valdalselva (nederst kalt Storelva) til Røldalsvatn med tilløp, bl. a. Risbuelva og Nøvleelva, Røldalsvatn med bl. a. tilløp fra Gryddalen og Øyno og vassdraget derfra til Suldalsvatn (Bratlandselva) og Grubbedalsånas vassdrag som renner ut i Bratlandselva like før dens utløp i Suldalsvatn, og 2. *det østre* som omfatter vassdragene som går ut i Suldalsvatn ved Roaldkvam, Kvandalsåna, Roaldkvamså og Bleskestadsåna og noen mindre elver (Tverråna og Kvennabekken):

Første etappe i utbyggingen gjelder vestre vassdrag som skal utbygges slik:

1. *Valdalsfeltet*, som har et nedslagsfelt på 217 km² bygges ut ved en dam ved Hyttejuvet i Valdalen med en reguleringshøyde på 80 m mellom kote 665 og 745. Det gir et magasin på 292 millioner m³, og medfører en neddemning av ca. 5 985 da. grunn hvorav en del støler. Fra Valdalsdammen går vatnet i en ca. 9 km lang tunnel til kraftstasjon i fjellet ved Lynghammar ved Røldalsvatnets nordende, (Røldal I), med et fall på 365 m mellom høyeste regulerte vannstand i Valdalsdammen og naturlig vannstand i Røldalsvatn. I Røldal I installeres 2 aggregater på tilsammen 150 MW. I tunnelen fra Valdalsvatn opptas dessuten Risbuelva som har et nedslagsfelt på ca. 25 km² gjennom en tunnel fra en liten inntaksdam. Litt nedenfor opptas Nøvlevassdraget, og videre skal Grytøyrelva som har et nedslagsfelt på ca. 53 km² tas inn til Røldal I ved tunnel fra en lav inntaksdam på toppen av Grytøyrjuvet.
2. *Nøvlevassdraget*. Ved utløpet fra Votnavatnet bygges en dam med en bidam med en reguleringshøyde på 45 m mellom kote 975 og kote 1020. Reguleringen omfatter et nedslagsfelt på ca. 57 km², og gir et magasin på ca. 119 mill. m³. Den oprinnelige plan var at fallet skulle utnyttes i Røldal II i samme stasjons-

hall ved Lynghammar, men det ble 20. april 1963 søkt om konsesjon til forandring av planen slik at Røldal II legges ved Nøvlefoss, og derfra går vatnet inn i tunnelen fra Valdalen og utnyttes i Røldal I. Denne konsesjon er gitt.

3. *Røldalsvatn* skal ikke demmes opp, men det er gitt adgang til en senkning på 17 m mellom kote 263 og 280 og anbringelse av en lav dam ved sørenden av Røldalsvatn. Røldalsvatn vil gi et magasin på ca. 115 mill. m³, og har et nedslagsfelt på 135 km² i tillegg til tidligere felter tatt i Røldal I og II. Fra Røldalsvatnet går vannet i tunnel på 11 500 m frem til fordelingsbasseng på Rossemyr og derfra i trykksjakt til stasjon (Suldal I) innebygd i fjellet ved Kjetilstadmoen ved nordenden av Suldalsvatnet. Fallhøyden blir 313 m.
4. *Grubbedalen*. Den opprinnelige plan var å utnytte fallet fra Finnabuvatn til driftstunnelen Røldalsvatn—Kjetilstadmoen i en stasjon Suldal III med en fallhøyde på 523 m og en installasjon på 25 MW. I henhold til konsesjon gitt ved kgl. res. 10. juli 1964 er denne plan endret slik at Grubbedalsvassdraget magasineres i Vassølsvatn med en oppdemning på 19,5 m og føres i tunnel til Røldal I og opptar på veien Øynoelva.

Østre vassdrag.

Magasinene blir :

- a. Holmevatn (hovedmagasin) med en reguleringshøyde på 10 m (5,5 m senking og 4,5 m oppdemning) mellom kote 1048 og 1058, utgjør et magasin på 96 mill. m³ med en neddemning av ca. 1170 da.
- b. Sandvatn med en reguleringshøyde på 26 m mellom k. 924 og k. 950 (5 m senking og 21 m oppdemning) og et magasin på 67 mill. m³.
- c. Isvatn med en senking på 10 m mellom kote 1285 og 1295 og et magasin på 16 mill. m³. De tre nevnte vatn har avløp til Bleskestadsåna som går over i Roaldkvamsåna.

Den samlede vassføring fra de 3 vatn føres i tunnel til egen kraftstasjon og videre føres vatnet i tunnel til fordelingsbassenget på Rossemyr, og utnyttes i Suldal II i samme stasjonshall som Suldal I.

Skjønnet går ikke nærmere inn på Østre vassdrag, idet dette ikke er gjenstand for vurdering i nærværende sesjon.

II. Alminnelige forutsetninger for utbygging av Røldal— Suldalsvassdragene.

1.

«Tillatelse gitt ved kgl. res. av 21. desember 1962 og 10. juli 1964 med :

1. Konsesjonsvilkår for erverv og regulering m. v. i Røldal—Suldalsvassdraget med Nøvleelva og Stølsåna samt Roaldkvamsåna med Kvandalselva og Bleskestadselva.
2. Konsesjonsvilkår for innløsning av fallrettigheter, ekspropriasjon av grunn og rettigheter m. v. for utbygging av Røldal—Suldalsvassdragene og til å føre elvene ut av de naturlige løp.
3. Manøvreringsreglement for Røldal—Suldalsvassdragene.
4. Mulige tiltak som Røldal—Suldal Kraft A/S påtar seg eller skjønnsretten måtte pålegge.

2.

1. Valdalen vil bli regulert med en ca. 90 m høy dam ved Hyttejuvet.
2. Votnavatn, Reinsvatn, Reinshølen, Gauthellevatn, Stavsvatn og Grunnavatn vil bli regulert med to dammer henholdsvis 50 og 25 m høyde ved Votnavatns utløp. Dalforet vil bli neddemmet fra Votnavatn til og med Grunnavatn.

3. Røldalsvatn vil bli regulert ved hjelp av reguleringsdam og driftstunnel.
4. Sandvatn vil bli regulert med reguleringsdam og driftstunnel.
5. Holmevatn vil bli regulert med reguleringsdam og senkingstunnel.
6. Isvatn vil bli regulert med senkingstunnel.
7. I Kvandalen vil bli anlagt inntaktsbasseng med reguleringsdam.
8. Vasstolen vil bli regulert med en reguleringsdam.

3.

1. Rispoelv og Grytøylv blir tatt inn i driftstunnelen for Røldal I.
2. Grubbedalselva vil fra Vasstolvatn bli overført til Røldal og utnyttet i Røldal I.
3. Isvatnets nedslagsfelt overføres med tunnel til Litlavatn.
4. Tverråno og Kvennabekken blir tatt inn i tilførsstunnelen for Suldal II.
5. Øynoelven vil bli inntatt i overføringstunnelen fra Vasstolvatn til Røldal I.

4.

Vannslipping fra magasinene for fløting av tømmer vil ikke finne sted, bortsett fra i den utstrekning dette er fastsatt i medhold av konsesjonsvilkårenes § 22. Under flomperioder, avslag i stasjonene m. v. forbeholdes rett til også i fremtiden å slippe vann i eleveleiene. Vannstanden forutsettes dog ikke å ville overstige tidligere høyeste flomvannstand.

5.

Utbyggingen av vassdragene finner sted ved kraftstasjonene:

1. Røldal I som blir innsprengt i fjellet ved Røldalsvatn. Stasjonen nytter fallhøyden mellom Valdalsmagasinet og Røldalsvatn.
2. Nøvle (Røldal II) som blir innsprengt i fjellet ved Nøvlefossen i høyde med driftstunnelen for Røldal I. Etter å ha passesrt maskinen blir vatnet sluppet direkte inn i denne tunnel.
3. Suldal I som blir lagt i fjellet ved Nesflaten ved Suldalsvatn. Stasjonen nytter fallhøyden mellom Røldalsvatn og Suldalsvatn.
4. Suldal II som blir lagt i samme stasjonshall som Suldal I. Stasjonen nytter fallhøyden mellom inntaksbassenget i Kvandalen og Suldalsvatn.
5. Kvandalen som blir lagt i fjellet i Havradalen. Stasjonen nytter fallhøyden mellom Sandvatn og stasjonen.

6.

I den utstrekning rettighetene ikke tidligere er ervervet av Røldal—Suldal Kraft A/S og erstatning avtalt, fastsetter skjønnen erstatning og eventuelle tiltak for:

1. Alle skader og ulemper ved regulering, tørlegging og overføring.
2. Alle skader og ulemper ved ekspropriasjon som gjennomføres for å erverve grunn og rettigheter for anlegg av reguleringsdammer, sperredammer, tappe-tunneler, senkingstunneler, kanaler m. v., adkomstveger, telefon, kraftledninger og taubaner til anleggsstedene, grunn til boliger, barakker, lager, verksteder, kontorer, tilrigging, koblingsanlegg, lukehus, tipper, tverrslag m. v., uttak av sand og grus og annen masse.
3. Fallrettigheter som tas i bruk ved utbyggingen.

7.

Det vil ved de enkelte takstnumre bli oppstilt spesielle forutsetninger som angir i hvilken utstrekning og på hvilken måte de enkelte eiendommer vil bli berørt ved ekspropriasjon av grunn og rettigheter.

8.

Skjønnen omfatter enhver skade og ulempe de saksøkte vil bli påført ved de inngrep som gjennomføres. De saksøkte må derfor under skjønnene fremkomme

med alle sine krav. Til tilfeldige og uberegnelige skader ved selve anleggsdriften, f. eks. steinsprut, tas ikke hensyn. Slike skader vil i tilfelle bli erstattet senere ved avtale eller etterskjønn. Ved fastsettelse av erstatningene tas hensyn til de tiltak Røldal—Suldal Kraft A/S påtar seg, er pålagt i konsesjonsvilkårene eller som skjønnsretten måtte pålegge.

Av hensyn til dannelse av nye strandlinjer medtas i skjønnene vanlig erosjons-skader ved bølgeslag. Utenfor skjønnet holdes :

1. Rasskader på grunn av regulering og overføring.
2. Skader og ulemper ved fremtidig kjøving og isgang av ekstraordinært omfang som skyldes reguleringen eller utbyggingen av vassdragene.
3. Skader og ulemper ved reguleringens og utbyggingens mulige innflytelse på de klimatiske forhold og dannelse av frostrøyk.

9.

Alle skjønn og takster avgis under forutsetning av at reguleringsanleggene og disses bruk er stedsevarige. I forbindelse med anleggsarbeidene vil dog på en del steder som blir nærmere angitt, bli foretatt inngrep av midlertidig art. Erstatning for slike inngrep fastsettes som engangserstatninger eller tidsbegrensede årlige erstatninger.

10.

Hvor intet annet er spesielt angitt under de enkelte takstnumre, forfaller engangserstatningene på tiltredelsesdagen eller den dag rettighetene tas i bruk, og de årlige erstatninger løper fra denne dag. Ved for sen betaling som ikke skyldes grunneieren svares rente etter rentefot som skjønnet bestemmer.

Hvor Røldal—Suldal Kraft A/S etter særskilt hjemmel har påbegynt arbeider i marken for skjønn er avholdt, blir for de enkelte takstnumre anført på hvilket tidspunkt arbeidet er begynt og erstatningen blir å renteberegne fra dette tidspunkt.

11.

Hvor grunn bare eksproprieres til midlertidig bruk, faller grunnen tilbake til fri rådighet for eieren når anlegget ikke lenger har behov for den. Røldal—Suldal Kraft A/S avgjør hvor lenge behovet for grunnen er til stede.

Når utnytting av slik grunn er endelig avsluttet er det forutsetningen at anleggsbygninger og andre innretninger for anleggsarbeidet fjernes. Materialer og avfall ryddes og fjernes og grunnen jevnes til i den utstrekning det ikke medfører uforholdsmessige omkostninger.

12.

Tippmasser som Røldal—Suldal Kraft A/S driver ut og som henlegges på arealer som erverves til full eiendom forblir ekspropriantens eiendom. Hvis grunnen ikke erverves til eiendom, tilfaller tippmassene grunneieren, men eksproprianten har ubegrenset og vederlagsfritt rett til å anvende massene til det behov han til enhver tid måtte ha for disse til sine anlegg.

13.

Grunn som Røldal—Suldal Kraft A/S erverver til eiendom begjærer selskapet skylddelt og hjemmelen blir å overføre til selskapet. Grunneieren plikter å sørge for at det blir frafalt pant for alle pengeheftelser, kårtyelser og andre grunnbyrder i det utskilte areal. Eksproprianten betaler alle omkostninger ved skylddeling, stempel og hjemmelsoverføring og utgifter til pantefrafall begrenset til kr. 50.00 pr. eiendom.

Det bemerkes at disse forutsetninger er noe endret fra sesjon I, vesentlig på grunn av overføringen fra Vassstøl til Røldal.

IV. Spesielle forutsetninger for skjønnnet.

A. Kraftledninger.

Ved anlegget blir bygget en del 20 kV kraftledninger som for det vesentlige alt er utført. Ledningene blir med mindre annet er uttrykkelig anført, permanente. De bygges på trestolper.

Som alminnelig forutsetning for 20 kV-ledningene gjelder :

1. Ledningsmastene er dels enkeltmaster, dels dobbeltmaster. Hvor mastene blir stående på fjell, blir stolpene forsynt med jernstag. Enkelte master blir også utstyrt med barduner. De bygges for opphengning av 3 strømførende tråder. Avstanden mellom de ytre tråder er inntil 2,5 meter. Se ellers «Masteskjemaer og profiler for div. 20 kV anleggslinjer i Røldal—Suldal», utarbeidet av A/S Betongmast og tegning 1. F. 43386 A.
2. Ved ekspropriasjonen erverver eksproprianten rett til å anbringe mastene med nødvendig utstyr og strekke ledninger mellom disse.
Eksproprianten erverver rett til overalt å komme frem til og langs etter linjen under byggingen, den fremtidige inspeksjon og vedlikehold samt eventuelt ved linjens demontering og bortkjøring. Han har i den forbindelse rett til å nytte alle over eiendommen forende veger, stier, bruer og klopper samt rett til å bygge nye der hvor dette finnes nødvendig.
Hvor terrengforholdene gjør det ønskelig, har han anledning til å anlegge midlertidige taubaner, løypestrenger eller vinsjinnretninger. Skade eksproprianten under byggingen måtte gjøre på dyrket mark, holdes, dersom arbeidet ennå ikke er ferdig, utenfor skjønnnet og erstattes senere ved overenskomst, eventuelt ved lensmannsskjønn. Likeledes holdes utenfor skjønnnet skader eksproprianten senere måtte forvolde ved anlegg av nye veger, taubaner m. v.
Etter at linjen er ferdigbygd, skal eksproprianten fjerne alt tiloversblitt materiell, ledningsstumper, metalleder m. v. som kan volde fare for skade på fe. Opprydding skal være foretatt innen 6 mndr. etter at linjen er ferdigbygd.
3. Hvor linjen går gjennom skog, blir ryddet et belte på 10 m bredde, 5 m på hver side av senterlinjen, med mindre avvikelser hvor terrengforholdene tilsier det. Så lenge linjen står, kan det ikke vokse opp trær i linjebeltet av slik høyde at de kan bli til skade eller ulempe for linjens drift. Eksproprianten forbeholder seg adgang til å holde beltet ryddet i den utstrekning han til enhver tid finner det nødvendig.
4. Den skog som eksproprianten hogger i linjebeltet, første gangs sikringshogst innbefattet overtas av eksproprianten. Hvis måling eller annen oppgave over bartrevirket ikke foreligger når skjønnnet fremmes, skal trærne måles ukappet i baret av autorisert tømmermerker eller herredsskogmester og betales etter gjeldende pris på avvirkningstiden for hvert sortiment. Skjønnsretten fastsetter de driftsomkostninger eksproprianten kan fratrekke. Hvor tømmeret er oppmålt, fastsetter skjønnsretten den erstatning eksproprianten skal betale for det overtatte virket.
Lauvtrevirket overtas av eksproprianten uten særskilt oppmåling. Hvor eksproprianten etter forespørsel fra grunneieren erklærer ikke å ville beholde virket, overtar grunneieren dette. For øvrig vil eksproprianten kviste lauvtrærne i hogstgatene og legge stokkene sammen i mindre hauger.
For all påvist skade, så som tap av skogsmark, hogst av umodent virke, kant-skader eller tap av byggegrunn fastsetter skjønnsretten erstatning.
5. Utenfor skoggaten kan eksproprianten til enhver tid kreve fjernet trær som må anses farlige for linjen hva enten dette skyldes trærnes lengde eller rotsvakhet. Enhver hogst eksproprianten foretar må eier varsles om. Skade og ulempe som eierne påføres ved denne sikringshogst på nåværende og fremtidig bestand vurderes og erstattes i forbindelse med dette skjønn. Det blir således ikke ytt

erstatning for sikringshogst senere. Det trevirke som senere vokser frem i skoggaten og i nærheten av samme og som må felles av hensyn til linjens sikkerhet og drift, tilfaller grunneieren. Hogst i skoggaten og sikringshogst må, enten eksproprianten eller grunneieren foretar hogsten, utføres på forsvarlig måte med lav stubb.

6. Det blir ikke anledning til å bygge nærmere linjen enn 10 meter fra ytterste strømførende ledning. Hvor ledningen har forsterket opphengning, reduseres denne avstand til 6 meter.
7. Eiendomsretten til grunnen forblir fortsatt hos grunneieren og denne har bortsett fra forannevnte innskrenkninger, rett til å nyttiggjøre seg terrenget under ledningene for så vidt det ikke volder skade eller ulemper for jingens drift. Bruk av vinsj, løpestreng og annen tilsvarende innretning i skoggaten er forbudt med mindre annet uttrykkelig er anført i de spesielle forutsetninger. Grunneieren må avstå fra å foreta graving, sprengning, felling av trær eller annet som kan volde fare for stolper eller ledninger og er ansvarlig for slike handlinger etter vanlige erstatningsregler. Eieren er dog fri for ansvar dersom han på forhånd med 8 dagers frist varsler eksproprianten om det arbeid han akter å foreta og deretter iakttar de sikkerhetsforanstaltninger denne påbyr.
8. Hvis ledningen skal nedlegges, plikter eksproprianten å fjerne stolper og ledninger med stag, barduner og alt annet utstyr. Bolter i fjell tas opp eller gjøres uskadelig på annen måte.»

B. For erverv av grunn og rettigheter til veger er oppstilt disse forutsetninger:

- «1. Det eksproprieres grunn til eiendom for vegbane med grøfter og skråninger.
2. Eksproprianten forlanger ikke oppsatt gjerde langs vegen. Hvor grunneier finner å burde ha gjerde må han selv sette opp og vedlikeholde dette. Gjerdet skal i så fall settes i grensen for det eksproprieerte vegområde.
3. Hvor eksproprianten bygger avkjørsler må grunneier sørge for nødvendig vedlikehold.
4. Det trevirke som hogges for veglinjen overtas med mindre annet anføres i de spesielle forutsetninger, av eksproprianten etter de regler som gjelder for kraftlinjegaten, se disse forutsetningers pkt. 4.
5. Eksproprianten påtar seg intet arbeid utenom vegområdet med mindre annet uttrykkelig er nevnt.
6. Eksproprianten forplikter seg ikke til å vedlikeholde vegene i større utstrekning enn hva eksproprianten finner nødvendig for sin egen bruk av vegene. Hvor grunneiere bruker vegene, fordeles for øvrig vedlikehold mellom disse etter veglovens bestemmelser for private veger.»

C. Alminnelige forutsetninger for regulering av Valdalsmagasinet.

1. Reguleringen av Valdalsmagasinet vil bli foretatt ved at vannstanden heves til kote 745, ved flomstigning til kote 746. Reguleringshøyden blir 80 m. Reguleringen som forutsettes å bli stedsevarig, vil skje overensstemmende med manøvreringsreglementet fastsatt ved kgl. res. av 21/12 1962.
2. Reguleringen forutsettes satt iverk ved lavvannsperiodens slutt våren 1966 og vårflommen vil bli oppfanget dette år. Årlige erstatninger løper fra 1/4 1966 og engangserstatninger forfaller på dette tidspunkt med mindre annet uttrykkelig er fastsatt i de spesielle forutsetninger.
3. Reguleringen vil bli foretatt ved hjelp av en reguleringsdam ca. 90 m høy ved Hyttejuv.

4. Det magasin som innvinnes vil bli nyttet etter behovet til enhver tid i kraftstasjonene for Røldal—Suldal Kraft A/S.
5. Ved vurderingen av reguleringens virkninger forutsettes at grunnen inntil 1 meter over høyesete regulerte vannstand vil gå med til dannelsen av ny strandlinje. Skjønnnet omfatter alle skader og ulemper som påføres grunneierne ved reguleringen, men skader og ulemper som følge av større utgravninger og ras som reguleringen måtte medføre holdes utenfor skjønnnet. Med større utgravninger og ras forstås utrasning på en eiendom av mere enn 5 dekar grunn beliggende over 1 meter over høyeste regulerte vannstand.
6. De neddemte arealer vil bli ryddet overensstemmende med konsesjonsvilkårenes pkt. 26. Det virket som omfattes av ryddingen overtas av regulanten på rot og inngår i takstene for neddemmet grunn. Hvert år i de første 10 år etter at magasinet er tatt i bruk, vil regulanten samle og fjerne rekved. Ryddingen vil bli igangsatt sommeren 1965.
7. Samtlige hus under høyeste regulerte vannstand må rives senest høsten 1965 etter beitesesongens slutt. Eier må senest ved overskjønnets befaringsreise si fra om han selv ønsker å flytte husene, og disse må i tilfelle være flyttet innen 1. november 1965. Hvis flytting ikke er foretatt innen dette tidspunkt, forføyer regulanten fritt over husene eller rester av disse for rydding av grunnen. Hvis grunneieren ikke ønsker å flytte husene, blir disse overtatt av regulanten som forføyer fritt over dem for rydding av grunnen. Hus over kote 746 forutsettes å kunne bli stående og mulig skade på slike hus holdes utenfor skjønnnet.
8. Etter anmodning fra Odda kommune og med samtykke av samtlige setereiere i Valdalen påtar eksproprianten seg å bygge bilveg fra Hyttejuv over høyeste regulerte vannstand langs Valdalsmagasinets vestsida fram til høyde med nåværende Valdalsvatns utløpsos. Vegen bygges på denne strekning som bygdeveg etter klasse III A for Statens Vegvesen. Videre bygges veg som skogsbilveg fra nåværende Valdalsvatns utløpsos fram til Middalselva og bro over denne. På sistnevnte strekning skal vegen ha følgende standard :
Kjørebredden skal være minst 3 meter med tillegg for banketter. Stigning skal ikke være større enn 1 : 8. Kurveradius skal ikke være under 12 meter. Vegen skal være forsynt med lett grusdekke. Kurveradius i vertikalplanet skal ikke være under 100 meter.
Samtlige eiere hvis grunn vegen går over gir fri grunn til veganlegget. Alt vedlikehold er for framtiden eksproprianten uvedkommende.
Med samtykke fra kommunen og de interesserte bortfaller konsesjonærens forpliktelse til å holde båtrute og weasel etter konsesjonsvilkårenes pkt. 11 e.
9. For adkomst med driftefe til østsida av magasinet skal eksproprianten :
a. Tildanne drifteveg i ulendte partier gjennom ur mellom Austre Valdalen og Kjømberget slik at det blir framkommelig med driftefe fra Austre Valdalen til Kjømberget over høyeste regulerte vannstand.
b. På steder hvor det er nødvendig å utbedre sti for drift av småfe på østresida av Valdalen fra Hyttejuv i ca. 2 km lengde nordover. Over bekk nærmest Hyttejuv vil bli lagt en klopp og ellers skutt vekk framspringende partier og tildannet smal sti gjennom et par urer slik at det blir framkommelig for småfe. Bruk av stien skjer uten noe ansvar for eksproprianten.
10. De fall som neddemmes i Valdalsmagasinet medtas og vurderes av skjønnretten ved dette skjønn i den utstrekning eksproprianten ikke tidligere har ervervet dem.
11. Nåværende veg fra Hyttejuvdammen og ned til dalbunnen ovenfor dammen vil i nødvendig utstrekning bli vedlikeholdt av eksproprianten.
Hvis det viser seg nødvendig for oppkjøring fra isen innerst i Valdalen og

til Slettedalen vil ekspropriannten bulldozerplanere felt for oppkjøring med weasel på isen.

Vegen i Valdalen vil være kjørbær med bil innen 1/6-1966.

D. For Røldalsvatn er det fremlagt disse forutsetninger.

1. Røldalsvatn vil bli regulert ved en senking til kote 363. Reguleringshøyden blir 17 m. Reguleringen som blir stedsevarig, vil skje overensstemmende med manøvreringsreglementet fastsatt ved kgl. res. av 21/12-1962.
2. Reguleringen forutsettes satt i verk fra 1/11-1965. Årlige erstatninger løper fra 1/1-1965 og engangserstatninger forfaller på dette tidspunkt.
3. Reguleringen vil bli foretatt ved hjelp av driftstunnelen til Suldal I. Ved Botnen vil bli bygget en dam for mest mulig å kunne holde den naturlige vannstanden i sommerperioden.
4. Overensstemmende med manøvreringsreglementet tappes under flom fra Røldalsvatn slik at vannstanden i dette ikke blir høyere enn den ville ha vært ved samme tilsig før reguleringen. I fyllingstiden skal alt uregulert tilløp til Røldalsvatn brukes til å fylle dette vatn opp til kote 378. Røldalsvatn skal ikke tappes under denne grense før 1. oktober.
Forøvrig vil magasinet bli nyttet etter behovet til enhver tid i kraftstasjonen for Røldal—Suldal Kraft A/S.
5. Regulanten bygger vanlig traktorveg langs Røldalsvatn fra Bratteteig til Odland. Fremtidig vedlikehold og brøyting av vegen er regulanten uvedkommende.
6. Det bygges båtopptrekk ved Røldalsvatn på de steder og på den måte skjønnsretten måtte bestemme.

E. Forutsetninger for regulering av Vassstølvatn.

1. Ved utløpsosen i Vassstølvatn vil bli bygget en ca. 25 m høy og ca. 400 m lang dam.
2. Reguleringen av Vassstølvatn vil bli foretatt ved at vannstanden heves til kote 753, ved flom til kote 753,50. Reguleringshøyden blir 20,50 m og magasininnhold 10 mill. m³.
3. Reguleringen forutsettes satt iverk fra 1/5 1967 og erstatningene forfaller til betaling fra 1/4-1967 og årlige erstatninger løper fra samme dag dersom intet annet er spesielt fastsatt. Erstatningen for de arealer som eksproprieres til eiendom, damfot og arealer nedenfor dammen, forfaller og løper fra 1/4-1964.
4. Fra Vassstølvatn overføres vannet til tilløpstunnelen for Røldal kraftstasjon og underveis opptas Øynoelva med felt på ca. 9 km² og Grytøyrelva med felt på ca. 53 km².
5. Ved vurderingen av reguleringens virkninger forutsettes at grunnen inntil 1 m over h.r.v. vil medgå til dannelsen av ny strandlinje. Skjønnet omfatter alle skader og ulemper som reguleringen av vatnet vil medføre.
6. Dersom det viser seg nødvendig med ny drifteveg langs Vassstøldammen ovenfor høyeste regulerte vannstand, vil ekspropriannten foreta sprengning på uframkommelige steder og legge opp stein for bekkeoverganger.

F. Forutsetninger for vann- og kloakkledninger.

Det eksproprieres rett til å ha liggende permanente vann- og/eller kloakk-

ledningene over eiendommen. For kloakkledningene erverves rett til kummer med 60 m avstand.

2. Ledningseieren har rett til å foreta ettersyn og vedlikehold av ledningene og har i den anledning atkomst over eiendommen.
3. Det må ikke bygges hus eller andre faste innretninger over ledningene eller så nær disse at det vanskeliggjør vedlikehold eller oppstår fare for skade på ledningene.
4. Erstatningene for vannledningene forfaller og forrentes fra 1/11-1963 etter rentefot som skjønnen fastsetter. For kloakkledningen forrentes erstatningen fra 19/5-1964 etter rente som partene har avtalt.
5. Anlegget fjerner overflødige masser og estter i stand nedbrutte gjerder.

G. Spesiell forutsetning for Lonevatn.

Regulanten bygger en terskel ved utløpet av Lonevatn med kronehøyde på kote 364,25. Terskelen bygges i løpet av vinteren 1965/66, d.v.s. første vinter da kraftverket Suldal I er i drift. Under byggingen vil vannstanden i Lonevatn bli senket. Eventuelle skader og ulemper ved denne midlertidige senking utstår til vurdering ved senere skjønn som avholdes når terskelen er bygget.

Terskelen skal stenges med tverrgjerder ved landfestene.

H. Merknader for øvrig.

Under enkelte takstnummer er dessuten oppført noen spesielle forutsetninger.

Overskjønnsretten har ikke noe å merke til de alminnelige og spesielle forutsetninger, men går ut fra — på samme måte som underskjønnet — at det under flomsituasjoner med høyt magasin tas de nødvendige forholdsregler for å hindre flomskader.

På samme måte som for det avhjemlede overskjønn, sesjon I, fastsettes rentefoten i h. t. de alminnelige forutsetningers pkt. 10 til 5 pct. årlig. Hvor det måtte være fastsatt en annen rentefot, er dette spesielt sagt under de respektive takstnummer.

Til samtlige erstatninger blir å legge 25 pct. med mindre noe annet uttrykkelig er sagt.

V. Påstander, tiltakskrav og saksomkostninger.

A. Påstander.

Ekspropriantens prosessfullmektig h.r.advokat Bjørn Dalan har nedlagt slik generell påstand:

1. Overskjønnet fremmes og de av underskjønnet fastsatte erstatninger nedsettes.
2. Det avsies fravikelseskjennelse hvoretter eksproprianten etter utløpet av en frist på 4 uker fra skjønnets forkynnelse kan kreve seg innsatt i besittelsen av eksproprierte arealer og rettigheter.
3. Overskjønnet fastsetter rentefoten i henhold til de alm. forutsetningers pkt. 10. Rentefoten påstås satt til 4%.

H.r.advokat Knut Lassen har nedlagt slik generell påstand :

I. Underskjønnets erstatninger forhøyes.

Erstatningen til setereierne i Valdalen fastsettes under følgende forutsetninger :

1. Avkastning på heimebeite og seter- og fjellbeite i overensstemmelse med gjødslingsforsøk 1952—55. (Fylkeslandbrukssjef Karsten Baardseths betenkning s. 13/14).

2. Avdrått på egne dyr : Ku 3,500 kg pr. sesong.
Geit 400 kg pr. sesong.
 3. Pris geitemelk : Røldal Ysteris pris.
 4. Enmannsbesetning inntil ca. 70 geiter og 7 kyr.
 5. Lønn til seterbudeie kr. 780,— pr. mnd. inklusive kost og sosiale utgifter.
 6. Frigjort arbeidskraft kan ikke sysselsettes på annen måte. Subsidiært settes graden av alternativ sysselsetting til 60%.
 7. Stølen vurderes som en integrerende del av gårdsbrukene.
 8. Grus- og massetak erstattes etter m³ pris.
- II. Røldal Ysteris levandører som ikke berøres av Røldal/Suldalreguleringens virkninger i Valdalen har krav på erstatning.
- III. De saksøkte tilkjennes erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand.

H.r.advokat A. Rekve har vedk. forholdene i Valdalen nedlagt samme påstand som h.r.advokat Knut Lassen. Det samme har også advokat O. Rekve gjort.

Advokat A. Grandes påstander er inntatt under de takstnummer han representerer. Det samme gjelder påstandene fra høyesterettsadvokatene Olav Nergaard og Arne Vislie dog slik at pkt. II i h.r.advokat Nergaards påstand er medtatt nedenfor under tiltakskravene.

H.r.advokat Karl Wyller har for overskjønnsretten lagt ned slik generell påstand :

1. Underskjønnets erstatninger forhøyes.
2. Falleierne i Øynovassdraget tilkjennes full erstatning både for skader og ulemper som følge av vassdragets tørrlegging, og for sine kraftverdier. Skade- og ulempeerstatningene blir å belaste kraftprosjektet som en generalomkostning, og skal ikke komme til fradrag i de enkelte fallerstatninger.
Fallverdien for Øyno baseres på en enhetspris for samtlige naturhestekrefter i Røldal I med reduksjon for spesielle tilknytningsomkostninger, jfr. prinsippet i vassdragslovens § 137.
3. Eiere og rettighetshavere langs Røldalsvann tilkjenne full erstatning for
 - a. Ødelagt fiske.
 - b. Vanskeliggjort båtlende og verdiforringelse av naust.
 - c. Skifte- og beitegjerd ut i vannet.
 - d. Vanskeliggjort vannforsyning til gårdsbruk og for dyr på beite.
 - e. Ødelagt isvei.
 - f. Verdiforringelse på gårdsbruk, hytter, hyttetomter, campingplassområder m. m. som følge av skjemmet natur.
4. Eiere av skogteiger langs Røldalsvannets østre side gis rett til, etter eget valg, å kreve de årlige erstatninger omgjort til elektrisk kraft levert ved husvegg til vanlig pris i distriktet, eller til den pris overskjønnet måtte bestemme.
5. Det vises til de spesielle påstander og forutsetninger for de enkelte takstnummer.
6. Erstatningene tillegges 25%.
7. De saksøkte tilkjennes erstatning for utgifter til juridisk og sakkyndig assistanse.

I tillegg til den foran anførte generelle påstand har h.r.advokat Bjørn Dalan også nedlagt følgende påstand :

- A.
1. Leietakere uten tidsbestemte leiekontrakter tilkjennes ikke erstatning.
 2. Det tilkjennes ikke erstatning til
 - a. Aasmund Tveit for melkekjøring.
 - b. Durdei Rabbe for drift av Valdalseter.
 3. Røldal Ysteri har ikke krav på erstatning for at en del setre i Valdalen nedlegges og tilkjennes ikke erstatning utover de tilbudte tiltak.

4. Kravene fra andelshavere i Røldal Ysteri og leverandører til Ysteriet avvises.
 5. Olav Øverland Tufte tilkjennes ikke erstatning for gjerdekrav Novle.
 6. Det tilkjennes ikke erstatning utover overflateverdien for
 - a. Damfeste.
 - b. Massetak.
 - c. Magasingrunn.
- B.
1. Neddemte fall i Valdalsmagasinet erstattes ikke utover bruksverdien ved utnyttelse av fisket m. v. for setrene.
 2. Fallerstatning tilkjennes etter høyeste verdi enten for rene fall eller for skader og ulemper.
 3. Fallrettighetene i Øynovassdraget eksproprieres etter reguleringsloven og erstatningen fastsettes etter påstanden i pkt. 2 etter verdi for overførte vassdrag og tillegges 25%.
 4. De øvrige fall innløses etter vassdragslovens § 55 og erstatningene skal *ikke* tillegges 25%.
 5. Takst nr. 1 E, Nils Haugen tilkjennes ikke erstatning for fiske i Suldalsvann utenfor Bratlandsdalselvens utlopsos.
- C.
1. Breifonn hotell tilkjennes ikke erstatning for tap i næring.
 2. Krav om årlig erstatning i form av elektrisk kraft imotekommers ikke.
 3. Forøvrig imotekommers ingen av tiltakskravene utover hva som er pålagt i konsesjonsvilkårene og hva regulanten har påtatt seg i skjønnsforutsetningene.

B. Tiltakskrav.

H.r.advokat Karl Wyller har fremmet følgende tiltakskrav :

1. Eksproprianten tilpliktes å anlegge og vedlikholde båtopptrekk m/ vorr, skinner og motorspill ned til laveste regulerte vannstand på følgende steder :
 - a. Botten — plass for 6 båter.
 - b. Horda — plass for 1 båt for Breifonn Hotell.
 - c. Odland utenfor br.nr. 1, 2, 3 og 4.
Det eksproprieres rett til adkomst og båtlende for de bruk som blir henvist til å nytte båtopptrekk på annen eiendom.
2. Eksproprianten tilpliktes å ordne vannforsyning for følgende bruk :
 - a. Takst 94 — Ingebjørg Botten, gr. nr. 24 br. nr. 1.
 - b. » 96 — Gabriel Øyno, » » 8 » » 8.
 - c. » 117 — Brynjulf Dolve, » » 1 » » 110.
 - d. » 73 — Sjur Grytøyr, » » 21 » » 1.
 - e. » 72b — Arnold Hamre, » » 2 » » 1.
 - f. » 71b — Olav T. Hamre, » » 2 » » 2.
 - g. » 131 — Hilmar Ekksjestøl, » » 1 » » 42.
3. Eksproprianten tilpliktes å anlegge
 - a. en vinterbrøythar bilveg langs Røldalsvanns østre side fra Bratteteig prinsipalt til Botten, subsidiært til Axel J. Odlands våningshus + skogsbilveg til eiendommens vestre grense.
 - b. Ny bro over Grytørelven.
 - c. Veien skal bygges etter Statens Vegvesens veiklasse III A av 1947 med kjørebane 3,5 m og 4 m i kurvene. Veianlegget skal stå ferdig før Røldalsvannet blir regulert. Det blir før overlevering å godkjenne av Statens Vegvesen. Hvis veien ikke blir ferdig før reguleringen påbegynnes, blir de skader og ulemper som derved måtte oppstå å erstatte etter minnelig overenskomst eller senere skjønn.

4. Det anlegges ferister i grensene for innmarken mellom gr. nr. 23 br. nr. 1, 2, 3 og 4.
5. Ekspropriannten pålegges vedlikehold og snøbrøyting av Odlandsveien, eller å medvirke økonomisk til dette med et engangsbeløp eller et årlig bidrag, alt etter overskjønnsrettens nærmere bestemmelse.

Høyesterettsadvokat Olav Nergaard har på vegne av Odda (Røldal) kommune fremmet følgende tiltakskrav :

«Røldal/Suldal Kraft A/S pålegges som tiltak å dekke og tilså de skjemmende skråninger ved anleggsveien fra kraftstasjonsområdet på Lynghammer opp gjennom Tveitlia og frem til inntaket i Gryddalen.»

Høyesterettsadvokat Knut Lassen har ikke opprettholdt sitt krav fra underskjønnet om anlegg av traktorvei til Kjømberget.

Eksproprianntens stilling til de nevnte tiltakskrav fremgår av den påstand høyesterettsadvokat Dalan har nedlagt og som er inntatt foran.

Saksomkostninger.

Samtlige prosessfullmektiger for de saksøkte har påstått sine parter tilkjent tilkjent erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand.

VI. Alminnelige merknader.

Som anført av underskjønnet reiser det seg i dette skjønn en rekke problemer hvorav det største er neddemmingen av Valdalen. Gårdsbrukene i Røldal er små og de gårdsbruk som har støler i Valdalen har hittil hentet en vesentlig del av sitt næringsgrunnlag der. En betydelig del av det samlede stølsareal går tapt ved reguleringen. Røldølene har hittil hatt sitt eget geitostysteri som andelshaverne nå mener ikke kan fortsette lenger. Men bortsett fra Kjømberget antas ikke adgangen til gjenværende beiteområde i Valdalen å bli vanskeliggjort ved reguleringen, idet ekspropriannten har bygget vei på vestsiden av Valdalsmagasinet.

Selve Røldalsbygda blir også berørt, idet Røldalsvatn skal senkes betydelig. Det er visstnok så at ekspropriannten er pålagt å holde normal vannstand om sommeren, men utnyttelsen av vannet utenom denne tid vil skape vanskeligheter for Røldølene. Senkingen vil ødelegge isveiene og ekspropriannten er derfor i konsekvensen pålagt bl. a. å bygge vei til gården Odland som ligger på østsiden av vannet og ikke har annen adkomst til bygda for øvrig enn over vannet. Senkingen vil også gjøre skade på fisket og vanskeliggjøre bruk av båt. Det vil også bli problemer når det gjelder gjerdehold samt drikkevann for mennesker og dyr.

For øvrig vil ikke reguleringen skape problemer ut over de som en regulering vanligvis medfører for grunneierne, så som neddemming av grunn, tørrlegging av vassdrag, skade på fiske, vanskeliggjort adkomst, skjemmet natur m. v.

Overskjønnsretten skal i det følgende gjennomgå generelt de forskjellige avsnitt skjønnet omfatter, partenes anførsler og rettens avgjørelser.

A. Valdalen.

1. Beskrivelse.

Valdalen er et dalføre som strekker seg i nordlig retning fra Røldal, 8—9 km innover, med slak stigning til Valdalsvatn som er vel 2 km langt. Fra Valdalsvatn stiger terrenget opp mot høyfjellet. Det er et forholdsvis bredt dalføre med slette-land og til dels slake skråninger til hver side. Her lå det da støler opp gjennom dalen på begge sider av Valdalselven og rundt Valdalsvatn. I nordre ende av vannet hadde Den Norske Turistforening sin hytte. Bilveien gjennom Valdalen blir neddemmet fra Hyttejuvet og oppover og i stedet får man nu ny vei høyere oppe i lia på vestsiden av Valdalsmagasinet. Tidligere foregikk det meste av ferdselen med båt på Valdalsvatnet.

Ved Hyttejuvet er det en innsnevring av dalen og her er dammen for Valdalsmagasinet bygget. Valdalsmagasinet vil medføre at stolshusene og stølsjordene i de aller fleste tilfeller blir lagt under vann på strekningen ovenfor Hyttejuvet.

Støling med kyr og geiter og ysting har fra gammelt vært en viktig næring i Røldal, og Valdalen har vært av vesentlig betydning for denne næring. Det har vært drevet støling så vel med egne dyr som med leiedyr.

Fra 1927 har Røldal hatt sitt eget ysteri med eget utsalg fra ysteriet. All geitemelk gikk til ysteriet, men det ble drevet en del gammelostysting på stolene.

Som de fleste steder i landet er også stølsnæringen i Røldal gått tilbake de senere år. Årsaken til dette må formentlig søkes i at det er vanskelig å skaffe leiet hjelp utenom gårdens egne folk, både fordi det bare er sesongarbeid (ca. 3—4 måneder) og fordi unge mennesker foretrekker annet arbeid. I 12-års perioden 1953—1964 er således geitemelkmengden til ysteriet gått ned fra ca. 440 000 kg til ca. 205 000 kg. Den største nedgangen faller riktignok på støler utenom Valdalen, idet nedgangen for de støler som rammes av reguleringen er fra ca. 124 000 kg til ca. 75 000 kg i samme periode. I perioden leverte de støler som rammes av reguleringen gjennomsnittlig ca. $\frac{1}{3}$ av den samlede melkemengde. Andelshaverne har som nevnt besluttet Røldal ysteri nedlagt fra utgangen av sesongen 1965, angivelig fordi svikten i melkeleveransen fra Valdalen ville ha fort til at driften ikke lenger ble lønnsom.

Foruten skadevirkningene på stølsdriften, vil neddemmingen av Valdalen skade fisket m. v. Overskjønnet skal senere komme tilbake til partenes anførsler herom.

II. *Neddemte støler.*

1. Partenes anførsler.

De saksøkte skal ha full erstatning, vanligvis med tillegg av 25%.

Når det gjelder selve det verdigrunnlag som skal erstattes, kan det bli tale om omsetningsverdien, d.v.s. stølenes verdi i handel ogandel, bruksverdi eller gjenanskaffelsesverdi. Så vidt man har forstått saksøkeren, mener han at omsetningsverdien ikke vil gi de saksøkte full erstatning, slik at bruksverdien må bli å erstatte der det ikke kan bli tale om fortsatt stølsdrift.

Gjenanskaffelse kan det vanligvis ikke bli tale om i disse tilfeller, men spørsmålet om gjenanskaffelse kommer likevel inn der stølsdriften kan fortsette men da bare i form av f.eks. gjenanskaffelse av støls hus o. lign. Saksøkeren har dog også pekt på at det skulle være muligheter for de saksøkte å skaffe seg nye støler i de områder som er åpnet for stølsdrift i Blåbergdalen ved den nye vei gjennom Grydalen. Det hevdes at her må de saksøkte enten få kunne kjøpe eller ekspropriere etter jordloven de arealer som er nødvendig til ny støl. Det er i denne forbindelse også pekt på at det i Røldal er en hel del støler som ikke lenger er i drift og som må kunne erverves av de saksøkte på samme måte.

Rent generelt har ekspropriannten pekt på den store nedgang det har vært i stølsdriften de senere år i det hele land og ikke minst i Hordaland. Her har stølsdriften gått ned til $\frac{1}{3}$ i løpet av de siste 20 år. Det er også pekt på de muligheter som ekspropriannten, f.eks. ved næringsfondet, har skaffet til veie for annen virksomhet i Røldal.

For øvrig gjør ekspropriannten gjeldende at den skadelidende har plikt til å være med på å avbøte skaden ved å innrette seg slik at tapet blir minst mulig. Han kan ved hjelp av erstatningen skaffe seg andre driftsmidler som gir inntekt, og det må tas hensyn til at fritagelsen for sesongarbeidet på stølen gir han større muligheter til annet arbeid, ikke bare i sesongen men også når det gjelder fast, årvisst arbeid. Dersom mulighetene for å skaffe seg nye driftsmidler ikke er til stede i tilstrekkelig grad i Røldal, må de kunne skaffes annetsteds. Det er ikke en ualminnelig følge av en stor ekspropriasjon at grunneieren må oppgi sitt bruk og flytte ut.

I denne forbindelse vil dog ikke eksproprianten se bort fra at det kan være berettiget å tilkjenne tilpasningserstatning i visse tilfeller.

På samme måte som for underskjønnet hevder eksproprianten at de jordbruks-sakkyndige ligger alt for høyt i sine vurderinger, vesentlig fordi de på den ene side potenserer alle muligheter i fremtiden og på den annen side gjør for små fradrag i bruttoinntekten. Retten må vurdere fremtidsmulighetene for stølsdriften i Valdalen, og da ta i betraktning den markerte synkende tendens i stølsdriften i Valdalen som overalt i landet ellers.

Fra grunneiernes side er det hevdet at det bare er en del av driftsmidlene — stølene — de mister. De har fremdeles sine gårdsbruk igjen i Røldal, og de er da henvist til å bli der og søke sitt utkomme med de muligheter som finnes der. Disse er ikke store og mange i en bygd som Røldal og grunneiernes kan ikke regne med at de i noen større utstrekning kan kompensere stølsinntekten med inntekten av annet arbeide og driftsmidler. Det hevdes at tapene må beregnes som årlige driftstap med de muligheter utnyttningen av stølene kan gi, og det må tas hensyn til helhetsvirkningen for eieren ved at han mister en vesentlig del av sitt driftsmiddel. Herunder må det også tas i betraktning at hjemmebrukene i Røldal jevnt over er så små at de alene ikke gir jevnt arbeide og tilstrekkelig utkomme for en familie.

De saksøkte er enige i at det er bruksverdien som skal erstattes og at det vanligvis ikke blir tale om gjenanskaffelse og gjenanskaffelsesverdi. I denne forbindelse hevdes det også at det ikke er adgang til å trekke inn ved vurderingen f.eks. muligheten for de saksøkte til å erverve andre støler ved ekspropriasjon, slik som saksøkeren har gjort.

Grunneiernes er i det vesentlige enige i de retningslinjer for erstatningsfastsettelsene som de sakkyndige har lagt til grunn, men hevder at den sakkyndige direktør Tveitnes ligger for lavt i sine vurderinger. I denne forbindelse kan videre bemerkes at fhv. fylkeslandbrukssjef Karsten Baardseth har møtt under overskjønnet som privat engasjert sakkyndig (vitne) vedk. takst 143, Alf Rabbe. Han har i sin sakkyndige utredning gitt opplysninger om noen gjødslingsforsøk som har vært drevet i Valdalen. De saksøkte påstår nu at de opplysninger som fhv. fylkeslandbrukssjef Baardseth har gitt, må legges til grunn ved erstatningsfastsettelsene, jfr. høyesterettsadvokat Lassens påstand inntatt foran under avsnittet om påstandene.

2. Utredningene fra de rettsoppnevnte sakkyndige direktør Tveitnes og sivilagronom Kjørven samt fra den privatengasjerte sakkyndige (vitne) fhv. fylkeslandbrukssjef Baardseth.

I tillegg til sine utredninger for underskjønnet har direktør Tveitnes gitt en tilleggsuttalelse for overskjønnet, dat. 12. november 1965. Sivilagronom Kjørven har for overskjønnet gitt en helt ny uttalelse dat. 2. oktober 1965.

Disse to sakkyndige har i sine vurderinger i alt vesentlig bygget på samme prinsipper. Tapene ved nedleggingen av stølene er beregnet som årlige driftstap for vedk. eiendom på basis av den objektive bruksverdi i eierens besittelse med en god og forsvarlig drift. Det er — etter de sakkyndiges utsagn — tatt hensyn til de potensielle muligheter i rimelig utstrekning. Herunder har de sakkyndige vurdert hele eiendommen til de grunneiere som mister sine støler, idet disse bare utgjør en større eller mindre andel av eiendommen. Videre har de sakkyndige vurdert de gjenværende muligheter for utnyttning av Valdalen og inntekter av dette samt innsparte kostnader for eierne. Dette tas til fradrag i bruttoinnteksttapet. Når det gjelder bruttoinnteksttapet ligger de sakkyndige i det vesentlige på samme linje, og det samme gjelder vurderingen av de gjenværende muligheter.

Ved vurderingen av innsparte kostnader har direktør Tveitnes gitt fradrag i bruttoinntekten for egen arbeidskraft som kan nyttes i annet inntektsgivende arbeid når stølsdriften faller bort. Han regner for sitt vedk. med at 80 % av arbeidskraften kan finne annen beskjeftigelse.

For underskjønnet inntok sivilagronom Kjørven det standpunkt at intet av den

frigjorte arbeidskraft kunne finne annen beskjeftigelse. For overskjønnet har han i vesentlig grad modifisert dette sitt standpunkt. Det heter herom i hans utredning side 12 :

«

De forhold som her er pekt på, gjør at jeg ikke finner det realistisk å regne med at den frigjorte arbeidskraft kan finne annen lønnsom beskjeftigelse.

På bakgrunn av underskjønnets vurdering av arbeidskraften har jeg likevel funnet det riktig å beregne det årlige tap under forutsetning av at en del av den frigjorte arbeidskraft kan beskjeftiges like lønnsom etter reguleringen. Ikke under noen omstendighet finner jeg det forsvarlig å regne med at mer enn 60 % av frigjort arbeidskraft kan sysselsettes, og beregningene er gjort på dette grunnlag.

Jeg mener videre at ved vurdering av det årlige tap ut fra at arbeidskraften kan finne alternativ sysselsetting, må det forutsettes en relativ romslig omstillingsperiode som nyttes til å tilegne seg erfaringer og opplæring for nye produksjoner. I denne omstillingsperioden må en regne med at nye produksjoner ikke gir inntekt i det hele tatt — eller at det gir dårlig resultat. Som et brukbart alternativ antar jeg at en kan nytte en omstillingsperiode på 10 år der en går ut fra at 60 % av den frigjorte arbeidstid suksessivt kan finne lønnsom beskjeftigelse, og at denne delen av arbeidskraften har like lønnsom beskjeftigelse som nå i det 11. året.

.....»

Den utredning som er gitt av flv. fylkeslandbrukssjef Baardseth omhandler — ved siden av noen landbruksspørsmål — alt vesentlig turisme og da stort sett bare i relasjon til takst 143, Alf Rabbe.

3. Overskjønnsrettens mening.

Underskjønnet anfører :

«Skjønnet har ved sin vurdering av erstatningen lagt til grunn at det fortsatt ville ha blitt drevet stølsdrift i Valdalen om reguleringen ikke var kommet. Det er visstnok så at stølsdriften har minket sterkt de senere år, også i Valdalen, selv om tilbakegangen der er mindre enn gjennomsnittet for hele landet. Men Valdalen skiller seg på mange måter fra andre stølsområder, ikke minst ved den lette atkomst til området. Det er neppe mange områder i landet som ligger så vel til rette for støling som Valdalen, og med den vesentlige betydning denne driftsform har for de små brukene i Røldal, er det ikke rimelig grunn til å tro at den vil bli oppgitt.»

Overskjønnet er enig i det som underskjønnet her har sagt.

Reguleringen vil gjøre et dypt inngrep i gårdbrukerens tilvandle forhold, men de har sine gårdsbruk i Røldal igjen og det er etter overskjønnets mening ikke realistisk å regne med at reguleringen vil medføre vesentlig økt utflytning i hensikt å søke nytt næringsgrunnlag annet steds. Mulighetene for å utnytte den lediggjorte arbeidskraft må derfor søkes innen bygden ved å intensivere brukene, drive skogbruk og finne frem til binæringer som med fordel kan drives der. Eksproprianten har antydnet om det ikke av denne grunn ville være formålstjenlig å fastsette erstatningene som engangserstatninger. Til dette er bare å si at de saksøkte for overskjønnsretten har anført at forholdet mellom engangserstatninger og årlige erstatninger bør opprettholdes som fastsatt av underskjønnet, hvilket overskjønnet da for så vidt føler seg bundet av.

Overskjønnsretten har, i tillegg til hva som ble sett under befarig og hva som er anført av partene, nøye vurdert de sakkyndiges utredninger vedrørende setrene i Valdalen. Den bygger delvis på det grunnlag som er fremlagt av de sakkyndige, men kan ikke si seg enig i den optimale utnyttelsesgrad som disse anvender. En forsert utnyttelse av stølsdrift her, samtidig med at stølsdriften for øvrig er i sterk retur, anses urealistisk og gir for høyt erstatningsgrunnlag.

Overskjønnsretten har også nyttet «Driftsgranskninger i jordbruket» som grunn-

lag for sine vurderinger og har i tvilstilfelle latt tvilen komme grunneieren til gode.

Rettens formann finner at det foran anførte ikke gir tilstrekkelig dekning for hans syn på de sakkyndiges utredninger og beregninger og den vekt disse må tillegges. Av denne grunn og fordi han for samtlige stølers vedk. — bortsett fra et par — kommer til lavere erstatningsbeløp enn rettens øvrige medlemmer, vil han tilføye :

Det gjelder for disse saksøkte som for de øvrige saksøkte å finne frem til full erstatning. Det vil si at man skal finne frem til et årlig tilskudd som setter saksøkte i samme økonomiske stilling etter neddemmingen som han var før neddemmingen.

Jeg er enig i at det her dreier seg om et næringstap som skal erstattes, men jeg kan ikke se at det er riktig — erstatningsrettslig sett — å beregne dette næringstap slik som de sakkyndige har gjort.

Det sier seg selv at det i denne forbindelse er av helt avgjørende betydning hvor mange dyr de saksøkte kunne drive med før og vil kunne drive med etter neddemmingen, gård og støl sett under ett.

Og det er her jeg ikke kan se at de sakkyndiges beregninger gir det rette grunnlaget. Deres beregninger er etter min mening for teoretiske og har for liten tilknytning til de faktiske forhold.

Beregningene bygger for det første på den teoretiske topputnyttelse av beiteområdene i Valdalen, eller som saksøkerens proeessfulmektig sa på at «hvert strå i Valdalen blir utnyttet». Dette holder etter min mening ikke i praksis.

Videre bygger de sakkyndige sine beregninger over dyreholdet på at det — så vel i Valdalen som på gården — i stor utstrekning blir foretatt nydyrkning. Dette vil heller ikke holde i praksis, etter min mening.

Jeg kan derfor ikke forstå det anderledes enn at de sakkyndige opererer med for stort dyretall før neddemmingen.

I denne forbindelse kan for øvrig nevnes at de sakkyndige selv uttalte at hvis det ikke er realistisk å regne med denne oppdyrking, må kalkylene korrigeres. Og en ku eller noen geiter mere eller mindre i denne forbindelse gir seg store utslag.

Under enhver omstendighet må det være uriktig — slik som de sakkyndige har gjort — å beregne erstatningenes størrelse på grunnlag av at disse nydyrkningene var foretatt før neddemmingen fant sted. Det dreier seg jo her om planer eller muligheter som først kunne ha kommet til utførelse en gang i fremtiden, hvilket i all fall må lede til en neddiskontering av de beregnede erstatninger.

Det synes for meg som om de sakkyndiges beregninger også lider av andre skjevheter.

Jeg vil da først peke på at når det gjelder støler som blir drevet med leiet hjelp, bygger de sakkyndige på at denne hjelp i all fremtid vil kunne skaffes for en betaling som ligger betydelig under de någjeldende traifflønninger. Dette er etter min mening ikke realistisk særlig sett på bakgrunn av at de sakkyndige på den annen side regner med optimal utnyttelse av stolene, hvilket etter min mening også må betinge kvalifisert arbeidshjelp.

Videre peker jeg på at de sakkyndige ikke har regnet med utgifter til arbeidslønn når det gjelder reparasjoner m. v. på stolene.

Når det gjelder beskjeftigelse av ledig arbeidskraft, har de sakkyndige regnet med ta i all fall en betydelig del av den vil være ubeskjeftiget i all fremtid. Heller ikke dette er realistisk etter min mening. Jeg ser det slik at når det er gått en tid, vil arbeidskraften ha tilpasset seg de nye forhold. Dette har jeg tatt hensyn til ved min vurdering av erstatningenes størrelse, bortsett fra hvor det gjelder støler der driften kan fortsette. Der vil jo arbeidskraften fortsatt være beskjeftiget, i all fall for en vesentlig del.

Alt det foran anførte er etter min mening skjevheter som ensidig trekker i de saksøktes favor.

Jeg har ved mine erstatningsoverslag bygget på de oppgaver som er innhen-

tet over det tidligere naturlige eller vanlige kreaturhold på stølene og hjemme. Dessuten har jeg skjønnsmessig tatt i betraktning de foreliggende utvidelses- eller oppdyrkningsmuligheter. I denne forbindelse har de sakkyndiges utredninger vært til nytte. Det samme gjelder for så vidt angår mine anslag over dyreforholdet etter neddemmingen.

Hvor jeg er kommet til det resultat at stølsdriften må nedlegges, er stolshusene medregnet i næringstapet og erstattet på den måte. I de tilfeller jeg har funnet at stølsdriften kan fortsette, har jeg holdt stolshusene utenfor næringstapet men samtidig tilkjent engangserstatning for de huser, veier m.v. som må bygges for fortsatt drift.

Jeg har lagt til grunn ved mine erstatningsoverslag at de saksøkte ved sine støler i Valdalen har vært sikret arbeidsinntekt i all fall i 4 av årets måneder. Videre har jeg funnet det godtgjort og lagt til grunn at forholdene i Valdalen er så gode at de har gitt anledning til en viss fortjeneste på dyrene — så vel egne dyr som leiedyr — ut over selve arbeidsinntekten.

Jeg har videre ved mine vurderinger tatt hensyn til de muligheter som måtte foreligge for fortsatt drift, f.eks. ved at to støler slås sammen. Derved begrenses skadevirkningene.

Til slutt vil jeg bare bemerke at de sakkyndiges utredninger har vært av vesentlig betydning for så vidt angår min vurdering av det innbyrdes forhold mellom stølene.

4. *Hvilke støler kan fortsatt drives i Valdalen?*

Overskjønnsretten kan ikke se at de arealer som går tapt ved neddemmingen skulle medføre at driften må nedlegges for stølene: Grøvestølen, Grytningsstølen, Åsen, Nordre Valdalen og Austre Valdalen. Disse støler skulle ha igjen nok beitemark til fortsatt drift. Det samme gjelder stølen Kjømberget som ikke mister noe mark ved neddemmingen.

Det blir etter dette for overskjønnsretten å ta standpunkt til om reguleringen har ført med seg andre forhold som bevirker at driften av de nevnte støler ikke kan fortsette.

Overskjønnsrettens flertall kan ikke se at det foreligger noen slike forhold.

Overskjønnsrettens mindretall, skjønsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun, finner derimot at det foreligger forhold som bevirker at driften ikke kan fortsette. Mindretallet peker da bl. a. på de transportvanskeligheter som vil oppstå. Det vil bli vanskelig å skaffe nok melk til en melkerute langs Valdalsmagasinet. For Kjømberget vil det også by på problemer å få bragt melken over Valdalsmagasinet. Videre pekes det på at stølsdriften vil måtte komme i gang betydelig senere og slutte betydelig tidligere enn før reguleringen.

Underskjønnet har anført :

«To støler, Åsen (takst 141) og Bakken (takst 142) eies av gårdbrukere som bor i Odda. Begge støler har i en årrekke vært bortleiet til andre. Skjønnet antar at stølene under de rådende forhold fortsatt ikke ville blitt drevet sammen med brukene i Odda, men har ved erstatningsfastsettelsen tatt hensyn til muligheten for at dette forhold ville kunne endres i fremtiden».

Overskjønnsretten er av samme mening.

5. *Neddemte hus i Valdalen.*

Underskjønnet har anført :

«Støls- og driftshusene på stølene har etter skjønnsrettens mening bare verdi som et ledd i driften og erstattes ikke særskilt. For hus som ikke hører naturlig med til stølsdriften, og som har vært benyttet til andre formål, til sommersted for eierne selv eller jevnlig bortleie m.v. er det gitt erstatning etter gjenanskaffelsesverdi, og herunder er det tatt hensyn til husenes beskaffenhet og sannsynlige levealder».

Overskjønnet er enig med underskjønnet.

6. *Andre tap i Valdalen.*

Ved siden av selve næringstapet har grunneierne krevet erstatning for en rekke andre tap.

A. Fiske.

Overskjønnsretten regner med at fisket blir totalskadet i hele Valdalen, altså også i Valdalselven. Når det gjelder den sannsynlige avkastning i Valdalsvatn, legger overskjønnsretten til grunn den fiskerisakkyndiges uttalelse om ca. 2—2,5 kg pr. hektar, kanskje nærmere det siste tall enn det første. Som underskjønnet legger også overskjønnet til grunn en gjennomsnittlig nettoinntekt av fisken på kr. 5,— pr. kilo. Den samlede erstatning er fordelt etter lengden av hvert bruksstrandlinje og fiskeplassenes kvalitet.

B. Jakt.

Overskjønnsretten regner ikke med at neddemmingen vil bety noen vesentlig forringelse av jaktmuligheter, men har for enkelte av de lavtliggende områder som antas å egne seg for småviltjakt, tatt hensyn til dette ved erstatningsfastsettelsen.

C. Salg og bortleie av hyttetomter samt inntekt av turisme.

Som sakkyndig (vitne) vedk. turismen i Valdalen, spesielt med henblikk på takst 143, Nordre Valdalen, har vært avhørt fhv. fylkeslandbrukssjef Karsten Baardseth som også har avgitt skriftlig utredning.

Grunneierne hevder at mulighetene for salg og bortleie av hyttetomter og turistmessig utnyttelse av Valdalen i det hele er blitt vesentlig forringet ved neddemmingen og har krevet dette erstattet.

Om dette skal bemerkes at overskjønnsretten har gitt erstatning for næringstap i Valdalen etter den utnyttning av området som man finner vil gi den beste og sikreste inntekt for eierne. Men dette vil begrense grunneiernes muligheter for annen utnyttelse av områdene. Støling og en utstrakt hytteinvasjon går ikke sammen. Det blir derfor bare gitt erstatning for tap av muligheter for salg av mere spredte hyttetomter. Det er også tatt hensyn til at grunneierne fortsatt har områder hvor de kan selge hyttetomter. Men overskjønnet antar at det — etter at man har fått Valdalsmagasinet — vil bli mindre etterspørsel etter tomter og at grunneierne ikke vil kunne regne med å få de priser de ellers ville ha fått. Dette som følge av skjemmet natur og ødelagt fiske. På østsiden av Valdalsmagasinet blir det for øvrig — bortsett fra Kjømberget — neppe tilbake egnede hyttetomter etter neddemmingen.

Underskjønnet har anført :

«For Nordre Valdalen (takst 143) er det tatt noe hensyn til de spesielle muligheter for utnyttning i turistmessig henseende som etter skjønnsrettens mening er til stede, og hvor eierens planer om en slik utnyttning i særlig grad har gitt seg utslag i bebyggelsen på stedet. På den annen side mener skjønnsretten at dette område fortsatt vil kunne utnyttes til turisme».

Overskjønnsretten er enig i at takst 143 fortsatt vil kunne utnyttes til turisme på samme måte som områdene for øvrig på vestsiden av Valdalsmagasinet.

Overskjønnsrettens flertall regner ikke med at den nye veien langs Valdalsmagasinet vil medføre noen særfordeler for oppsitterne. Adkomsten var for øvrig god nok fra før. Det kan i denne forbindelse også pekes på at den nye vei bygges av eksproprianten — etter enighet med alle parter — til avløsning av konseksjonsplikten om å holde båt- og weaselrute på Valdalsmagasinet. Når eksproprianten på denne måte bygger veien etter eget ønske, synes det etter flertallets mening å være lite rimelig og lite grunnlag for å pålegge de saksøkte å delta i opparbeidelsen i form av fradrag i erstatningene for særfordeler. Veien antas for øvrig

å være bygget ikke minst av hensyn til den gjennomgangstrafikk av turister og andre som det er i Valdalen. Det bemerkes i denne forbindelse også at oppsitterne har gitt fri grunn til veien.

Mindretallet, skjønnsmennene Furuholmen og Jacobsen, finner at veien medfører særfordeler for grunneierne, særfordeler som må komme til fradrag i erstatningene. Det kan i denne forbindelse — etter mindretallets mening — ikke tas hensyn til den tilfeldige trafikk gjennom dalen.

7. *Valdalsveien.*

Ersatningskravene for at den nåværende vei fra ysteriet til Valdalsvatn blir neddemmet på strekningen ovenfor Hyttejuvet, er ikke opprettholdt for overskjønnet.

8. *Private veier og broer i Valdalen.*

Om dette sier underskjønnet :

«De enkelte stølseiere har anlagt private sideveier til sine støler og til dels også broer som de helt eller delvis har bekostet selv. Skjønnnsretten har ikke gitt særskilt erstatning for disse, idet disse betraktes som nødvendige og verdiskapende for stølsdriften og kommer med i vurderingen av det næringstap som erstattes».

Overskjønnnsretten har forholdt seg på samme måte.

9. *Massetak og damfester.*

Når det gjelder massetakene ovenfor Hyttejuvet, d.v.s. tetningsmaterialene fra morenemassene på Grøvestøylen samt grus og andre masser til dam og vei, har overskjønnet funnet at disse massetak representerer en viss tilleggsverdi for de saksøkte ut over selve overflateverien. Når det gjelder grustaket på Grøvestøylen, finner man det for øvrig godtgjort at her har det tidligere også funnet sted vanlig salg av grus. Man finner det klart at det for disse massetaks vedk. foreligger en forhandlingsinteresse som representerer en viss verdi for de saksøkte og som derfor må erstattes. Det antas i denne forbindelse å være uten betydning at eksproprianten er eneste liebhaver.

B. *Røldalsvatn.*

Man viser til følgende som er anført av underskjønnet :

«Som nevnt i forutsetningene kan regulanten senke Røldalsvatn med 17 meter, øvre kote 380 m. og nedre kote 363 m. Manøvreringsreglementets § 2 gjør imidlertid en innskrenkning i denne rett :

«Under flom tappes det fra Røldalsvatn slik at vasstanden i dette ikke blir høyere enn den ville ha vært ved samme tilsig før reguleringen, og ved manøvreringen for øvrig has for øye at vassdragets tidligere flomvassføring ikke forøkes og at isforholdene i Suldalslågen ikke forverres.

I fyllingstiden tappes magasinene slik at avløpet fra Suldal I og Suldal II til sammen utgjør minst 40 m³/sek., men alt uregulert tilløp til Røldalsvatn i denne periode brukes til å fylle dette vatn opp til kote 378,00. Røldalsvatn må ikke tappes under denne grense før 1ste oktober.

Forøvrig kan tappingen skje etter behovet i kraftstasjonene».

Om sommeren og frem til 1. oktober vil derfor Røldalsvatn ha sin naturlige høyde. Tidspunktet når vatnet vil være fylt om sommeren vil være avhengig av en rekke forhold, temperatur, nedbørmengde, snesmelting m.v. Det er fremlagt oppgaver som viser at vatnet kan være fullt i begynnelsen av juni, men i særlig vannfattige år kan fyllingen først være tilendebragt i begynnelsen av juli.»

Overskjønnet antar at vannet gjennomsnittlig vil være fylt omkring 22. juni.

I tidsrommet før snesmeltingen begynner og til vannet er fylt, vil strendene være stygge. Overskjønnsretten antar at dette tidsrom vil variere fra 4—6 uker, men de områder der naturen er skjemmet blir mindre etter hvert som vannet fylles.

Foruten å medføre skjemmet natur vil nedtappingen og fyllingen ha innvirkning på en rekke forhold for grunneierne rundt vannet.

1. *Skjemmet natur.*

Det er for en rekke takster rundt Røldalsvatn krevet erstatning for skjemmet natur og det er særlig pekt på det ry Røldal med Røldalsvatn har som turistattraksjon.

Overskjønnet antar — som underskjønnet — at senking og fylling av Røldalsvatn ikke vil gi seg utslag i noen alminnelig verdisenkning i Røldal. Det kan imidlertid i rent spesielle tilfeller bli skadevirkninger å erstatte for enkelte oppsittere, f.eks. når det gjelder spørsmålet om hyttetomter eller utnyttelse av eiendommen til turisme. Der det blir tilkjent erstatning som følge av skjemmet natur, er dette spesielt nevnt under vedk. takstnummer.

2. *Gjerdeproblemer.*

Beitingen langs Røldalsvatn vil begynne 4—5 uker før vannet er fullt og når opp til de nåværende skiftegjerder. Overskjønnet antar at det ikke er praktisk gjørlig å forlenge de permanente gjerder ut til laveste vannstand. Grunneieren må enten gjerde mot vannet ved normal vannstand eller utsette beitingen til vannet er fylt. Utgifter og tap i den anledning skal erstattes og dette vil bli gjort i form av erstatning til gjerde. Det blir da hver enkelt grunneiers sak å avgjøre om han vil gjerde eller selv ta ulempene ved ikke å gjerde.

3. *Båtopptrekk og båtlende.*

Man siterer fra underskjønnet :

«Det er for en rekke takstnumre krevet at eksproprianten som tiltak skal anlegge båtopptrekk på grunn av de vansker senkingen av vatnet vil medføre for å lande og trekke opp båter. Eksproprianten har i ett tilfelle påtatt seg å lage båtplass og protokollert denne forutsetning :

«Røldal—Suldal Kraft A/S vil på sin eiendom Lynghammer ved grensen mot Tveitlia sameie planere til en båtopplagsplass med plass for ca. 8 båter. Plassen stilles til disposisjon for Odda kommune til bruk for innbyggerne i Røldal under den forutsetning at grunneierne med strand til Røldalsvatn er fortrinnsberettiget til bruk av båtplassen. Videre vil det bli lagt adkomstveg fra vegen til Bratteteig og ned til båtplassen. Durdei Prestegaard får adgang til å plasere sitt naust i utkanten av plassen.»

Skjønnsretten forutsetter at det i forbindelse med båtopplagsplassen ved Lynghammer lages et båtopptrekk av eksproprianten ned til kote 370.»

Overskjønnsretten er enig i dette og gir pålegg om at eksproprianten skal lage et slikt båtopptrekk med håndspill og skinnegang. Man har forutsatt at vedlikeholdet av dette anlegg med opplagsplass er eksproprianten uevedk.

Som det fremgår av høyesterettsadvokat Wyllers påstand forlanges det båtopptrekk m. v. også på Horda, Odland og Botnen.

Overskjønnsretten har ikke funnet grunn til å pålegge eksproprianten noe tiltak i så henseende for så vidt angår Horda og Odland.

Derimot finner man at eksproprianten som tiltak må pålegges å bygge et båtopptrekk med håndspill og skinnegang på Botnen. Båtopptrekket blir å anlegge på gr.nr. 24 br.nr. 1, eier Ingebjørg Botnen, takst 94. Samtidig eksproprieres rett til båtopplagsplass på denne eiendom. Båtopptrekket skal gå ned til kote 370. For så vidt angår erstatningene, herunder også for gjerde rundt anlegget, vises til takst 94.

Vedlikeholdet av båtopptrekket og anleggs-plassen er eksproprianten uvedk.
Båtopptrekket anlegges til fordel for

- Takst 18, Øystein N. Botnen.
» 94, Ingebjørg Botnen.
» 95, Martin Botnen.
» 96, Gabriel Øyno.
» 97, Øystein M. Botnen.

4. *Fisket.*

Overskjønnsretten regner med at fisket i Røldalsvatn blir totalskadet. Når det gjelder den sannsynlige avkastning i Røldalsvatn, legger man til grunn den fiskerisakkyndiges uttalelse om ca. 1,5 til 2 kg pr. hektar. Som underskjønnet legger også overskjønnet til grunn en gjennomsnittlig nettoinntekt av fisken på kr. 5,— pr. kg. Den samlede erstatning er fordelt etter lengden av hvert bruks strandlinje og fiskeplassenes kvalitet.

5. *Vannhenting i Røldalsvatn.*

En del grunneiere har enkelte år vært avhengig av å hente vann til husbruk m. v. i Røldalsvatn. Dette vil nu bli vanskelig. Det er i den anledning dels krevet at eksproprianten skal pålegges å ordne med annen vannforsyning og dels er det krevet erstatning.

Overskjønnet har — som underskjønnet — ikke funnet grunn til å gi pålegg i denne forbindelse. Man har gitt erstatninger — vanligvis engangserstatninger — som etter overskjønnets mening vil sette grunneierne i stand til å skaffe seg vann på annen måte om det måtte trenge.

6. *Vannet som isvei.*

Det er enighet mellom partene om at bruken av isveiene på Røldalsvatn blir ødelagt. Dette vil særlig bli til ulempe for dem som har skogteiger på østsiden av vannet — syd for Odlandsgårdene — hvor det ikke er vei og hvor de henter ved til husbehov.

Som følge av at isveiene blir ødelagt, må hugsten foregå til en annen tid enn tidligere hvilket i seg selv er en ulempe for grunneierne. Men dertil kommer også at selve hugsten, herunder også oppsamlingen av veden, samt transporten blir vanskeligere enn før. Dette er ulemper som overskjønnet gir erstatning for. Dette gjelder fullt ut for gårdene syd for Odland, men også nord for Odland blir det gitt erstatninger for de vanskeligheter det blir med veden som står mellom den nye vei og Røldalsvatnet.

7. *Breifonn Hotell.*

Fra underskjønnet gjengis følgende av partenes anførsler som også er opprett-holdt for overskjønnet :

«Det er hevdet i sin alminnelighet at Røldalsvatnets skjemmede utseende vil innvirke på turisttrafikken i Røldal og dermed på hotellets drift. Røldal med Røldalsvatnet brukes bl. a. som reklame på turistbrosjyrenes omslag. Men i særlig grad vil dette virke inn på de ferdigpakkede turistreiser med engelske turister som går over Stavanger—Suldal—Røldal—Hardanger. Disse starter allerede i begynnelsen av mai, og vil derfor også være aktuelle på den tid da naturen er skjemmet. Dette vil kunne føre til at Breifonn Hotell ikke vil få del i disse reisene fra sesongens begynnelse, men det kan videre føre til at hotellet heller ikke kommer med senere i sesongen, fordi turene legges opp etter ett mønster for hele sesongen. Disse turistreisene har gitt hotellet en sikker og økende inntekt de senere år. Det er i denne forbindelse vist til fremlagt voldgiftsdom hvor Turtagrø turisthytte ble gitt erstatning for skjemmet utseende.

Eksproprianten har bestridt at det er grunnlag for å tilkjenne Breifonn Hotell

erstatning. Senkingen av vatnet er en ulempe av almen karakter og rammer hele bygda og ikke spesielt hotellet. Hotell drift er avhengig av en rekke faktorer hvoriblandt en meget usikker kundekrets, og det er ikke mulig å forutsi noe sikkert om fremtiden. Eksproprianten bestrider for øvrig at det er sannsynliggjort noe fremtidig tap for hotellet. Det er for øvrig henvist til en rekke høyesterettsdommer, særlig dom i Rt. 1961 s. 117 (Noredommen).»

Som turistsakkyndige (vitner) spesielt med henblikk på Breifonn Hotell, har direktør Hjertholm og disponent Hammer avgitt forklaring. Direktør Hjertholm har også avgitt skriftlig erklæring.

Overskjønnsretten er — når det gjelder spørsmålet om erstatning til Breifonn Hotell for skjemmet natur — kommet til et annet resultat enn underskjønnet.

Man finner det for det første ikke godtgjort at Breifonn Hotell vil få noen reduksjon i sine inntekter som følge av senkingen av Røldalsvatn og skjemmet natur. Heller ikke kan man finne det godtgjort at dette vil medføre noen verdiforringelse av hotellet. Man vil for øvrig også bemerke at man heller ikke ville ha ansett hotellet erstatningsberettiget selv om slik reduksjon av inntekt eller verdi var blitt godtgjort. Dertil er hotellets tilknytning til Røldalsvatnet etter rettens mening for svak. Hotellet har ingen andre rettigheter i eller til vatnet enn strandrett på annen manns eiendom samt båtnaust hvor hotellet riktig nok eier grunnen under selve naustet. Etter rettens mening vil denne meget beskjedne tilknytning til Røldalsvatn ikke ha vært tilstrekkelig til å begrunne et generelt krav på erstatning for skjemmet natur når hotellet — slik som her — ligger i rommelig avstand fra vannet.

8. Odlansgårdene.

Man siterer fra underskjønnet :

«Odland med i alt 4 bruk ligger på østsiden av Røldalsvatn og er uten vegforbindelse. All ferdsel har hittil foregått over vatnet. Der er 4 bruk hvorav 1 er i full drift, 1 drives i sommerhalvåret og på 2 bruk er driften nedlagt, men de brukes som feriesteder.

Etter konsesjonsvilkårene — punkt 11 c — er eksproprianten pålagt å bygge traktorveg fra Bratteteig til Odland.

Grunneierne har også krevet at eksproprianten skal gis pålegg om å bygge vegen langs hele vatnet frem til utløpsosen på Botnen, subsidiært forbi Odland og til Odlandsgårdens vest (syd) grense som skogsbilveg. Videre har grunneierne krevet at det skal være en vinterbrøytbar bilveg bygget etter Statens vegvesens vegklasse III A av 1947, med kjørebane 3,5 og 4 m i kurvene. Broen over Grytøyrelva skal forsterkes. Grunneierne krever at eksproprianten skal overta vedlikeholdet og snøbrøyting eller medvirke økonomisk til dette ved et engangsbeløp eller ved årlige bidrag etter skjønnsrettens nærmere bestemmelse. Veganlegget må stå ferdig til 1. desember 1965 og må før overlevering godkjennes av Statens vegvesen. *Eksproprianten* har protestert mot at det gis pålegg ut over bestemmelsen i konsesjonsvilkårene.

Skjønnsretten finner ikke grunn til å etterkomme grunneiernes krav om bygging av veg fra husene på Odland og videre sydover. Kostnadene med dette ville etter skjønnsrettens mening ikke stå i noe rimelig forhold til de fordeler som oppnås. Skjønnsretten finner heller ikke å kunne etterkomme kravet om at vedlikehold og snøbrøyting av vegen skal overtas eller finansieres av eksproprianten.

.....»

Overskjønnet er enig i den avgjørelse som underskjønnet har truffet. Det bemerkes for øvrig at det er bygget ny bro over Grytøyrelven. Overskjønnet finner for sitt vedk. ikke grunn til å komme nærmere inn på spørsmålet om vedlikehold m. v. av veien, idet det i St. prp. nr. 29 for 1962/63 er forutsatt at dette skal være eksproprianten uvedk.

Når det gjelder konsesjonsveien var visjef Høy og sivilingeniør Toftenes-

Nilssen oppnevnt som sakkyndige for underskjønnet. De er ikke begjært oppnevnt som sakkyndige også for overskjønnet, men de erklæringer som de avgav for underskjønnet er dokumentert og påberopt for overskjønnet.

Underskjønnet fastsatte følgende 3 vilkår for denne konsesjonsvei fra Bratteteig til Odland :

1. Bredde 3 meter + $\frac{1}{2}$ meter grøft og $\frac{1}{2}$ meter til rekkverk og med noe større bredde i kurvene.
2. Minste radius i kurver $12\frac{1}{2}$ meter på veiens senterlinje (10 meters radius på innerste veikant).
3. Maksimum stigning 1 : 10.

Eksproprianten har protestert mot pkt. 3 idet det hevdes at veien må kunne bygges med et stigningsforhold 1 : 8.

Overskjønnsretten er enig med eksproprianten og fastsetter følgende vilkår for veien :

1. Som underskjønnet pkt. 1.
2. Som underskjønnet pkt. 2.
3. På enkelte strekninger tillates maksimum stigning 1 : 8.

Det har fra grunneierne side vært hevdet at veien må godkjennes av Statens veivesen hvilket også ble underskjønnets avgjørelse. Overskjønnet er ikke enig heri. Skal veien godkjennes av noen myndighet, må det bli av overskjønnsretten som har hatt den endelige avgjørelse når det gjelder veiens utførelse.

Oppsitterne på Odland har også krevet anlagt båtopptrekk. Som foran nevnt har overskjønnsretten ikke funnet å kunne gå med på dette.

For veien Bratteteig — Odland gis eksproprianten rett til å ekspropriere nødvendig grunn inkl. skjæringer og skråninger. De saksøkte på Odland, takst 103—106, Magne Nilsson takst 114 A, og Obert Bratteteig takst 115, har krevet erstatning for grunn til og ulemper av denne vei.

Bortsett fra Obert Bratteteig, takst 115, finner overskjønnsretten at de andre interesserte har store fordeler av veien. Med hjemmel i konsesjonsbestemmelsene fastsetter overskjønnsretten at disse interesserte, altså Obert Bratteteig unnatt — ikke skal tilkjennes erstatning for grunn og mulige ulemper i anledning av veien.

9. Sandforekomster i Røldalsvatn.

Fra underskjønnet siteres :

«I noen tilfeller er det krevet erstatning for sandforekomster i Røldalsvatn, idet det hevdes at senkingen av vatnet medfører ulemper for å få tak i sanden, og at tørleggingen av Valdalselva vil hindre at ny sand legges opp. Skjønnet finner ikke at nedtappingen vil medføre økte ulemper. Opplegging av sand fra elven vil foregå med så minimale mengder sand årlig at heller ikke det kan danne et reelt erstatningsgrunnlag.»

Overskjønnet er enig med underskjønnet.

Man peker for øvrig på pkt. 5 i forutsetningene for Røldalsvatn hvoretter skader og ulemper som følge av større utgravninger og ras som reguleringen måtte medføre, holdes utenfor skjønnet.

C. Erstatninger i form av elektrisk kraft.

Fra underskjønnet siteres :

«For grunneiere med skogsteiger langs Røldalsvatnets østside er det påstått at de etter eget valg skal ha rett til å kreve de årlige erstatninger omgjort til elektrisk kraft levert ved husvegg til vanlig pris i distriktet eller til den pris som skjønnet måtte bestemme.

Skjønnet finner ikke å kunne etterkomme denne påstand. Kravet kan ha en viss begrunnelse idet brukene i Røldal for en vesentlig del henter sitt brensel fra skogteiger på østsiden av vatnet og nå får ulempe med transporten. Men skjønnet

finner at det ville være uhensiktsmessig og urasjonelt å gi slikt pålegg. Røldal har sitt kraftlag, og dersom eksproprianten skulle levere kraft måtte det skje i den form at han leiet kraften av laget og til lagets priser.»

Overskjønnet er enig med underskjønnet.

D. Vassolreguleringen.

Overskjønn er her bare forlangt av en av de saksøkte, Valborg Urheim, takst 88.

E. Lonevatnet.

Overskjønnsretten viser til forutsetningene for Lonevatnet som er noe endret for overskjønnet.

Eksproprianten hevder at med den terskel som er forutsatt bygget i Lono vil reguleringen ikke påføre grunneierne noen skade eller ulempe utenom skade på fiske. Grunneierne har fremsatt krav om erstatning for en rekke skader og ulemper som de mener vil inntreffe, jfr. påstandene under de enkelte takstnumre.

I motsetning til underskjønnet antar overskjønnet — og da i samsvar med den sakkyndige dr. philos. Deviks uttalelse — at den svake gjennomstrømming ikke vil ha noen vesentlig innflytelse på ismeltingen, det kan i høyden bli tale om et par dagers forlengelse.

Fisket i Lonevatn vil etter den fiskerisakkyndiges mening bli redusert med 50—60 kg om året som følge av senkingen. Overskjønnsrettens flertall legger til grunn en gjennomsnittsinntekt av fisken på kr. 5,— pr. kg.

Mindretallet, rettens formann og skjønnsmann Furuholmen, mener at denne gjennomsnittsinntekt for fisken i Lonevatnet er for høy. Mindretallet føler seg for øvrig ikke overbevist om at det vil bli noen verdiforringelse på fisket i Lonevatn som følge av reguleringen.

For øvrig bemerkes at overskjønnsretten ikke kan se at den ubetydelige senking som blir foretatt for Lonevatnets vedk. vil medføre noen skadevirkninger for de tilstøtende grunneiere, bortsett fra vanskeliggjort gjerdehold på enkelte steder.

F. Fallretter.

Eksproprianten har tidligere ervervet de fleste fallretter i det vassdrag som utbygges. Det gjenstår bare to tilløp til Valdalsvatn—Strandåna og Middøla — noen få retter i Valdalselven ovenfor og nedenfor dammen i Hyttejuvet, deler av Holdøla, fall ved utløpet av Røldalsvatn samt Øynoelva.

Det har mellom eksproprianten og fallcieierne vært tvist om prinsippene for fastsettelse av fallverdiene og om skader og ulemper skal erstattes utenfor fallet.

Når det gjelder Middøla og Strandåna m. fl. har eksproprianten prinsipielt hevdet at det ikke skal gis erstatning for fall som neddemmes i Valdalsmagasinet. Subsidiært har han gått med på innløsning av disse fall. De saksøkte har hevdet at de fall som neddemmes, må bli å erstatte etter omsetningsverdien.

Når det gjelder fallene i Valdalselven nedenfor Hyttejuvet, fallene ved utløpet av Røldalsvatn og i Lono, er det enighet mellom partene om at disse fallretter skal innløses.

For Øynos vedk. hevder eksproprianten at vassdraget eksproprieres. De saksøkte hevder ved sin prosessfullmektig h.r.advokat Wyller at vassdraget skal innløses etter prinsippene i Vassdragslovens § 137. Vedk. dette spørsmål vil overskjønnsretten bemerke :

Utnyttelsen av Øynovassdraget var ikke med i den første reguleringsplan som det ble gitt tillatelse til ved Kgl. res. av 21. desember 1962. Øynovassdraget er trukket inn ved en senere planendring som det ble gitt tillatelse til ved Kgl. res. av 10. juli 1964. I den første konsesjon fikk eksproprianten samtidig tillatelse til å innløse gjenstående fallretter. Noen tilsvarende bestemmelse inneholdes ikke i tilleggskonsesjonen. Overskjønnsretten ser det imidlertid slik at hadde Øynovassdraget vært tatt med i den første planen og dermed også i den første konsesjonen,

ville innløsningsbestemmelsen ha fått anvendelse også på dette vassdrag. At det først blir tatt med ved en senere endring, bør etter rettens mening ikke bevirke at innløsningsspørsmålet da blir løst på motsatt måte.

Overskjønnsretten finner etter dette at samtlige her omhandlede fallretter blir å innløse — og innløsningssummen å fastsette etter bestemmelsene i Vassdragslovens § 137 — idet dette også gjelder etter den første konsesjon for de fall som neddemmes i Valdalsmagasinet.

Overskjønnsretten har bygget på den sakkyndiges utredninger med tabeller over de forskjellige nedslagsfelt med avlopsforhold. For de fall som berøres, er nyttet de anførte reguleringsprosjekter for de forskjellige områder. Man har tatt hensyn til det tilskudd de innløste fallstrekninger utgjør av de samlede falls verdi og bedømt hvorvidt utnyttelsen av de enkelte har medført noen endring av endelig kraftpris. Etter overskjønnsrettens mening er ingen av de fastsatte innløsningssummer lavere enn fallrettens omsetningsverdi tillagt 25 %. De fastsatte beløp er netto uten tillegg av 25 %.

Når det gjelder Middalselven bemerkes at den sakkyndige, sivilingeniør Erik Ræstad, har oppgitt sin tidligere plan hvoretter Middalselven skulle kunne utbygges sammen med Strandåna, Rispo og Nøvre. I stedet har han antatt at Middalselven vil kunne utbygges separat.

Overskjønnsretten er ikke enig med den sakkyndige. Et kraftverk her vil falle så dyrt og ligger dessuten så dårlig til for samkjøring, at det av økonomiske grunner anses for ikke utbyggbart.

Det er oppdemmingen i Valdalen som gjør at sideelvene i dette område berøres. Disse neddemmes utover høsten til maksimalt kote 746. Fra 1. november til midt i februar vil vannet senkes til normalvannstand kote 698. Overskjønnsretten finner det rimelig å erstatte fallene som ligger under den høyde som tilsvarer midlere magasin kote 722,5 idet denne høyde utnyttes som et nødvendig ledd i den samlede utbyggingsplan.

For de fallstrekninger som neddemmes ovenfor Hyttejuvet og som derved nyttes i Røldal I har overskjønnsretten funnet det riktig å fastsette en innløsningssum på kr. 18,— pr. NHK.

Fallene i Valdalselven nedenfor Hyttejuvet og fallene i Bratlandselven er ordinære ledd i de fall som er under utbygging. Overskjønnsretten finner det riktig å fastsette en innløsningssum på kr. 35,— pr. NHK for de vassrettigheter som innløses i de to hovedelver.

Som foran nevnt regner ikke overskjønnsretten Øynoelven for separat utbyggbar. Etter den endrede plan hvoretter Vassstølvatn føres over til Røldal vil det imidlertid bli forholdsvis lett å ta Øynovassdraget inn i denne overføringstunnelen. Øynoelven kan dermed reguleres ved hjelp av Vassstølmagasinet og gir således et effektivt tilskudd til kraftproduksjonen i Røldal I etter en reguleringsprosent tilsvarende den som gjelder for Røldal I.

Overskjønnsretten finner det riktig å fastsette en innløsningssum på kr. 25,— pr. NHK for de vassrettigheter som innløses i Øynoelven.

Etter overskjønnsrettens mening er de fastsatte innløsningssummer ikke lavere enn fallrettenes omsetningsverdi med tillegg av 25 %. De saksøkte tilkommer derfor ikke 25 % i tillegg til innløsningsbeløpene.

Som anført av underskjønnet er det nå blitt mere og mere alminnelig at de saksøkte ved ekspropriasjon tilkjennes erstatning også for skader og ulemper ved siden av erstatningen for selve fallene. Og da overskjønnet ved fastsettelsen av innløsningsbeløpene har sett bort fra skader og ulemper i enhver henseende og i enhver retning, vil de saksøkte i det foreliggende tilfelle ikke få full erstatning medmindre de også får erstatning for skader og ulemper. De vil derfor bli tilkjent slik erstatning hvor vilkårene for øvrig er til stede og for disse erstatningers vedk. har de saksøkte også krav på 25 % tillegget.

G. Røldal Ysteri.

Røldal ysteri er et andelslag som ble opprettet i 1927. Ysteriet har leiekontrakt på 99 år med rett til tomt og vannkraft fra Rispoelven. Det er ført opp ysteri-bygning med ystehall, kontor, lager og hybler, et mindre 1½ etasjes hus og en utsalgsbod. Ysteriet som bare yster geitost, foredlet i 1953 ca. 440,000 kg geitemelk. Etterhvert har leveransene til ysteriet sunket betraktelig, slik at det i løpet av en 12 års periode, til 1964, er gått ned til ca. det halve eller 205 000 kg. Tilskuddet fra setrene i Valdalen har vanligvis utgjort ca. ⅓ av melkeleveransen. Røldal ysteri har betalt mere for melkekiloen enn det nærmeste ysteri på Haukeli. Det har etterhvert økt det direkte salg fra ysteriet, slik at dette i 1964 utgjorde 95 % av alt salg.

Andelshaverene har — som tidligere nevnt — besluttet å nedlegge ysteriet fra utgangen av sesongen 1965, idet de mener at det ikke er grunnlag for lønnsom drift når Valdalsmelken faller bort. Opphøret av eller innskrenkningene i melkeleveransene fra Valdalen er en direkte følge av det nye Valdalsmagasinet, og på dette grunnlag holdes eksproprianten ansvarlig for de følger som ysteriets nedleggelse fører med seg.

Eksproprianten hevder på sin side at det eneste erstatningsmessige tap ysteriet har som følge av reguleringen er at de mister sin vannkraft fra Risvuelven. For å avbote denne skade har eksproprianten oppstillet denne forutsetning :

«Røldal—Suldal Kraft A/S vil påta seg som tiltak å stille til disposisjon en elektromotor med tilsvarende størrelse eller like sterk som nåværende turbin, eller om ysteriet skulle ønske det en erstatning tilsvarende hva en elektromotor koster. Videre vil selskapet vederlagsfritt levere kraft til drift av motoren. Leveringen gjelder for byglingstiden, jfr. kontrakt av 2. april 1927. Videre påtar selskapet seg å anlegge vanninntak for fullt tilstrekkelig vannforsyning for ysteriet».

Overskjønnsretten ser det slik at eksproprianten er ansvarlig så vel overfor andelshaverne som overfor ysteriet for de skadevirkninger av Valdalsmagasinet det her er tale om. Den nødvendige årsakssammenheng antas å være til stede også overfor ysteriet, idet ekspropriasjonen overfor andelshaverne får direkte skadevirkninger for ysteriet gjennom det rettsforhold andelshaverne står i til ysteriet.

Når det gjelder fastsettelsen av erstatningen, mener imidlertid overskjønnsretten seg ubundet av vedtaket om nedleggelse av ysteriet. Det skal ytes full erstatning til ysteriet, men man kan ikke se at andelshaverne ved å beslutte nedleggelse kan binde retten til å måtte fastsette erstatningens størrelse på dette grunnlag. Overskjønnsretten må uten videre kunne gå ut fra at driften ville ha kunnet fortsette med tilskudd fra eksproprianten. Vil en slik ordning med et årlig tilskudd av en størrelse som etter rettens mening gir full erstatning, bli rimeligere for eksproprianten enn erstatning på basis av ysteriets nedleggelse, har eksproprianten krav på at tilskuddsordningen legges til grunn ved erstatningsfastsettelsen.

Overskjønnsretten har vurdert disse spørsmål meget nøye. Etter gjennomgåelse av de opplysninger retten har fått om ysteriet, ikke minst de fremlagte regnskaper, er rettens flertall kommet til det resultat at med et årlig tilskudd på kr. 20 000,— pr. år, vil ystereiet kunne fortsette driften som før og med like godt resultat som før selv om melkeleveransene fra Valdalen innskrenkes eller endog helt opphører.

Ved siden av ekspropriantens tilbud om motor og kraft m.v. vil altså et årlig tilskudd på kr. 20 000,— gi full erstatning.

Det pekes i denne forbindelse også på at det under prosedyren for overskjønnet ble opplyst at den sakkyndige, amanuensis Gudmund Syrrist, for underskjønnet hadde forklart at med et tilskudd på kr. 21 000,— pr. år ville ysteriet kunne fortsette som før.

Overskjønnsrettens mindretall, rettens formann samt skjønsmennene Furuholmen og Jacobsen, har funnet at et tilskudd på kr. 15 000,— pr. år vil være full erstatning ved siden av de ytelser som eksproprianten har tilbudt.

Man er enstemmig om at en erstatning på kr. 20 000,— pr. år + de tilbudte

ytelser er lavere enn hva erstatningene ville ha andratt til om andelshavere og ysteri skulle ha fått erstatninger på basis av ysteriets nedleggelse.

Om erstatningsfastsettelsen for øvrig viser man til takst nr. 157. Dette takstnummer ble avhjemlet 3. mars. 1966.

H. Pålegg og tiltak.

Om de mere generelle pålegg vises til konsesjonsvilkårene.

Om de spesielle pålegg bemerkes :

A. Vei til Odlandsgårdene.

Man viser til det som er anført foran under B, Røldalsvatn, pkt. 8 Odlandsgårdene.

B. Pålegget i konsesjonsvilkårene om båt- og weaselrute på Valdalsmagasinet.

Dette bortfaller idet eksproprianten — som anført av underskjønnet — med samtykke av kommunene og de interesserte har påtatt seg å bygge vei langs magasinet vestside til Valdalsseter ved nordenden av magasinet.

Tiltakskravet om traktorvei fra Valdalsseter til Kjømberget er ikke opprettholdt for overskjønnet. Årsaken hertil er visstnok at de saksøkte regnet med at Kjømberget ville bli nedlagt som støl. Overskjønnsretten regner imidlertid med — som tidligere anført — at driften av denne støl vil kunne fortsette. Man finner i den anledning grunn til å uttale at tiltakskravet er vurdert og ikke ville ha blitt tatt til følge selv om det var blitt opprettholdt for overskjønnet.

C. Båtopptrekk ved Røldalsvatn.

Det er av en rekke grunneiere langs Røldalsvatn krevet pålegg om at eksproprianten skal anlegge båtopptrekk. Overskjønnsretten har gitt pålegg om slikt båtopptrekk i ett tilfelle, nemlig i Botnen. Om dette tiltak og om det båtopptrekk eksproprianten har påtatt seg å anlegge ved Lynghammer, vises til det som er anført foran under B. Røldalsvatn, pkt. 3. båtopptrekk og båtlende.

D. Tiltaksveiene til Blåbergdalen og Frøystul.

Underskjønnet har anført :

«Påleggene i konsesjonsvilkårene opprettholdes. På grunn av den store fordel grunneierne har av disse veganlegg gis ikke erstatning for grunn og ulempe, bortsett fra i ett tilfelle for Frøystulveien (Nils Medhus)».

Overskjønnet er enig med underskjønnet så langt.

Derimot mener overskjønnet at det for Frøystulveiens vedk. må være tilstrekkelig å pålegge eksproprianten å anordne ferist ved avkjørsel fra Riksvei og for øvrig oppsette grunder i grensen mellom Nils Medhus og O. B. Hagen, mellom O. B. Hagen og Nils Saltvoll samt mellom Nils Saltvoll og Tore Hauge d.e. Vedlikehold av veier og grunder er eksproprianten uvedk.

E. Vannhenting i Røldalsvatn.

Det er for en rekke bruk rundt Røldalsvatn krevet tiltak for tappt adgang til vannhenting i Røldalsvatn.

Som anført under B. Røldalsvatn, pkt. 5, har retten ikke funnet grunn til å gi pålegg om tiltak i den anledning.

F. Gryddalsveien.

Under overskjønnet, sesjon I, nedla høyesterettsadvokatene Wyller og Lassen denne fellespåstand :

«Eksproprianten tilpliktes å dekke og tilså tippmassene på nedsiden av vei til tverrslaget i Gryddalen.»

Avgjørelsen av dette krav ble etter enighet mellom prosesfullmektigene utsatt.

For underskjønnet, sesjon II, fremsatte H.r.advokat Nergaard et tilsvarende krav for hele Gryddalsveien fra Lynghammer til inntaket i Gryddalen. Kravet er opprettholdt for overskjønnet og man viser til den påstand h.r.advokat Nergaard har nedlagt.

På forespørsel fra retten har prosesfullmektigene for de interesserte saksøkte sagt fra at befarings ikke er foretatt med henblikk på det krav h.r.advokat Nergaard har reist.

De er derfor enige om at kravet utsettes til senere behandling hvilket da også blir rettens avgjørelse.

Det bemerkes at det for enkelte saksøkte kan være tiltak som blir behandlet under det respektive takstnummer.

Overskjønnsretten skal nå gå over til å behandle de enkelte takstnummer, idet det igjen bemerkes at til alle erstatningsbeløp blir å legge 25 % dersom ikke det motsatte uttrykkelig er sagt.

VII. De enkelte takster.

TAKST 1.

Gr.nr. 60 br.nr. 1 og 2 i Suldal, eier Nils Haugen.

Prosesfullmektig : H.r.advokat Wyller.

E. Fisket i Suldalsvatn.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Det kreves erstatning for ødelagt fiske i Suldalsvatn utenfor utløpet av Bratlandselven.

Eksproprianten hevder at saksøkte ingen fiskerett har.

Underskjønnet har anført :

«Skjønnet legger til grunn at fisket på dette sted forringes ved at elven blir tørrlagt.

Eieren av gr.nr. 60 br.nr. 1 og 2 har solgt vassretten i elva med demmingsrett. I skjøtet på rettighetene er det bl. a. sagt at kjøperen har rett til for vasskraftens utnyttelse å ta nødvendig grunn på selgerens øvrige eiendom mot erstatning, eventuelt fastsatt ved skjønn. «Skader og ulemper på eiendommen avgjøres på samme måte.»

Skjønnsretten antar at eieren av gr.nr. 60 br.nr. 1 og 2 etter dette har rett til erstatning.»

Overskjønnet er enig med underskjønnet og setter som dette erstatningen til
årlig kr. 50.—

TAKST 14.

Gr.nr. 26 br.nr. 1 i Røldal, eier Olav O. Lone.

Prosesfullmektig : H.r.advokat Lassen.

C. Forholdene i Lone.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand : Erstatning for

1. Skade på fiske.
2. Skade på isvei.
3. Vanskeliggjort gjerdehold.
4. Jordskader ved senket grunnvannstand og senere ismelting.
5. Vanskeliggjort båthold.
6. Fallretter.
7. Grunn til vannledning.
8. Overflødig pumpeanlegg.

Overskjønnets merknad :

Fra gr.nr. 26 br.nr. 1 er utskilt br.nr. 9 (takst 165) som eies av Tjerand Nybø. Det er tvist mellom eieren av br.nr. 1 og br.nr. 9 hvorvidt dette bruk har noen rettigheter i vannet. Tvisten vil etter overskjønnets mening bare få betydning for fiskeerstatningen og denne fastsettes da i to alternativer. Det bemerkes at man har fått opplyst at den samlede strandlinje er 3 885 meter hvorav 1 250 meter er om-tvistet.

Alternativ A: br.nr. 1 eier hele fiskeretten.

do. B: br.nr. 9 eier fiskeretten utenfor sitt land.

Erstatningsfastsettelse :

1. Fiske, alternativ A, <i>årlig</i>	kr.	140.—
Do. Do. B, <i>årlig</i>	»	80.—
2. Fallretter, <i>årlig</i>	»	310.—
Dette beløp er innløsning hvorfor det <i>ikke</i> skal tillegges 25 %.		
Man har fått oppgitt at saksøkte eier 88 cm. fall på den ene side av elven og 5 cm. på den annen side.		
3. Grunn til vannledning, for forlengelse av gjerde samt tap i anleggstiden, <i>engangserstatning</i>	»	850.—
Overflødig pumpeanlegg erstattes ikke på grunn av fordelene ved å få innlagt trykkvann.		

TAKST 15.

Gr.nr. 26 br.nr. 3 i Røldal, eier Ingebrigt Lone.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Påstand : som under takst 14 nr. 1—6.

Erstatningsfastsettelse :

1. Fiske, <i>årlig</i>	kr.	70.—
2. Forlengelse av gjerde, <i>engangserstatning</i>	»	100.—

TAKST 16.

Gr.nr. 26 br.nr. 2 i Røldal, eier Karl Lono.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

Det settes gjerde i begge ender av den terskel som skal bygges over elven.

Påstand :

Som nr. 1—6 under takst 14 C.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Fall i Bratlandselven, <i>årlig</i> innløsning, ikke 25 % tillegg	kr.	277.—
b. Fiske, <i>årlig</i>	»	60.—
c. Forlengelse av gjerder, <i>engangserstatning</i>	»	100.—

TAKST 17.

(Takst 169 ved underskjønnet).

Gr.nr. 26 br.nr. 5, eier Torbjørge Nygård.

Ingen prosessfullmektig.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand :

Erstatning for fiskerett.

Erstatningsfastsettelse for fiske, *engangserstatning* kr. 600.—

TAKST 18.

Gr.nr. 25 br.nr. 1 i Røldal, eier Øystein N. Botnen.

Prosessfullmektig : H.r.advokat A. Rekve.

C. Hovedbruket ved Røldalsvatn.

D. Eriksteigen.

E. Fallretter i Bratlandselven.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Vedk. anlegg av felles båtopptrekk vises til de alminnelige merknader foran under Røldalsvatn pkt. 3, båtopptrekk og båtlende, der tiltakskravet er tatt til følge.

Påstand, erstatning for :

1. Fallrettigheter som engangserstatning.
2. Fiske.
3. Forlengelse av gjerder.
4. Ulemper.
5. Nedgang i verdi på grunn av skjemmet utseende.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Fiske og ulemper med gjerdehold, *årlig* kr. 450.—
- b. Fallretter i Bratlandselven, *årlig* innløsning ikke 25 % tillegg » 154.—
Kravet om engangserstatning tas ikke til følge.

TAKST 21.

Gr.nr. 1 br.nr. 1 i Røldal, eier Amund Oppistov.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

H. *Bjerkeskog under takst 103 og 104 ved Røldalsvatn.*

Påstand :

Erstatning for isvei.

Erstatningsfastsettelse for :

Isvei, *årlig* kr. 150.—

I. *Beite og skog ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Gjerde.
3. Verdiforringelse.
4. Isvei.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, gjerde, isvei og verdiforringelse, *årlig* kr. 300.—

J. *Hestholmen ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Grus og sand.

Erstatningsfastsettelse for
 Fiske, *årlig* kr. 135.—
 Overskjønnsretten skal bemerke at det er tatt hensyn til grusforekomstene ved
 erstatningsfastsettelsen for dette takstnummer under overskjønnet, sesjon I.

K. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for
 1. Fiske.
 2. Gjerde.
 3. Verdiforringelse.
 4. Båtlende.
 5. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for beitedyr.
 Erstatningsfastsettelse for
 Fiske, gjerde og båtlende, *årlig* kr. 100.—

TAKST 22.

Gr.nr. 1 br.nr. 9 i Røldal, eier Durdei Prestegård.
 Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.
 Overskjønn forlangt av begge parter.

E. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Forutsetning :
 1. Eksproprianten vil for anleggstiden sette provisorisk gjerde langs den åpne
 grøft hvor det slippes kloakkvann, slik at det hindrer storfe mot å ta drikke-
 vann i grøften.
 2. Eierne vil på påvist sted på Lynghammer få plass for naust.
 Påstand, erstatning for
 1. Fiske.
 2. Flytting av båtnaust til Lynghammer.
 3. Ulempe ved kloakkgroft.
 4. Tap av sandforekomster.
 5. Ulemper ved vannforsyning til beitedyr.
 Overskjønnets merknad :
 Saksøkte hevder at hun av eksproprianten var blitt lovet betaling for de grus-
 og sandmasser som ble tatt ut av hennes eiendom.
 Saksøkeren bestrider dette.
 Det antas å ligge utenfor overskjønnets oppgave å avgjøre den tvist som her-
 ved er oppstått.

Erstatningsfastsettelse for
 a. Fiske, *årlig* kr. 185.—
 b. Flytting av naust og ulemper ved kloakkgroften,
 engangserstatning » 1 300.—
 c. Ulemper ved vannforsyning til beitedyr, *engangserstatning* » 500.—

TAKST 24.

Gr.nr. 1 br.nr. 40 i Røldal, eier Helge N. Hagen.
 Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

C. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.
 Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Ødelagt båtlende.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske og båtlende, *årlig* kr. 200.—

TAKST 27.

Gr.nr. 8 br.nr. 20 i Røldal, eier Odmund Sandal.
Prosessfulmektig : H.r.advokat Lassen.
Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske, *årlig* kr. 250.—
Intet for båtlende.

TAKST 28.

Gr.nr. 1 br.nr. 38 i Røldal, eier Odda kommune.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Nergaard.

B. *Fiske m. v. ved Kalsøyna.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske, *årlig* kr. 150.—
Intet for båtlende.

TAKST 28 C.

Grustak på Magermoen under gr.nr. 11 br.nr. 2 i Røldal, eier av grustaket
Røldal (Odda) kommune.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Nergaard.

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Påstand, erstatning for

1. 2 000 m³ veigrus.
2. Fall i Valdalselven.
Vedk. post 2 i påstanden vises til takst 53 E.

Underskjønnet har anført :

«Skjønnet forutsetter at eksproprianten lager opplags- og parkeringsplass på høveleg sted ved Valdalsveien.

Erstatning for grustak gis ikke, under hensyn til at grusen er nyttet til samme formål som den var innkjøpt for, og til den fordel kommunen har av ekspropriantens vegbygging i Valdalen.»

Overskjønnet er enig med underskjønnet.

TAKST 29.

Gr.nr. 8 br.nr. 7 i Røldal, eier Nils G. Saltvoll.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

E. og F. *Grytingsstølen.*

Forutsetning :

1. Det eksproprieres et areal for reguleringsmagasin opp til kote 746.
2. Erstatningen forfaller og løper fra 1. april 1964.
Påstand, erstatning for
 1. Tap i næring.
 2. Skade på fiske.
 3. Skade på småviltjakt.
 4. Hyttetomter.
 5. Hus.
 6. Andel i neddemmet vei + privatvei fra Grovestølen til stølen.
 7. Fallretter.
 8. Tap av tyttebær.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Tap i næring, <i>årlig</i> fra 1. april 1964	kr. 4 000.—
Skjønnsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun som bygger på at stølsdriften må opphøre, finner denne erstatning for lav.
Rettens formann finner den for høy.	
b. Nye stølshus etter gjenanskaffelsesverdi, <i>engangserstatning</i>	kr. 26 000.—
c. Opparbeidelse av tomt m. v., <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—
d. Hus ikke nødvendig til stølsdrift, <i>engangserstatning</i>	» 4 000.—
e. Revehus, <i>engangserstatning</i>	» 150.—
f. Fallretter i Holdøla, <i>årlig</i> innløsning, ikke 25 % tillegg	» 287.—
g. Overgangs- <i>engangserstatning</i>	» 4 000.—

H. *Tiltaksvei til Frøystul.*

Man viser til avgjørelse foran under avsnitt H, pålegg og tiltak.
Ingen erstatning.

TAKST 32.

Gr.nr. 4 br.nr. 1 i Røldal, eier Olav N. Øverland.
Prosessfullmektig : H.r.advokat A. Rekve.
Overskjønn forlangt av saksøkte.

C. *Forholdene ved Nøvleelven.*

Påstand, erstatning for :

1. Gjerde på damsted til fossestup og fra fot av foss frem til Storelven.

Overskjønnets merknad :

Nøvleelven dannet i sin tid grensen og dermed også gjerde mellom to eiendommer hvorav saksøkte i dag eier den ene (og Knut Rabbe den andre). Tidligere eiere av disse eiendommer har så solgt Nøvleelven — og dermed også gjerdet — som nå utgjør et selvstendig eiendomsobjekt.

Man ser det da slik at den gjerdetvist som oppstår ved at elven tørregges og dermed opphører å være gjerde, ikke hører under skjønnsrettens avgjørelse.

Kravet blir derfor å avvise fra skjønnsretten.

TAKST 34.

Gr.nr. 6 br.nr. 12 i Røldal, eier Knut Juvet.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

D. *Finnemostølen.*

E. *Fallretter.*

Overskjønn forlangt bare av saksøkeren.

Påstand, erstatning for :

1. Tap i næring.
2. Skade på jakt.
3. Skade på fiske.
4. Tap av festeinntekt.
5. Tapte hyttetomter.
6. Hus etter ekspropriasjonstakst.
7. Andel av neddemmet vei til Valdalen.
8. Fallretter.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Tap i næring.
Skjønnsmennene Furuholmen, Jacobsen og Lillevåje setter erstatningen til kr. 7 500.— årlig.
Skjønnsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun finner denne erstatning for lav. Rettens formann finner den for høy.
Erstatningen blir da *årlig* kr. 7 500.—
- b. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* » 200.—
- c. Fiske, *årlig* » 75.—
- d. Fallretter, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegg » 187.—
- e. Festeavgift, *engangserstatning* » 20.—

TAKST 37.

Gr.nr. 6 br.nr. 14 i Røldal, eier Gulleik Saltvoll.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

C. *Stølen Finnemo.*

Påstand, erstatning for :

1. Tap i næring
2. Skade på fiske.
3. Skade på jakt.
4. Hyttetomter.
5. Hus til ekspropriasjonstakst.
6. Andel i neddemmet Valdalsvei og privat vei.
7. Fallretter i Valdalselven.
8. Tap av bær.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Tap i næring.
Skjønnsmennene Furuholmen, Jacobsen og Lillevåje setter erstatningen til kr. 7 500.— årlig.
Skjønnsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun finner denne erstatning for lav. Rettens formann finner den for høy.
Erstatningen blir da *årlig* kr. 7 500.—
- b. Revehus, *engangserstatning* » 150.—
- c. Flytting av stølshus, *engangserstatning* » 8 000.—
- d. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* » 200.—
- e. Jakt og fangst, *årlig* » 100.—
- f. Fiske, *årlig* » 50.—

D. *Fallretter i Valdalselven ovenfor dam.*

Påstand, erstatning for :

1. Fall.
2. Fiske.

Erstatningsfastsettelse for :

Fall, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegg kr. 87.—

Fisket er erstattet foran under C. pkt. f.

TAKST 39.

Gr.nr. 12 br.nr. 1 i Røldal, eier Olav Birger Hagen.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

B. *Fallretter i Valdalselven nedenfor dam (takst 140 C ved underskjønnet).*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Fall.
2. Fiske.
3. Gjerde.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Fall, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegg kr. 1 515.—

b. Fiske, *årlig* » 25.—

Ingen erstatning for gjerde.

E. *Tiltaksvei til Frøystul.*

Overskjønn forlangt bare av saksøkte.

Påstand :

1. Erstatning for grunn til vei.
2. Krav om ferister i veigrensene.

Overskjønnets merknad :

Man viser til avgjørelse under avsnitt H, pålegg og tiltak.

Ingen erstatning.

TAKST 43.

Gr.nr. 19 br.nr. 1 i Røldal, eier Nils Medhus.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

C. *Stølene Venemo og Ulsheller.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Overskjønnets merknad :

Saksøktes sønn, Alf Medhus, eier et tilbygg til stølen på Venemo, et grisehus m. v. For disse gis det særskilt erstatning.

Det dreier seg her om to støler, begge under samme bruk. Overskjønnet behandler dem erstatningsmessig som en støl med tilleggserstatning for hus.

Påstand, erstatning for :

1. Tap i næring.
2. Ødelgate hyttetomter.
3. Skade på jakt og fangst.
4. Skade på fiske.
5. Neddemte hus, alternativt
 - a. Ekspropriasjonstakst.
 - b. Flytningstakst.

6. Neddemmet Valdalsvei og privatvei.
Erstatningsfastsettelse for :
- a. Næringstap, inkl. inntekt av skog.
Rettens flertall setter erstatningen til *årlig* kr. 12 000.—
Skjønnsmennene Sunde og Vesaas finner denne erstatning
for lav.
Rettens formann finner den for høy.
 - b. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* kr. 200.—
 - c. Fiske, jakt og fangst, *årlig* » 500.—
 - d. Hus tilhørende Alf Medhus, *engangserstatning* » 4 700.—
Intet annet å erstatte.

TAKST 48.

Gr.nr. 9 br.nr. 1 i Røldal, eier Tore Hauge d. e.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.

B. *Tiltaksvei til Frøystul.*

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Påstand :

1. Erstatning for veigrunn.
2. Erstatning for 2-tråds gjerde i 86 meters lengde samt for 1 grind.

Overskjønnets merknad :

Man viser til avgjørelse foran under avsnitt H, pålegg og tiltak.
Ingen erstatning.

TAKST 49.

Gr.nr. 11 br.nr. 1 i Røldal, eier Knut Rabbe.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

F. *Stølen Tongavad.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Tap i næring.
2. Jakt.
3. Hyttetomter.
4. Hus.
5. Melkemaskin som blir overflødig.
6. Andel i neddemmet vei og bru.
7. Grus, fyllmasser og matjord etter m³ pris.
8. Driftsulemper i 1963.

Forutsetning :

Det eksproprieres et areal for reguleringsmagasin opp til kote 746. Erstatningen forfaller og løper fra 1. april 1964.

Overskjønnets merknad :

Hus, melkemaskin og neddemmet vei og bru er tatt med ved fastsettelsen av næringstapet.

Vedk. post 7 vises til merknadene foran under Valdalsvatn, pkt. 9, damfester og massetak.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Tap i næring, *årlig* kr. 10 500.—
Rettens formann finner denne erstatning for høy.
- b. Driftsulemper 1963, *engangserstatning* » 6 000.—
- c. Grusmasser. Det vil etter overskjønnets mening ikke være riktig å sette en kubikkmeterpris her. Det fastsettes derfor en *engangserstatning* stor » 3 000.—
Erstatningene under b. og c. tillegges 5 % rente fra 1. juni 1963.
Intet annet å erstatte.

TAKST 50.

Gr.nr. 9 br.nr. 2 og 6 i Røldal, eier Tore Hauge d. y.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.

D. Forholdene ved Hyttejuvet.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Det vises til takst 50 i overskjønnet, sesjon I, hvor en del av skadene er erstattet.

Forutsetning :

1. Anlegget setter det leide området i stand etter anleggstidens slutt, river opp planert og gruset areal, påkjører matjord fra områdene i Valdalen og sår i gressfrø.
2. Anlegget anlegger adkomstvei fra den nye vei og ned til stølsvollen.
3. Anlegget setter gjerde i grensen mellom Orm Øverlands støl, takst nr. 56 C og denne eiendom fra gammelt steingjerde ned til Valdalselven. Det settes grind over den gamle Valdalsveien i grensen mellom de to eiendommer.
4. Anlegget setter opp grind i østre ende av den gamle broen for gamle Valdalsveien.
5. Ytterligere gjerdning utføres ikke av anlegget og skjønnet vurderer kravet på eventuell ulempeerstatning.
6. Anleggstiden forutsettes avsluttet og opprydding og tilsåing forutsettes utført i løpet av 1966.

Påstand :

I. Erstatning for skader i anleggstiden :

1. Tap i næring — årlig beløp inntil brakkeområdet er ryddet, matjord påkjørt og gressfrø isådd.
2. Redusert avkastning og utnyttelse av brakkeområdet i 2 år etter anleggstidens slutt.
3. Midlertidig vassbasseng og vannledning.
4. Leieinntekt av stølshus til feriegjester utenom stølstiden.

II. Varige skader :

1. Anlegg av ny stølstuft med vannforsyning.
2. Flytting av stølshus og løe.
3. Nye uthus.
4. Gjerde på begge sider av ny vei fra elven til grensen med takst 56 og 2 grunder.
5. Verdiforringelse av brakkeområdet og tyngre driftsforhold på grunn av veiskråning.
6. Gjerde, grind m. m.

Overskjønnets merknad :

Man regner med at stølen ikke kunne drives i 1963 men kunne ha vært drevet i en viss utstrekning i 1964 og 1965 og vil kunne drives på samme måte i 1966.

Det regnes med at stølen fortsatt vil kunne drives der den nå ligger.

Det tiltakskrav som var fremmet for underskjønnet, kan ikke ses opprettholdt.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Redusert drift i anleggstiden og 2 år deretter, ulempene med vannbasseng og vannledning medregnet, *engangserstatning* kr. 11 500.—
 - b. Næringstap og ulemper, *årlig* » 700.—
- Ingen andre skader eller ulemper å erstatte.

G. *Vannledning til Tveit.*

Overskjønn forlangt bare av saksøkte.

Forutsetninger :

Som foran under forutsetninger, avsnitt F.

Engangserstatning kr. 50.—

H. *Skogteig på østsiden av Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for :

Fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, *årlig* kr. 50.—

TAKST 53.

Gr.nr. 11 br.nr. 2 i Røldal, eier Helleik Rabbe.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

B. *Stølen Hellemo.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

Erstatningen forfaller og løper fra 1. april 1964.

Påstand, erstatning for :

- 1. Tap i næring.
- 2. Skade på fiske.
- 3. Jakt.
- 4. Hyttetomter.
- 5. Hus.
- 6. Fallretter.
- 7. Grusmasser etter m³ pris.
- 8. Tapte festeavgift.
- 9. Neddemmet andel i vei.
- 10. Driftsulemper i 1963.

Overskjønnets merknad :

Eieren har også en annen støl i Valdalen (Austre Valdalen, takst 53 C). Overskjønnets flertall antar at sistnevnte støl fortsatt kan drives og har tatt hensyn til dette ved erstatningsfastsettelsen.

Rettens formann vil i denne forbindelse tilføye at han ved sin fastsettelse av næringstapet vedk. Hellemo har regnet med at saksøkte selv skal drive Austre Valdalen og ikke leie den bort. Han vil dog ikke kunne drive med så mange egne dyr på Austre Valdalen som han hadde på Hellemo. Det tap som for så vidt oppstår, erstatter rettens formann under takst 53 C. Det bemerkes også at saksøktes arbeidskraft vil finne beskjeftigelse på Austre Valdalen.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Tap i næring, *årlig* kr. 10 700.—
- b. Driftsulemper i 1963 og tapte festeavgift, *engangserstatning* .. » 2 800.—
- c. Grusmasser, *engangserstatning* » 2 000.—
- d. Fiske, *årlig* » 50.—

Rettens formann finner den under post a fastsatte erstatning for høy.
Ingen overgangs- eller erstatning for øvrig.

C. *Stølen Austre Valdalen.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand :

Prinsipalt :

Obert Øverland har ingen rettsbeskyttet rett til leie av stølen Austre Valdalen.

Subsidiært :

Austre Valdalen takseres under forutsetning av at Obert Øverland fortsetter sitt leieforhold på de gjenværende arealer frem til huset er opptjent i 1978.

I begge tilfeller erstatning for :

- 1. Tap i næring.
- 2. Neddemte hyttetomter.
- 3. Skade på fiske.
- 4. Tapte småviltjakt.
- 5. Festeinntekt.
- 6. Neddemte hus.

Overskjønnets merknad :

Det er 2 støler og 2 stølsområder på dette takstnummer. Den ene av disse drev saksøkte selv frem til 1947. Etter den tid har han bare drevet Hellemo, omhandlet foran under B.

Den andre støl har vært bortleiet, først til Obert Øverlands foreldre, men siden 1934 til Obert Øverland selv.

Det er nå spørsmål om Obert Øverland har slik rettsbeskyttet rett til fortsatt å leie og drive denne støl at han tilkommer erstatning av eksproprianten. Dette takstnummer må derfor ses i forbindelse med takst 145 der Obert Øverland er behandlet.

Helleik Rabbe hevder at Obert Øverland ingen rettsbeskyttet rett har og at han når som helst kunne si ham opp. Det har aldri foreligget noen egentlig avtale mellom partene.

Obert Øverland gjør på sin side gjeldende at han betalte leie frem til 1957 med kr. 400.— pr. år. I 1958 bygget han nytt stølshus og samtidig opphørte leiebetalingen. Årsaken hertil var at det samtidig ble avtalt at Obert Øverland skulle kunne sitte på stølen frem til 1979 mot at stølshuset da tilfalt Helleik Rabbe til full eiendom.

Overskjønnet er — på samme måte som underskjønnet — kommet til det resultat at Obert Øverland har slik rett som av ham påstått. Man har da i første rekke lagt vekt på at Obert Øverland bygget nytt stølshus — noe som tyder på at forholdet er av lengere varighet — samt på at leiebetalingen opphørte fra 1958.

På samme måte som underskjønnet legger også overskjønnet til grunn at Obert Øverland — ved det tidspunkt som legges til grunn for erstatningsfastsettelsen — eiet $\frac{3}{4}$ av det hus han hadde oppført og Helleik Rabbe $\frac{1}{4}$.

Den erstatning som tilkjennes Helleik Rabbe blir å regulere fra 1/1-1979 da leieforholdet opphører.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Næringstap, *årlig* til og med 1978 kr. 3 000.—
Fra og med 1979 *årlig* kr. 5 000.—.
Skjønsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun som bygger på at stølsdriften må opphøre, finner disse erstatninger for lave.
- b. Hus etter gjenanskaffelsesverdi, *engangserstatning* kr. 25 000.—
- c. Opparbeidelse av tomt m. v., *engangserstatning* » 2 000.—
- d. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* » 200.—
- e. Fiske, *årlig* » 200.—
- f. Tapte festeavgift, *engangserstatning* » 200.—
- g. Tap ved omlegging av driften, *engangserstatning* » 3 000.—

E. *Fallretter i Holdøla.*

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Overskjønnets merknad :

Røldal (Odda) kommune mener å eie fallretten på 20 ensidige strekometer langs sandtak.

Erstatningsfastsettelse :

Årlig innløsning, ikke 25 % tillegg kr. 770.—

Retten har ikke funnet tilstrekkelig grunn til å imøtekomme saksøktes krav om engangserstatning.

F. *Fallretter i Middalselven.*

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Erstatningsfastsettelse :

Årlig innløsning, ikke 25 % tillegg kr. 900.—

Retten har ikke funnet tilstrekkelig grunn til å imøtekomme saksøktes krav om engangserstatning.

TAKST 55.

Gr.nr. 5 br.nr. 3 i Røldal, eier Olav Berge.

Prosesfullmektig : H.r.advokat Lassen.

D. *Forholdene i Valdalen.*

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Påstand, erstatning for :

1. Neddemmet bjerkeskog.
2. Redusert verdi av gjenværende skog.
3. Andel av neddemmet vei i Valdalen.

Overskjønnets merknad :

Forstkandidat Myster har gitt en sakkyndig utredning.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Neddemmet skog, *årlig* kr. 200.—
- b. Ulemper, *årlig* » 50.—

TAKST 56.

Gr.nr. 10 br.nr. 1 i Røldal, eier Orm Øverland.

Prosesfullmektig : H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

C. Hyttejuvet.

Man viser til takst 56 i overskjønnets sesjon I der en del av skadene er erstattet.

Forutsetninger :

1. Orm Øverland får rett til vintertransport over det eksproprierte areal mellom gammel vei til Valdalen og Valdalselva, samt gangatkomst om sommeren over samme areal.
2. Anlegget setter det leide område for brakker ved Valdalsveien i stand etter anleggstidens slutt, river opp planert og gruset areal og påkjører matjord fra områdene i Valdalen og sår i grasfrø. Veien fra den nye Valdalsveien og ned til stølshuset forutsettes ikke fjernet og det blir ikke foretatt noen tildekking av områdene til denne vei som har vært nyttet til verksted, laboratorium og sprengstofflager.
3. Forøvrig forutsettes at anlegget rydder opp og fjerner alt materiell fra eien-
domen.
4. Anlegget setter gjerde i grensen mellom Tore Hauges støl, takst nr. 50, fra gammelt steingjerde og ned til Valdalselven med grind over gamle Valdals-
veien. Øvrige gjerdekrav vurderes av skjønnnet og gjøres eventuelt opp med en pengeerstatning.
5. Anleggstiden forutsettes avsluttet og områdene satt i stand i løpet av 1966.
Påstand, erstatning for :
 - I. Anleggstiden :
 1. Tap i næring.
 2. Skade på jakt.
 3. Hyttetomter.
 4. Uttak av grus etter m³ pris.

II. Varige skader :

Prinsipalt :

1. Tap i næring — stølen totalskadet.
2. Skade på jakt.
3. Hyttetomter.

Subsidiært :

1. Tap av ulemper ved drift i fremtiden.
2. Flytting av stølshus opp til den gamle stølsvollen.
3. Flytting av kvernhus, løe og do.
4. Gjerde på begge sider av veien til Hyttejuvet.

Overskjønnets merknad :

Man regner med at stølen ikke kunne drives i 1963 men kunne ha vært dre-
vet i en viss utstrekning i 1964 og 1965 og vil kunne drives i 1966 på samme må-
te. Man peker da spesielt på eksproprietens tilbud om å sette opp et midler-
tidig fjøs ovenfor den nye vei og om å gjerde mot samme.

Videre regner man med at stølen fortsatt kan drives der den nå ligger.

I det beløp saksøkte tilkjennes som erstatning for tap i anleggstiden er også
medregnet tap ved noe redusert drift de første år etter anleggstidens slutt.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Grus, skjønnsmessig <i>engangserstatning</i>	kr. 500.—
b. Redusert drift i anleggstiden og 2 år deretter, samt andre ulem-
per i anleggstiden, <i>engangserstatning</i>	» 15 000.—
c. 9,3 dekar grunn a kr. 250.— pr. dekar, <i>engangserstatning</i>	» 2 325.—
d. Næringstap, verdiforringelse og ulemper inkl. gjerdehold, <i>årlig</i>	» 1 000.—
- Ingen andre skader eller ulemper å erstatte.

E. *Vannledning til Tveit.*

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Overskjønnets merknad :

Det kreves ikke erstatning for stenplukking.

Forutsetninger :

Som foran under forutsetninger, avsnitt F.

Påstand, erstatning for :

1. Grunn til ledning.
2. Avlingstap.
3. Ulemper med vannledningen.
4. Skade på hus ved sprengning.
5. Skade på steingjerde.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Avlingstap og skader under anlegget, <i>engangserstatning</i>	kr. 2 500.—
b. Ulemper, <i>årlig</i>	» 30.—

F. *Skogarot på gr.nr. 21 br.nr. 1 ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for :

ødelagte isveier.

Erstatningsfastsettelse for :

Ødelagte isveier, *årlig* kr. 15.—

TAKST 63.

Gr.nr. 21 br.nr. 2 i Røldal, eier Åsmund Tveita.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

B. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

Fiske, isvei og verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, isvei og ulemper, *årlig* kr. 200.—

TAKST 64.

Gr.nr. 1 br.nr. 14 i Røldal, eier Lars Kvile.

Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.

C. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, båtlende og skjemet natur, *årlig* kr. 200.—

TAKST 65.

Tveitlia felleseie under gr.nr. 1 br.nr. 1, gr.nr. 3 br.nr. 1, gr.nr. 2 br.nr. 1, gr.nr. 2 br.nr. 2, gr.nr. 8 br.nr. 5, gr.nr. 2 br.nr. 7 alle i Røldal samt en part frasolgt gr.nr. 2 og tilhørende Kari Lynghammer uten å følge noe bestemt bruk. Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.

C. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. To gjerder.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske og gjerder, *årlig* kr. 330.—

TAKST 67.

Gr.nr. 1 br.nr. 7 i Røldal, eier Nils Botnen.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.

C. *Bjerkeskog på Odland.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand : erstatning for isvei.

Erstatningsfastsettelse for :

Isvei, *årlig* kr. 200.—

D. *Hovedbruket på Horda.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.
4. Verdiforringelse.
5. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for creaturene.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, båtlende og gjerde, *årlig* kr. 95.—

TAKST 69.

Gr.nr. 3 br.nr. 1 i Røldal, eier Olav O. Seim.
Prosessfullmektig : H.r.advokat Lassen.

B. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Skade på fiske.
2. Vanskeliggjort båthold (eieren har naustmur på Hamre).
3. Skade på isvei for transport av skog fra Tveitlia felleseie, takst 65 C.
4. Skade på grus og støpesandforekomster i Røldalsvatn.
5. Erstatning for vanskeliggjort vasshenting i Røldalsvatn.

Vedk. påstandens punkt 4 viser overskjønnsretten til de alminnelige merknader foran vedk. Røldalsvatn, avsnitt 9, sandforekomster.

Erstatningsfastsettelse for		
1. Fiske, <i>årlig</i>	kr.	350.—
2. Båtlende, isvei og vanskeliggjort vasshenting, <i>årlig</i>	»	100.—

TAKST 70.

Gr.nr. 8 br.nr. 5 i Røldal, eier Arne Tveita.
 Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

B. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.
 Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.
4. Verdiforringelse.
5. Vanskeliggjort vannforsyning.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, båtlende og gjerde, <i>årlig</i>	kr.	340.—
Ingen erstatningsfastsettelse for vanskeliggjort vannforsyning eller verdiforringelse.		

TAKST 71.

Gr.nr. 2, br.nr. 2 i Røldal, eier Olav T. Hamre.
 Prosessfullmektig : H.r. advokat Wyller.
 Overskjønn forlangt av begge parter.

B. *Forholdene ved Røldalsvatn, hovedbruket.*

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Gjerder.
3. Båtlende (eieren har 2 naustmurer).
4. Verdiforringelse på naustmur.
5. Tappt vannhenting i Røldalsvatn.

Erstatningsfastsettelse for :

1. Fiske, gjerde og båtlende, <i>årlig</i>	kr.	450.—
2. Vanskeliggjort vannhenting, <i>årlig</i>	»	150.—

C. *Forholdene ved Røldalsvatn, parsell under hovedbruket.*

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Gjerde.
3. Verdiforringelse.
4. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for kreaturer.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske og gjerde, <i>årlig</i>	kr.	400.—
-------------------------------------	-----	-------

TAKST 72.

Gr.nr. 2, br.nr. 1 i Røldal, eier Arnold Hamre.
 Prosessfullmektig : H.r.advokat Wyller.
 Overskjønn forlangt av begge parter.

B. *Forholdene ved Røldalsvatnet*, hovedbruket.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Vanskeliggjort båtlende.
3. Gjerder og vanskeliggjort drikkevann for dyr.
4. Tappt vannhenting i Røldalsvatn.
5. Verdiforringelse på eiendommen.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske, gjerde, båtlende og vanskeliggjort vannhenting, *årlig* ..kr... 300.—

C. *Forholdene ved Røldalsvatn*, parsell til hovedbruket.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Verdiforringelse.
3. Gjerde.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske og gjerde *årlig*..... kr. 130.—

D. *Forholdene ved Røldalsvatn*, parsell til hovedbruket,

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Gjerde.
3. Verdiforringelse.
4. Vanskeliggjort adgang til drikkevand for kreaturer.

Erstatningsfastsettelse for :

Fiske og gjerde, *årlig*..... kr. 370.—

TAKST 73.

Gr.nr. 21, br.nr. 1 i Røldal, eier Sjur Grytøyr.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

B. *Forholdene ved Røldalsvatn*.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

I grensen mot gr.nr. 21 br.nr. 3, takst 83 B, erverver anlegget rett til å fjerne masser i skjæring for utvidelse av veien til Bratteteig og for eventuelt uttak av grusmasser. Erstatningen bes fastsatt pr. dekar og oppgjøret skjer etter måling.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Vanskeliggjort båtlende.
3. Gjerde.
4. Verdiforringelse.
5. Grusmasser pr. m³.
6. Ødelagt vannforsyning hvis tiltakskrav ikke imøtekommes.

Overskjønnets merknad :

Tiltakskravet er ikke imøtekommet, jfr. de alminnelige merknader under Røldalsvatn foran, pkt. 5 Vannhenting i Røldalsvatn.

Erstatningsfastsettelse for

a. Fiske, båtlende og gjerde, <i>årlig</i>	kr.	350.—
b. Vannhenting, <i>engangserstatning</i>	»	1 500.—
c. Utvidelse av vei, grunnavståelse pr. dekar, <i>engangserstatning</i> ..	»	300.—
d. Grustak, <i>engangserstatning pr. m³</i>	»	0.50

TAKST 74.

Gr.nr. 7, br.nr. 1 i Røldal, eier Olav Grøve.

Prosessfullmektig Advokat O. Rekve.

C. Grøvestølen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetninger :

Erstatningen forfaller og løper fra 1. april 1964.

Det avsies særskilt takst over hytten «Fjellbu» som tilhører Olav Grøves sønn Nils Grøve.

Påstand, erstatning for :

1. Tapt næring.
2. Skade på jakt.
3. Hyttetomter.
4. Hus.
5. Massetak til dam.
6. Grustak.
7. Tap i turistnæring fra 1. april 1965.
8. Driftsulemper i anleggstiden.
9. Tap av leie for fremtidig samlestasjon for sau.

Overskjønnets merknad :

Erstatningen for næringstapet er fastsatt på grunnlag av en senere fremlagt korrigeret arealoppgave for denne støl.

Overskjønnets flertall finner at saksøkte tilkommer erstatning for det leietap han lider som følge av at det ikke lenger blir samlestasjon for sau på hans eiendom.

Rettens mindretaldl, formannen og skjønnsmennene Jacobsen og Lillevåje, finner — som underskjønnet — at saksøkte ikke har krav på noen erstatning i den anledning.

Rettens formann finner heller ikke å kunne tilkjenne erstatning for tap i turistnæring.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Næringstap, <i>årlig</i>	kr. 8 000.—
Skjønnsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun som bygger på at støls-driften må opphøre, finner denne erstatning for lav.	
Rettens formann finner den for høy.	
b. Tap i turistnæring, <i>årlig</i> fra 1. april 1965.....	» 500.—
c. Turisthytte og fjellstue, <i>engangserstatning</i>	» 60 000.—
d. Nytt stølshus, <i>engangserstatning</i>	» 29 000.—
e. Opparbeidelse av tomt m.v. <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—
f. Massetak for tetningsmaterialer, <i>engangserstatning</i>	8 000.—
g. Grustak, <i>engangserstatning</i>	» 3 000.—
h. Ulempeerstatning, <i>engangserstatning</i>	» 1 000.—
i. Samlestasjon for sau, <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—
j. Overgangserstatning, <i>engangserstatning</i>	» 8 000.—
k. Hytten «Fjellbu», <i>engangserstatning</i>	» 4 000.—
- Erstatningene under post f og g er skjønsmessig ansatt.

TAKST 75.

Gr. nr. 5 br. nr. 1 i Røldal, eier Eivind Prestegård.

Prosessfullmektig: H.r.advokat A. Rekve.

B. *Tjødnstøl.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning til

1. Eivind Prestegård for tap av arealer med tap av næringsgrunnlaget for gårdsdriften. Herunder for de økonomiske ulemper dette vil volde ved driften av den gjenværende eiendom og for de ekstraavgifter dette vil medføre.

Videre for tap av hus som blir neddemmet. For et stølshus (hytte) og et fjøs (uthus) erstattes husene etter gjenskaffelsesverdien.

2. Til Eivind Prestegård som bruksberettiget under takst 75 B.

Det tilkjennes erstatning for tap av næringsinntekter idet Einar Prestegård i de senere år har drevet med leiegeiter på bruket, og ville har fortsatt med dette hvis ekspropriasjonen ikke var kommet. For såvel han som Eivind Prestegård tilkjennes også erstatning for innskrenket drift i 1964 og 1965 som følge av ekspropriasjonsforetagendet og de ulemper dette har voldt for driften.

Videre kreves det erstatning for ekspropriantens bruk av Valdalsveien, som engangserstatning, samt for saksomkostninger.

Underskjønnet har bemerket :

«Skjønnet finner ikke grunnlag for å tilkjenne Einar Prestegård erstatning. Ved tilkjennelse av erstatning til stølseier Eivind Prestegård gis det erstatning for hele det næringstap som oppstår ved at stølen nedlegges, og det er ikke legitimert at Einar Prestegård har ervervet noen rettsbeskyttet rett til bruk av stølen som gir grunnlag for å kreve erstatning».

Overskjønnet er enig med underskjønnet og forholder seg på samme måte.

Erstatningsfastsettelse for

a. Tap i næring, <i>årlig</i>	kr. 8 000.—
Skjønsmennene Sunde og Vesaas finner denne erstatning for lav.	
Rettens formann finner den for høy.	
b. Ulemper i anleggstiden, <i>engangserstatning</i>	» 500.—
c. 1/2 låve sammen med Ambjørge Remen (jfr. takst 139), <i>engangs-
erstatning</i>	» 2 000.—
d. Tap av bortleiemuligheter, <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—

TAKST 83.

Gr. nr. 21, br. nr. 3 i Røldal, eier Olav Grytøyr.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

B. Forholdene ved Røldalsvatn.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

På strekningen fra Grytøyr bro til grensen med gr. nr. 21, br. nr. 1 erverves samme rett til å utta grusmasser i skjæring for utvidelse av veien til Bratteteig som anført under takst 73 B.

Påstand, erstatning for :

1. Gjerde.
2. Båtlende.
3. Fiske.
4. Verdiforringelse.
5. Uttatt masse etter m³ pris.
6. Vannforsyning til hytte.

Erstatningsfastsettelse for :

a. Fiske, båtlende og gjerde, <i>årlig</i>	kr. 355.—
b. Utvidelse av vei, grunnavståelse pr. dekar, <i>engangserstatning</i>	» 300.—
c. Grustak, <i>engangserstatning</i> pr. m ³	» 0.50

TAKST 84.

Gr. nr. 17 br. nr. 5 i Røldal, eier Åsmund Tveit.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

A. *Stolen Myrahålo* (damsted).

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

1. Det eksproprieres til full eiendom areal for damsted inkl. all grunn nedenfor dammen til grense mot gr. nr. 10 br. nr. 1 og opp til kote 775.
2. Erstatningen forfaller og løper fra 1. juni 1963.
3. Til denne eiendom overføres halvdel av erstatningen under gr. nr. 17 br. nr. 13 (takst 85).

Påstand, erstatning for :

1. Tap i næring,
 - a. av stølen.
 - b. ved at melkekjøringen til ysteriet vil opphøre.
2. Jakt.
3. Hyttetomter.
4. Damfeste.
5. Andel i neddemmet vei.
6. Halvdelen av erstatningen fra takst 85.

Overskjønnets merknad :

Husene på stølen er taksert under overskjønnet, sesjon I.

Overskjønnet er enig med underskjønnet i at det ikke er godtgjort at saksøkte står i slikt forhold til de saksøkte stølseiere eller Røldal Ysteri at han har krav på erstatning for det tap han måtte lide om melkekjøringen opphører.

Erstatningsfastsettelse for

a. Tap i næring, <i>årlig</i>	kr. 4 700.—
b. Damfeste, <i>engangserstatning</i>	» 4 000.—
c. Overført fra takst 85:	
1. Næringstap, <i>årlig</i>	» 600.—
2. Damfeste, <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—
- Rettens formann finner den under post a fastsatte erstatning for høy.

TAKST 85.

Gr. nr. 17 br. nr. 13 i Røldal, eier Knut Rabbe.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Hyttejuvet.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

1. Det eksproprieres til full eiendom hele det areal av eiendommen som ligger under kote 775 også nedenfor dammen frem til grensen med gr. nr. 6 br. nr. 2.
2. Erstatningen løper fra 1. juni 1963.
3. Halve erstatningen overføres til gr. nr. 17 br. nr. 5, takst 84 A.

Påstand, erstatning for :

1. Tap i næring.
2. Jakt.
3. Hyttetomter.
4. Damfeste.

Erstatningsfastsettelse for:

- a. Næringstap kr. 1 200.— årlig. Herav skal halvdelen overføres til takst 84 A.
På dette takstnr. *årlig* kr. 600.—
Rettens formann finner denne erstatning for høy.
- b. Damfeste, *engangserstatning* kr. 4.000.— hvorav halvdelen skal
overføres til takst 84 A.
På dette takstnr. *engangserstatning* » 2 000.—

TAKST 88.

Gr. nr. 59 br. nr. 34 i Suldal, eier Valborg Urheim.
Ingen prosessfullmektig.

B. *Forholdene ved Vassstølvatn.*

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Taksten gjelder Valborg Urheims beiterett på gr. nr. 59 br. nr. 1 i Suldal og berøres av Vassstølreguleringen. Retten omfatter beite for de dyr br. nr. 34 kan vinterfø, og eieren av stølen på br. nr. 1 skal melke en ku for eieren av br. nr. 34 når det støles, men sistnevnte skal hente melken selv.

Påstand, erstatning for beite.

Erstatningsfastsettelse for

Redusert beiterett, *engangserstatning* kr. 1 000.—

TAKST 89.

Gr. nr. 28 br. nr. 1 i Røldal, eier Lars Selland.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Taksten gjelder fiskerett i Bratlandselven.

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *engangserstatning* kr. 400.—

Det verseres prosess om Lars Selland har fallretter i Bratlandselven. Så fremt han skulle bli tilkjent fallrett, forbeholder eksproprianten seg at spørsmålet om erstatning for fiske blir tatt opp igjen.

TAKST 94.

Gr. nr. 24 br. nr. 1 i Røldal, eier Ingebjørg Botnen.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

A. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for :

1. Fiske.
2. Vanskeliggjort båtlende.
3. Gjerde.
4. Drikkevann for beitedyr.
5. Grunnavståelse til naust for Olav I. Botnen.
6. Verdiforringelse på gjenværende eiendom.
7. Ulemper ved felles båtopptrekk hvis dette plasseres på eiendommen, flytting av skiftegjerder eller nytt gjerde rundt båtopptrekket.

Overskjønnets merknad :

Vedk. anlegg av felles båtopptrekk vises til de alminnelige merknader foran under Røldalsvatn, pkt. 3, båtopptrekk og båtlende, der tiltakskravet er imøtekommet.

Da Olav I. Botnen er avgått ved døden, legger retten til grunn at pkt. 5 i påstanden er å anse som bortfalt.

Erstatningsfastsettelse for :

- a. Oppsetting av gjerde rundt båtopptrekk, *engangserstatning*. kr. 600.—
- b. Fiske, vanskeliggjort adgang til drikkevann for kreaturer, vedlikehold av gjerde og ulemper forøvrig, bl. a. med båtopptrekk, *årlig* . . . » 400.—

B. *Fallretter i Øynoelven, inntaksdam m.v.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

- 1. Det eksproprieres grunn til tipp og inntak Øyno.
Erstatningen fastsettes som dekarpris.
- 2. Skader og ulemper ved provisorisk taubane og kraftlinje til inntak for Øyno medtas ikke i dette skjønn. Alle vannrettigheter medtas.

Påstand, erstatning for

- 1. Fallverdi.
- 2. Erstatning for ødelagt vannforsyning hvis tiltakskrav ikke imøtekommes.
- 3. Slipestein og kvern.
- 4. Gjerde langs elven.
- 5. Inntaksdam pr. dekar.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Fall i Øyno, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegg kr. 1 820.—
- b. Tilskudd til vannforsyning, *engangserstatning* » 4 000.—
- c. Slipestein og kvern, *engangserstatning* » 200.—
- d. Ulemper med gjerde, *årlig* » 60.—
- e. Inntak og tipp, Øyno, *engangserstatning* pr. dekar. » 50.—

TAKST 95.

Gr. nr. 26 br. nr. 14 og gr. nr. 1 br. nr. 91 i Røldal, eier Martin N. Botnen.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Forholdene ved Røldalsvatn.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning:

Martin N. Botnen får rett til tilknytning til den vannledning eksproprianten legger ned på Botnen.

Påstand, erstatning for :

- 1. Skade på fiske.
- 2. Båtopptrekk.
- 3. Verdiforringelse på hyttetomt, alt engangserstatning.

Overskjønnets merknad :

Vedk. anlegg av felles båtopptrekk vises til de alminnelige merknader foran under Røldalsvatn, pkt. 3, båtopptrekk og båtlende, der tiltakskravet er imøtekommet.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og andre ulemper, *engangserstatning* kr. 1 500.—

TAKST 96.

Gr. nr. 8 br. nr. 8 i Røldal, eier Gabriel Øyno.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for

1. Skade på fiske.
2. Gjerde.
3. Vanskeliggjort båtlende.
4. Verdiforringelse, herunder verdiforringelse på et naust.

Vedk. anlegg av felles båtopptrekk vises til de alminnelige merknader foran under Røldalsvatn, pkt. 3, båtopptrekk og båtlende, der tiltakskravet er imøtekommet.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og gjerde *årlig* kr. 200.—

B. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og isvei, *årlig* » 200.—

C. *Eiendom på Røldalsvatnets vestside.*

Påstand, erstatning for fiske.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* » 50.—

D. *Fallretter i Øynoelven.*

Påstand, erstatning for

1. Fall.
2. Ødelagt vannforsyning hvis tiltakskrav ikke imøtekommes.
3. Slipestein og kvern.
4. Gjerde langs elven.
5. Inntaksdam pr. dekar.

Forutsetning :

Det eksproprieres grunn til tipp og inntak Øyno. Erstatningen fastsettes i dekarpris.

Overskjønnets merknad :

Tiltakskravet om vannforsyning er ikke imøtekommet.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Fall, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegget kr. 1 805.—
- b. Ulemper ved vannforsyning, *årlig* » 100.—
- c. Slipestein og kvern, *engangserstatning* » 200.—
- d. Gjerde, *årlig* » 50.—
- e. Inntak og tipp Øyno, *engangserstatning* pr. da. » 50.—

TAKST 97.

Gr. nr. 8 br. nr. 4 i Røldal, eier Øystein M. Botnen.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Forholdene ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for

1. Skade på fiske.
2. Gjerde.
3. Båtlende.
4. Verdiforringelse.

Overskjønnets merknad :

Vedkommende anlegg av felles båtopptrekk vises til de alminnelige merknader foran under Røldalsvatn, pkt. 3 båtopptrekk og båtlende, der tiltakskravet er imøtekommet.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, gjerde og ulemper for øvrig, *årlig* kr. 210.—

B. *Lukehus, fiske m.v. ved Røldalsvatnets utfallsos.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Grunn ved lukehus.
3. Skade på beiteareal.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Grunn, *engangserstatning* kr. 200.—
- b. Fiske, *årlig* » 300.—

C. *Fallretter i Øynoelven, inntaksdam m.v.*

Forutsetning :

Det eksproprieres grunn til tipp og inntak Øyno. Erstatningen fastsettes i dek-arpris.

Påstand, erstatning for

1. Fall og skader, herunder
 - a. Slipesteinsfall.
 - b. Vannforsyning.
2. Erstatning for inntaksdam.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Fall i Øyno, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegget kr. 15.—
- b. Ulemper ved tørrlegging av Øynoelven, *årlig* » 25.—
- c. Inntak og tipp Øyno, *engangserstatning* pr. da » 50.—
- d. Fallretter i Bratlandselven, *årlig* innløsning, ikke 25 % tillegget » 155.—

TAKST 98.

Gr. nr. 17 br. nr. 3 i Røldal, eier Åsmund Tveit.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlang av begge parter.

Påstand, erstatning for

Fiske og tapt isvei for skogteig ved Røldalsvatn.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og isvei, *årlig* kr. 200.—

TAKST 99.

Gr. nr. 1 br. nr. 19 i Røldal, eier Olav Rui.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og isvei, *årlig* kr. 200.—

B. *Parsell under hovedbruket.*

Påstand, erstatning for fiske.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig*..... kr. 60.—

C. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende og naustmur.
3. To gjerder.
4. Verdiforringelse samt vanskeliggjort adgang til drikkevand for kreaturene.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, gjerder og ulemper ved båtlende, *årlig*..... kr. 360.—

D. *Parsell under hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Gjerde.
3. Verdiforringelse samt vanskeliggjort adgang til drikkevand for kreaturene.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og gjerde *årlig*..... kr. 200.—

TAKST 100.

Gr. nr. 1 br. nr. 20 i Røldal, eier Bertinius Tjelta.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for

Fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og isvei, *årlig*..... kr. 160.—

B. *Hovedbruk (småbruk).*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Vannforsyning.
4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Fiske og ulemper med båtlende, *årlig*..... kr. 95.—
- b. Ulempe med vannforsyning, *engangserstatning* » 300.—

Det er opplyst for overskjønnsretten at dette takstnummer er omtvistet mellom Bertinius Tjelta og Edvard Selland.

TAKST 101.

Gr. nr. 1 br. nr. 23 i Røldal, eier Torjus Ekkje.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for fiske og isvei.
Erstatningsfastsettelse for

Fiske og isvei, *årlig*..... kr. 270.—

B. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.
4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtlende og gjerde, *årlig*..... kr. 275.—

TAKST 102.

Gr. nr. 3 br. nr. 3 i Røldal, eier Margit Saltvoll.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.

Taksten gjelder bjerkeskog på takst nr. 101 A.

Påstand, erstatning for isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Isvei, *årlig* kr. 100.—

TAKSTENE 103 104, 105 og 106, Odland.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.

For samtlige disse 4 takster har h.r.advokat Wyller lagt ned slik påstand:

Erstatning for

1. Fiske.
2. Isvei.
3. Båtlende og naust.
4. Skiftegjerde.
5. Vannforsyning.
6. Veigrunn.
7. Grinder, hvis ferister ikke blir anlagt.
8. Vanskeliggjorte driftsforhold.

Når det gjelder tiltak — vei og båtopptrekk — vises til det som er anført foran under avsnitt B, Røldalsvatn. Veien er omhandlet under pkt. 8, Odlandsgårdene, og båtopptrekk er omhandlet under pkt. 3, båtopptrekk og båtlende.

Overskjønnet har heller ikke funnet tilstrekkelig grunn til å ta til følge de saksøktes krav om ferister. Derimot pålegges eksproprianten å anordne grinder — i den utstrekning det kan skje i tilslutning til bestående skiftegjerder — i grensene mellom

- a. takst 103 og takst 104,
- b. » 104 og » 105,
- c. » 105 og » 106 og
- d. » 106 og » 107.

Vedlikeholdet av grindene er eksproprianten uvedkommende.

TAKST 103.

- Gr. nr. 23 br. nr. 3 i Røldal, eier Nils Odland.
Erstatningsfastsettelse for
- a. Vanskeliggjort vannforsyning, *engangserstatning* kr. 500.—
 - b. Fiske, isvei og båtlende samt andre ulemper, *årlig*..... » 450.—
- Ingen erstatning for gjerde.

TAKST 104.

- Gr. nr. 23 br. nr. 4 i Røldal, eier Aksel Jacobsen.
Erstatningsfastsettelse for
- a. Vanskeliggjort vannforsyning, *engangserstatning*..... kr. 500.—
 - b. Fiske, isvei og båtlende samt andre ulemper, *årlig*..... » 450.—
- Ingen erstatning for gjerde.

TAKST 105.

- Gr. nr. 23 br. nr. 2 i Røldal, eiere Margit, Sveinung og Kristen Odland, Ågot Stokka, Olaug Håland og Anna Hamre.
Erstatningsfastsettelse for
- a. Vanskeliggjort vannforsyning, *engangserstatning*..... kr. 500.—
 - b. Fiske, isvei og båtlende samt andre ulemper, *årlig*..... » 200.—
- Ingen erstatning for gjerde.

TAKST 106.

- Gr. nr. 23 br. nr. 1 i Røldal, eier Olaf Odland.
Erstatningsansettelse for
- a. Vanskeliggjort vannforsyning, *engangserstatning*..... kr. 500.—
 - b. Fiske, isvei og båtlende samt andre ulemper, *årlig*..... » 400.—
- Ingen erstatning for gjerde.

TAKST 107.

- Gr. nr. 2 br. nr. 7 og 11 i Røldal, eier Nils H. Hamre.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.
- A. *Skogteig ved Roldalsvatn.*
Påstand, erstatning for
- 1. Fiske.
 - 2. Isvei.
- Erstatningsfastsettelse for
- Fiske, *årlig* kr. 60.—
- B. *Hovedbruket.*
Påstand, erstatning for
- 1. Fiske.
 - 2. Gjerder.
 - 3. Vanskeliggjort vanntilførsel til dyr.
 - 4. Båtopptrekk.
 - 5. Verdiforringelse for naust.
 - 6. Verdiforringelse på eiendommen.
- Erstatningsfastsettelse for
- a. Fiske, gjerde og båtlende, *årlig*..... kr. 185.—
 - b. Vanskeliggjort vannhenting, verdiforringelse på naust samt skjemmet natur, *årlig* » 100.—

TAKST 108.

Gr. nr. 2 br. nr. 8 i Røldal, eier Nils N. Øvregård.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 50.—

B. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.

2. Båtlende.

3. Grus- og sandmasser.

4. Gjerde.

5. Verdiforringelse, herunder skjemmet natur.

6. Ødelagt vannforsyning.

Erstatningsfastsettelse for

a. Fiske, ulemper med båtlende og gjerde, *årlig* kr. 225.—

b. Skjemmet natur, *årlig* » 100.—

TAKST 109.

Gr. nr. 2 br. nr. 10 i Røldal, eier Åsmund Hamre.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 55.—

B. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Skade på fiske.

2. Båtlende + verdiforringelse av naustmur.

3. Et gjerde samt vanskeliggjort adgang for drikkevand for beitedyr.

4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtlende, naustmur og gjerde, *årlig* kr. 100.—

TAKST 110.

Gr. nr. 2 br. nr. 9 i Røldal, eier Helge U. Hamre.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skogteig ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for tapt fiske og isvei.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 60.—

B. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Tapt fiske.

2. Båtlende.

3. Vanntilførsel til huset.

4. Verdiforringelse av gjenværende bruk.
5. Gjerde.
6. Drikkevand for dyr.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske, båtlende, vannhenting og gjerde, *årlig* kr. 100.—

TAKST 111.

Gr. nr.9 br. nr. 14 i Røldal, eier Nils Medhus.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.
Taksten gjelder skogteig ved Røldalsvatn.
Overskjønn forlangt av begge parter.
Påstand, erstatning for fiske og isvei.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske, *årlig* kr. 75.—

TAKST 112.

Gr. nr. 9 br. nr. 13 i Røldal, eier Obert Bratteteig.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.
Taksten gjelder skogteig ved Røldalsvatn.
Påstand, erstatning for fiske og isvei.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske, *årlig* kr. 65.—

TAKST 114.

Gr. nr. 22 br. nr. 1 i Røldal, eier Magne Nilsson.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.
A. *Taksten gjelder grunn og beite på Røldalsvatnets østside. Skogen eies av Olav Juvet.*
Påstand, erstatning for
1. Fiske.
2. Gjerde.
3. Verdiforringelse.
4. Båtlende.
5. Veigrunn etter oppmåling.
6. Ferist eller grind.
Overskjønnets merknad :
Eksproprianten pålegges å anordne grind i grensen mot Tore Hauge d. y. Ved-
likeholdet av grinden er eksproprianten uvedk.
Det gis ikke erstatning for veigrunn, jfr. det som er anført foran under Røl-
dalsvatn, pkt. 8 Odlandsgårdene.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske og gjerde, *årlig* kr. 205.—
Ingen andre skader eller ulemper å erstatte.

B. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for
1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Verdiforringelse, herunder skjemmet utseende.
Erstatningsfastsettelse for
Fiske, båtlende samt skjemmet natur, *årlig* kr. 150.—

TAKST 115.

Gr. nr. 22 br. nr. 2, 3 og 4 i Røldal, eier Obert Bratteteig.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

Den nye vei til Odland føres bak uthuset på eiendommen, men det forutsettes at innkjørselen til låven ikke vanskeliggjøres. Vannledning til gården skjermes og forutsettes omlagt i tilfelle nødvendig.

Påstand, erstatning for

1. Skade på fiske.
2. Vanskeliggjort båtlende.
3. Vannhenting om vinteren.
4. Verdiforringelse.
5. Avståelse av grunn til vei over dyrket mark etter oppmåling.
6. Ulemper ved ny vei gjennom gårdstun.

Erstatningsfastsettelse for

a. Fiske og ulemper med båtlende, <i>årlig</i>	kr. 120.—
b. Bidrag til brønn, <i>engangserstatning</i>	» 1 500.—
c. Erstatning for grunn til vei, etter oppmåling, <i>engangserstatning</i>
pr. m ²	» 4.—
d. Ulempe ved ny vei, <i>årlig</i>	» 50.—

TAKST 116.

Gr. nr. 1 br. nr. 31 i Røldal, eier Martinius Seim.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Skog og beite ved Røldalsvatn.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Isvei.
3. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 85.—

B. *Parsell under hovedbruket.*

Påstand, erstatning for fiske.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 35.—

C. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.
4. Vanskeliggjort vannforsyning til husholdningen.
5. Vanskeliggjort adgang til drikkevand for kreaturene.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, ulemper med båtlende og gjerde, *årlig* kr. 135.—

D. *Parsell under hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.

4. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for kreaturene.

5. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for
Fiske, båtlende og gjerde, *årlig* kr. 320.—

TAKST 117.

Gr. nr. 1 br. nr. 110 i Røldal, eier Brynjulf Dolve.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Påstand, erstatning for

1. Ødelagt vanntilførsel.

2. Gjerde.

3. Båtlende.

4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Vanskeliggjort vannhenting, skjemmet natur og ulemper for øvrig
engangserstatning kr. 1 500.—

TAKST 118.

Gr. nr. 2 br. nr. 17 i Røldal, (nausttomt), eier Olav Lien.

Ingen prosessfullmektig.

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.

2. Verdiforringelse på tomten.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, ulemper med båtlende samt verdiforringelse, *engangserstatning* kr. 300.—

TAKST 119.

Ikke skylddelt tomt med naust (hytte) under gr. nr. 2 br. nr. 10 i Røldal

Eier i h.h. til kjøpekontrakt 24/2—1922 overdratt til Sverre Mansåker 30/4 1953.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Skade på fiske.

2. Vanskeliggjort båtlende.

3. Verdiforringelse.

4. Tappt vannhenting.

5. Reduserte utleiemuligheter.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, ulempe med båtlende og vannforsyning samt for reduserte
utleiemuligheter, *årlig* kr. 100.—

TAKST 120.

Gr. nr. 1 br. nr. 77 i Røldal (ubebygget grunn), eier Nils U. Hamre.

Prosessfullmektig: Advokat Grande.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand:

1. Røldal/Suldal Kraft A/S tilpliktes å bygge båtopptrekk på Nils U. Hamres eiendom, gr. nr. 1, br. nr. 77 i Røldal, subs. erstatning tilsvarende kostnaden ved opptrekksanlegg.

2. Nils U. Hamre tilkjennes erstatning for verdiforringelse av eiendommen og for skjemmende utseende samt for tap av fiske i Røldalsvatn.

Overskjønnets merknad:

Tiltakskravet er ikke imøtekommet, jfr. det som er sagt foran under Røldalsvatn, pkt. 3 båtopptrekk og båtlende.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtdrag og ulemper, *årlig* kr. 170.—

TAKST 122.

Gr. nr. 1 br. nr. 5 i Røldal, eier Lars Nistov.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Verdiforringelse.
4. Gjerde.
5. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for kreaturene.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtdrag og ulemper forøvrig, *årlig* kr. 90.—

B. *Parsell under hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 225.—

TAKST 123.

Gr. nr. 1 br. nr. 18 i Røldal, eier Edvard Selland.

Ingen prosessfullmektig.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Småbruk på Horda.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.
4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtlende og gjerde, *årlig* kr. 75.—

TAKST 124.

Gr. nr. 1 br. nr. 26 og 46 i Røldal (Breifonn Hotel), eier Helge T. Prestegård.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Det vises til de alminnelige merknader foran under Røldalsvatn, pkt. 7 Breifonn Hotel.

Påstand, erstatning for

1. Tap av næring og/eller verdiforringelse på hotelbedrift som følge av skjemmet natur og ødelagt fiske.
2. Verdiforringelse på naust hvis tiltakskrav ikke imøtekommes.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, vanskeliggjort båtlende og verdiforringelse på naust, *årlig* kr. 100.—

TAKST 125.

Leite gr. nr. 1 br. nr. 86 i Røldal, eier Sveinung Hårajuvet.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.
Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Verdiforringelse.
4. Gjerde.

Erstatningsfastsettelse for
Fiske, båtlende og gjerde, *årlig* kr. 100.—

TAKST 126.

Gr. nr. 1 br. nr. 16 i Røldal, eier Nils Hårajuvet.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.
Overskjønn forlangt av begge parter.

A. *Hovedbruket.*

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Verdiforringelse.
4. Ett gjerde.
5. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for kreaturene.

Erstatningsfastsettelse for
Fiske og ulemper med båtlende samt gjerde, *årlig* kr. 650.—

B. *Hovedbruket, skade i anledning av broen.*

Forutsetninger :

Det eksproprieres brufeste og grunn til omlegging av riksveien ved Hårajuvet med vanlige klausuler etter veiloven. Erstatningen bes fastsatt særskilt som engangserstatning. Det tillegges renter fra 1/4—1962, inkludert i erstatningen.

Påstand, erstatning for

1. Grunnavståelse til vei og brufeste.
2. Skader og ulemper ved veianlegget.
3. Ett års avlingstap.

Erstatningsfastsettelse for
Grunnavståelse, ulemper og avlingstap inklusive renter fra 1/4—1962
engangserstatning kr 2 000.—

TAKST 127.

Gr. nr. 1 br. nr. 88 (Gnisten) i Røldal, eier elektrikergruppen i Odda,
v/ formannen Jon Valset.
Prosessfullmektig: Advokat Grande.
Overskjønn forlangt av begge parter.
Påstand:

Prinsipalt :

Eierne tilkjennes erstatning for totalskadet eiendom.

Subsidiært :

1. Røldal/Suldal Kraft A/S tilpliktes å bygge båtopptrekk til det på gr. nr.1 br. nr. 88 «Gnisten» i Røldal stående naust.
2. Røldal/Suldal Kraft A/S tilpliktes å yte eierne av eiendommen erstatning for verdiforringelse og for skjemmende utseende samt tap av fiske i Røldalsvatnet.
Overskjønnets merknad :

Man viser til det som er anført foran under Røldalsvatn, pkt. 3 båtopptrekk og båtlende og tar ikke tiltakskravet til følge.

Erstatningsfastsettelse for
Båtopptrekk, fiske og ulemper, herunder skjemmet natur, *årlig* kr. 200.—

TAKST 128

Gr. nr. 1 br. nr. 98 i Røldal, eier Ingebjørg Romstad.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
 2. Båtlende.
 3. Verdiforringelse.
- Erstatningsfastsettelse for

Fiske, ulempe med båtlende samt skjemmet natur, *årlig* kr. 50.—

TAKST 129.

Gr. nr. 1 br. nr. 43 i Røldal, eier Martinus Tveita.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
 2. Båtlende.
 3. Verdiforringelse.
 4. Ødelagt vannforsyning.
- Erstatningsfastsettelse for

a. Fiske og båtlende, *årlig* kr. 95.—

b. Vannforsyning og skjemmet natur, *årlig* » 100.—

TAKST 130.

Gr. nr. 1 br. nr. 17 i Røldal, eier Torjus Ekkje.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Overskjønnets merknad:

Det er opplyst at dette takstnummer er omtvistet mellom Torjus Ekkje og Edvard Selland.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerde.
4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtlende og gjerde, *årlig* kr. 420.—

TAKST 131.

Gr. nr. 1 br. nr. 42 i Røldal, eier Hilmer Ekkjestøl.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Båtlende.
3. Gjerder.
4. Vannforsyning.
5. Verdiforringelse.

Det kreves dessuten følgende tiltak :
Eksproprianten tilpliktet å ordne med vannforsyning til gården etter skjønnets nærmere bestemmelse.

Overskjønnets merknad :

Vedk. tiltakskravet vises til det som er anført foran under Røldalsvatn, pkt. 5 Vannhenting i Røldalsvatn, hvor tiltakskravet ikke er tatt til følge.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Fiske, båtlende og gjerder, *årlig* kr. 380.—
- b. Vannforsyning, *engangserstatning* » 1 000.—

TAKST 132.

Gr. nr. 1 br. nr.22 i Røldal, eier Olav Rui.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

- 1. Fiske
- 2. Gjerder.
- 3. Vanskeliggjort adgang til drikkevann for beitedyrene.
- 4. Verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og gjerder, *årlig* kr. 100.—

TAKST 133.

Gr. nr. 29 br. nr. 1 i Røldal, eier Øystein M. Botnen.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for fiske og verdiforringelse.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 265.—

TAKST 134.

Gr. nr. 1 br. nr. 48 i Røldal, eier Olav I. Botnens dødsbo.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

- 1. Fiske.
- 2. Båtlende.
- 3. Verdiforringelse på «Holmen».
- 4. Flytting av naust hvis ikke eksproprianten ordner flyttingen.

Overskjønnets merknad :

Saksøkte har bedt om å få engangserstatning.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, båtlende og ulemper for øvrig, *engangserstatning* kr. 5 000.—

Flytting av naust pålegges ikke eksproprianten.

TAKST 135.

Gr. nr. 1 br. nr. 75 i Røldal, eier Helge Håra.

Ingen prosessfullmektig.

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske, *årlig* kr. 120.—

TAKST 136.

Gr. nr. 1 br. nr. 3 i Røldal, eier Olav Legård.

Ingen prosessfullmektig.

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Taksten gjelder naustmur med naustrett under gr. nr. 1 br. nr. 19, takst 99 C.

Erstatningsfastsettelse for

Båtlende, *engangserstatning* kr. 300.—

TAKST 137.

Gr. nr. 2 br. nr. 4 i Røldal, eier Tore Lynghammer.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Taksten gjelder naustmur med naustrett på gr. nr. 2 br. nr. 2, takst 71 B, men det er tvist om retten, idet eieren av gr. nr. 2 br. nr. 2 Olav T. Hamre hevder at Tore Lynghammer ingen rett har.

Erstatningsansettelse for

Båtlende, *engangserstatning* kr. 300.—

TAKST 138.

Gr. nr. 20 br. nr. 1 i Røldal, eier Nils Medhus.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

A. *Stølen Hålo.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Forutsetning :

Erstatningen forfaller og løper fra 1. april 1964.

Påstand, erstatning for

1. Tap i næring.
2. Skade på jakt.
3. Hyttetomter.
4. Hus
5. Neddemmet andel i Valdalsveien.

Erstatningsansettelse for

a. Næringstap, *årlig* kr. 8 000.—

b. 1 grisehus tilhørende Udmund Sandal, *engangserstatning* » 200.—

Rettens formann finner den under post a fastsatte erstatning for høy.

C. *Tiltaksvei til Frøystul.*

Overskjønn forlangt av saksøkte.

Påstand :

1. Erstatning for grunn til vei.
2. Krav om ferister i veigrensene.

Overskjønnets merknad :

Man viser til det som er anført foran under avsnitt VI Alminnelige merkna-

der pkt. H, pålegg og tiltak

Erstatningsfastsettelse :

Engangserstatning kr. 100.—

TAKST 139.

Gr. nr. 5 br. nr. 2 i Røldal, eier Ambjørg Remen.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

A. *Stølen Tjodnastøl.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Tap i næring.

2. Skade på fiske.
3. Skade på jakt.
4. Hyttetomter.
5. Hus, herunder halvparten av et uthus sammen med Eivind Prestegård.
6. Andel i Valdalsveien.
7. Skade på gjenværende eiendom.
8. Fallretter i Holdøla.
9. Ulemper ved endring i Holdølas løp i 1964 og 1965.
10. Ulemper ved driften i massetaket i 1964 og 1965.
11. Skade på bær.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Tap i næring, herunder også fiske, *årlig* kr. 7 300.—
Skjønsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun finner denne
erstatning for lav.
Rettens formann finner den for høy.
- b. 1/2 uthus, *engangserstatning* « 2 000.—
- c. Ulemper i 1964 og 1965, *engangserstatning* 1 000.—
- d. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* » 200.—

B. *Fallretter i Holdøla.*

Erstatningsfastsettelse:

Årlig innløsning, ikke 25 % tillegg kr. 324.—

TAKST 140.

Gr. nr. 20 br. nr. 2 i Røldal, eier Olav Birger Hagen.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

A. *Stølen Kvelden.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstaning for:

1. Tap i næring
2. Skade på fiske.
3. Skade på jakt.
4. Hyttetomter.
5. Neddemmet skog på Hålo.
6. Hus, flytningstakst for stølshuset, forøvrig ekspropriasjonstakst.
7. Fallretter.
8. Andel av neddemmet vei.

Overskjønnets merknad :

Vedk. den skog som neddemmes har saksøkte fremlagt sakkyndig erklæring fra forstkandidat Myster.

Et gammelt hus — som er påstått erstattet utenom næringsgrunnlaget — har overskjønnet funnet verdiløst.

Erstatningsansettelse for

- a. Næringstap, *årlig* kr. 8 000.—
Skjønsmennene Sunde og Vesaas finner denne erstatning
for lav.
Rettens formann finner den for høy.
- b. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* » 200.—
- c. Fiske i Valdalselven ovenfor dammen, *årlig* » 50.—
- d. Flytting av stølshus, *engangserstatning* kr. 12 000.—
- e. Neddemmet skog på Hålo, ifølge takstboken 10 dekar, *engangs-*
erstatning » 300.—
- f. Ulemper på gjenværende skog på Ålo, *årlig* » 50.—

B. *Fallretter i Valdalselven ovenfor dammen.*

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Fall.

2. Fiske.

Erstatningsfastsettelse for

Fall, *årlig innløsning*, ikke 25 % tillegg..... kr. 135.—

Fisket er erstattet under avsnitt A.

C. *Fallretter i Valdalselven nedenfor dammen.*

Overført til takst 39 B.

TAKST 141.

Gr. nr. 7 br. nr. 6—8 i Røldal, eiere Elias Tokheim og Lars Tokheim.

Prosessfullmektig: Advokat A. Grande.

Stølen Åsen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand :

Prinsipalt :

1. Stølen kjennes å være totalskadet.
2. Eierne tilkjennes erstatning for
 - a. Tap i næring.
 - b. Tap av fiske.
 - c. Hus som ikke er nødvendig for stølsdriften.

Subsidiært, erstatning for

- a. Tap i næring.
- b. Tap av fiske.
- c. Gjenanskaffelsesverdi for de bygninger som forefinnes på stølen.
- d. Erstatning tilstrekkelig til oppførelse av nytt fjøs på det nye stølsleger.
- e. Erstatning for gjerdehold langs dammen og vedlikehold av dette.
- e. Erstatning for ulempe voldt ved at det bygges bilvei gjennom stølslegeret.
- g. Overgangserstatning.

Underskjønnet har bemerket :

«Stølen har i en årrekke vært bortleiet. Eierne bor selv i Odda og har ikke drevet stølen i tilknytning til sine bruk der på en årrekke.

Skjønnet legger til grunn at det for tiden ikke er aktuelt å drive stølen sammen med eiernes bruk, men tar ved erstatningsfastsettelsen hensyn til at der ville ha vært en mulighet for drift i fremtiden».

Overskjønnet er enig med underskjønnet.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Tap i næring, *årlig* kr. 5 000.—

Skjønsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun som bygger på at stølsdriften må opphøre, finner denne erstatning for lav.

Rettens formann finner den for høy.

- b. Overgangs, *engangserstatning* » 5 000.—
- c. Erstatning for hus, unntatt fjøs som saksøkte heller ikke hadde før, *engangserstatning* » 20 000.—
- d. Opparbeidelse av tomt, *engangserstatning* » 2 000.—
- e. Hyttetomter og skjemmet natur, *årlig* » 200.—
- f. Fiske, *årlig* » 200.—

Ingen erstatning for gjerde eller for vei gjennom påstått nytt stølsleger.

TAKST 142.

Gr. nr. 7 br. nr. 7 i Røldal, eier Julius Apold og Knut Tokheim.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Vislie.

Stølen Bakken.

Overskjønn forlangt av begge parter.
Påstand, erstatning for

1. Eiendommen som totalskadet og for den reduserte mulighet til omlegging av husdyrholdet på hjemmebruket.
2. Neddemmede hus etter ekspropriasjonstakst, under hensyn også til husenes verdi som utleieobjekt og som privat feriested.
3. Tappt tomteverdi.
4. Skade på jakt og fiske for en stranlinje på 1 650 meter, dvs. over 25 % av Valdalsvannets totale strandlinje.
5. Fallretter i Strandåna.
6. Ulempeerstatnin for 1965.

Underskjønnet har bemerket :

«Skjønnet legger til grunn at stølen må nedlegges. Eierne av stølen bor i Odda, og stølen drives ikke sammen med gårdsbruk, men leies bort. Skjønnsretten legger til grunn at det for tiden ikke er aktuelt å drive stølen sammen med eiernes bruk, men at der vil være en mulighet for slik drift i fremtiden».

Overskjønnet er enig med underskjønnet.

Erstatningsfastsettelse for

a. Tap i næring, <i>årlig</i>	kr. 5 000.—
Rettens formann finner denne erstatning for høy.	
b. Hyttetomter og skjemmet natur, <i>årlig</i>	» 200.—
c. Fiske, <i>årlig</i>	» 300.—
d. Fallretter i Strandåna, <i>årlig</i> innløsning ikke 25 % tillegget....	» 41.—
e. Hus som ikke er nødvendig for stølsdriften, <i>engangserstatning</i> ..	» 10 000.—

TAKST 143.

Gr. nr. 11 br. nr. 3 i Røldal, eier Alf Rabbe.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Vislie.

Eiendommen Nordre Valdalen.

Overskjønn forlangt av begge parter.
Påstand, erstatning for

1. Neddemmede arealer etter høyeste verdi.
2. Verdiforringelse på gjenværende eiendom.
3. Neddemmede bygninger etter ekspropriasjonstakst.
4. Fallretter i Middøla og Strandåna.
5. Tappt inntekt fra 1960 til reguleringen gjennomføres på grunn av begrenset adgang til utnytting av eiendommen.
6. Redusert fiske og småviltjakt.
7. Under vurderingen av eiendommen tas hensyn til de kommunikasjoner som nå foreligger.
8. Opparbeidelse av vei fra sandtaket ved Valdalsvatn inn til nytt tomtested nord-øst for Valdalsei ved den nye veien til Middal.

Underskjønnet har bemerket :

«Gr. nr. 11 br. nr. 3 Nordre Valdalen har tidligere vært drevet som eget gårdsbruk, men er nå nedlagt som sådan. Eierne Alf Rabbe, som er født og oppvokset på bruket, bor utenfor kommunen.

Skjønnsretten legger til grunn at eiendommen fortsatt kan drives som støl.»

Overskjønnets flertall er enig med underskjønnet.

Erstatningsfastsettelse for

a. Næringstap, <i>årlig</i>	kr. 8 000.—

Skjønnsmennene Sunde, Vesass og Litlatun som bygger på at stølsdriften må opphøre, finner denne erstatning for lav.

Rettens formann finner den for høy.

b. Overgangs-, <i>engangserstatning</i>	»	8 000.—
c. Hus etter gjenanskaffelsesverdi, <i>engangserstatning</i>	»	183 000.—
d. Opparbeidelse av tomt m.v., <i>engangserstatning</i>	»	7 000.—
e. Hyttetomter og skjemmet natur, <i>årlig</i>	»	400.—
f. Jakt, <i>årlig</i>	»	200.—
g. Fiske, <i>årlig</i>	»	250.—
h. Reduserte turistinntekter, <i>årlig</i>	»	800.—
i. Fallretter i Strandåna, <i>årlig</i> innløsning, ikke 25 % tillegget....	»	41.—
j. Fallretter i Middalselven, <i>årlig</i> innløsning, ikke 25 % tillegget	»	900.—

TAKST 145.

Stølshus m.v. på Austre Valdalen under gr. nr. 11 br. nr. 2 i Røldal. Obert Øverland leier stølen og har satt opp hus der. Dessuten eier Margit Øverland del av et hus.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

Prinsipalt :

1. Næringstap til 1979 (*engangserstatning*).
2. Fiske til 1979.
3. Tre uthus, 1/2 lagerskur etter verdien i 1979.
4. Bortleieinntekter av stølshus til feriegjester.
5. Et soverom tilhørende Margit Øverland.

Subsidiært :

1. Næringstap i 1 år.
 2. Stølshus + 1/2 lagerskur + uthus m.v. etter dagspris.
 3. Et soverom tilhørende Margit Øverland.
- Overskjønnet viser til det som er sagt under takst 53 C.
Erstatningsfastsettelse for

a. Næringstap, <i>engangserstatning</i>	kr. 30 000.—
b. Andel av uthus og lagerskur, <i>engangserstatning</i>	» 4 000.—
c. Andel av fiske, <i>engangserstatning</i>	» 600.—
d. Tap av bortleieinntekter m.v. <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—
e. Margit Øverland, <i>engangserstatning</i>	» 2 000.—

Rettens formann finner erstatningen under post a for høy og skal bemerke :

Man kan se det slik at ved det tidspunkt som skal legges til grunn ved erstatningsfastsettelsen, var saksøkte enten eier av 3/4 av stølshuset eller så hadde han betalt leie 15 år frem.

Dette må erstattes uten at det her er nødvendig å ta standpunkt til hvilket alternativ i og for seg måtte være det riktige.

Saksøkte skal dessuten ha erstattet det tap han vil lide ved fortsatt ikke å kunne drive i Valdalen. I betraktning av de muligheter som foreligger for å få leiet en annen støl — det er mange ledige støler — kommer rettens formann til et betydelig lavere erstatningsbeløp enn flertallet, uansett hvilket av de to alternativer måtte bli valgt.

Formannen peker videre på den neddiskontering m.v. som må foretas ved fastsettelsen av denne *engangserstatning*.

TAKST 146.

Taksten gjelder hytte på takst 53 C og båtnaust på takst 141, eier av hytte og båtnaust Nils S. Øverland.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Hytte etter gjenskaffelsesverdi.
2. Naust etter gjenskaffelsesverdi.
3. Hyttetomt.
4. Verdiforringelse på pram og påhengsmotor.

Erstatningsfastsettelse for

Hytte og naust etter gjenskaffelsesverdi, leiet grunn og verdiforringelse på pram m.v. *engangserstatning* kr. 18 000.—

TAKST 148.

Gr. nr. 6 br. nr. 43 i Røldal, eier Nils N. Juvet.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Taksten gjelder hytten «Finnebu» med tomt i Valdalen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

Hytte (gjenanskaffelsesverdi) og tomt, *engangserstatning* kr. 30 000.—

TAKST 149.

Hytte på leiet grunn under gr. nr. 6 br. nr. 12 i Røldal, eier Lars Rabbe.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

Hytte etter gjenanskaffelsesverdi og verdi av leiet tomt (restleietid 40 år).

Erstatningsfastsettelse :

Hytte (gjenanskaffelsesverdi) og tomt, *engangserstatning* kr. 9 000.—

TAKST 150.

Gammelt stølshus under gr. nr. 6 br. nr. 12 i Røldal, eier Nils K. Juvet.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Påstand, erstatning for

Hus etter gjenanskaffelsesverdi samt for utgifter til ny tomt.

Overskjønnets merknad:

Det gjelder et gammelt stølshus som skal flyttes til museum, og det inngår ikke som et ledd i stølsdriften.

Erstatningsfastsettelse for

Hus og tomt, gjenanskaffelsesverdien, *engangserstatning* kr. 8 000.—

TAKST 151.

Gr. nr. 19 br. nr. 10 i Røldal, eier Anna Hellemo.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Stølen Kjømberget.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

1. Tap i næring for nedleggelse av stølen.
2. Privat vei.
3. To neddemmede skogteiger.
4. Hus, herunder hus på Hellemo (Flytningstakst).

Overskjønnets merknad :

Stølen berøres ikke direkte av reguleringsmagasinet. Overskjønnsrettens flertall regner med at stølsdriften kan fortsette og det blir å tilkjenne en årlig erstatning for de skadevirkninger Valdalsmagasinet medfører.

Erstatningsfastsettelse for

- a. Ulemper, herunder medregnet erstatning for neddemt vei og for vanskeliggjort adkomst, *årlig* kr. 4 500.—
Skjønnsmennene Sunde, Vesass og Litlatun som bygger på at stølsdriften ikke kan fortsette, finner denne erstatning for lav.
- b. Flytning av hus på Hellemo, *engangserstatning* » 7 000.—
- c. To skogteiger, *engangserstatning* » 1 000.—
- d. Overgangs-, *engangserstatning* » 5 000.—

TAKST 152.

Gr. nr. 19 br. nr. 11 og 17 i Røldal, eier Sondof Rabbe.

Prosessfulmektig: H.r.advokat Lassen.

Stølen Kjømberget.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

- 1. Tap i næring.
- 2. Neddemmet privatvei og Valdalsveien.
- 3. Hus.

Overskjønnets merknad :

Stølen berøres ikke direkte av reguleringsmagasinet.

Den har ingen tilknytning til gårdsbruk og det tilkjennes derfor mindre erstatning enn under takst 151.

Erstatningsfastsettelse for

- Ulemper, herunder veier, *årlig* kr. 2 000.—
Skjønnsmennene Sunde, Vesaas og Litlatun finner denne erstatning for lav.

TAKST 153.

Hytte på gr. nr. 11 br. nr. 2 i Røldal, eier Bjarne Rabbe.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Påstand, erstatning for

Hytte etter gjenskaffelsesverdi.

Erstatningsfastsettelse for

- Hytte etter gjenskaffelsesverdi samt tomt, *engangserstatning* kr. 7 000.—

TAKST 155.

Durdei S. Rabbe, Røldal.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Taksten gjelder krav om erstatning for tap i næring. Durdei Rabbe og hennes mann bestyrte Den Norske Turistforenings hytte i Valdalen fra 1919. Etter at mannen døde i 1954 fortsatte Durdei Rabbe bestyrelsen sammen med datteren Signe. Durdei Rabbe er nu 65 år. Turisthytten blir neddemmet og skal bygges opp igjen høyere oppe men da drives som selvbetjeningshytte. Erstatning kreves på det grunnlag at Durdei Rabbe kunne ha regnet med å fortsette bestyrelsen av hytten til hun var 70 ådr. Siste driftssesong var 1965.

Bjørn Halvard Ruud, kontorsjef i den Norske Turistforening, ble avhørt som vitne den 26. november 1965.

Påstand, erstatning for

- 1. Tap i næring.
- 2. Lagerskur.

Overskjønnets merknad :

- a. Rettens flertall tilkjenner Durdei Rabbe erstatning svarende til

- lønn i oppsigelsestiden, 1 år + omstillingstilleg, *engangserstatning* kr. 15 000.—
- b. Lagerskur, *engangserstatning* » 1 000.—
- Rettens formann finner ikke at saksøkte stod i slikt forhold til Den Norske Turistforening at hun har krav på erstatning ved den foreliggende ekspropriasjon.

TAKST 157.

Røldal Ysteri på leiet grunn under gr. nr. 6 br. nr. 2 i Høldal.
 Prosessfullmektig: H.r.advokat Lassen.
 Overskjønn forlangt av begge parter.
 Påstand, erstatning for

1. Fast anlegg, d.v.s. bygninger, maskiner og inventar av enhver art.
 2. Leiede fallretter i Risbuelven.
 3. Goodwill.
- Erstatningsfastsettelse
- Erstatning, *årlig* kr. 20 000.—
- Hertil kommer 25 % tillegget.

Overskjønnets merknad :
 Man har bygget på at driften kan fortsette.
 For øvrig viser man til de alminnelige merknader foran under avsnitt G, Røldal Ysteri, hvor også er omhandlet de tiltak som eksproprianten etter forutsetningene skal utføre.

Som det fremgår av det som er sagt foran, ble dette takstnummer avhjemlet 3. mars 1966.

TAKST 160.

Gr. nr. 13 br. nr. 18 i Røldal, eier Statens Veivesen, leier Torjus Svandalsflona eller nå hans enke, fru Lilly Svandalsflona.
 Prosessfullmektig: H.r.advokat A. Rekve.
 Overskjønn forlangt av saksøkte.
 Overskjønnets merknad :

Taksten gjelder det areal som Torjus Svandalsflona har leiet av Statens Veivesen og som nå blir neddemmet. Etter kontrakten gjelder leieforholdet frem til 13. januar 1979 og Statens Veivesen har uttalt at hans enke og barn har rett til å overta kontrakten.

Man legger til grunn at leieforholdet opphører 13. januar 1979.
 Påstand, erstatning for

1. Flytting av båtnaust.
2. Jakt.
3. Fiske.
4. Neddemmet beiterett.
5. Beiterett på grunn til anleggsvei.
6. Skjemmet utseende.
7. Tap i turistnæring.

- Erstatning til fru Lilly Svandalsflona :
- a. For flytting av naust, *engangserstatning* kr. 1 100.—
 Det bemerkes at ingen av partene har krevet dette erstatningsbeløp endret.
 - b. For jakt, fiske, beiterett og tap av næring, fra og med 1967 til og med 1978, *årlig* » 3 000.—

TAKST 165.

Gr. nr. 26 br. nr. 9 i Røldal, eier Tjerand Nybø.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Overskjønnet viser til merknad under takst 14 C med hensyn til tvist om fiske-
rett i Lonovatnet.

Påstand, erstatning for

1. Fiske.
2. Vanskeliggjort vannhenting om vinteren.
3. Øket gjerdehold.
4. Skade på jordbruk ved senket grunnvannstand og senere issmelting.
Erstatningsfastsettelse for
- a. Fiske.
Alternativ A: Hvis gr. nr. 26 br. nr. 1 eier retten utenfor br. nr. 9's
land kr. 0.—
Alternativ B: Hvis br. nr. 1 ikke eier retten utenfor br. nr. 9's land,
årlig » 60.—
- b. Gjerde, herunder medregnet vedlikehold, *engangserstatning*.... » 400.—

TAKST 167.

Gr. nr. 17 br. nr. 1 i Røldal, eier Torjus Tveito.

Prosessfullmektig: H.r.advokat Wyller.

Overskjønn forlangt av begge parter.

Taksten gjelder beite og bjerkeskog på østsiden av Røldalsvatn.

Erstatningsfastsettelse for

Fiske og isvei, *årlig* kr. 225.—

TAKST 172.

(Nr. 170 ved underskjønnet). Gr. nr. 26 br. nr. 8, eier Brita Eide.

Ingen prosessfullmektig.

Overskjønn forlangt av saksøkeren.

Taksten gjelder saksøktes fiskerett i Lono.

Erstatningsfastsettelse for

Fiskerett, *engangserstatning* kr. 500.—

Overskjønnet er enstemmig hvor ikke annet uttrykkelig er sagt.

De saksøkte som har møtt med prosessfullmektig, tilkjennes saksomkostninger
av saksøkeren.

Omkostningene fastsettes i egen avgjørelse.

S k j ø n n s s l u t n i n g :

1. De saksøkte tilkjennes erstatninger av Røldal—Suldal Kraft A/S for avståelse
av grunn og rettigheter som anført i skjønnsgrunnene.
2. Av erstatningsbeløpene betaler Røldal—Suldal Kraft A/S 5 % rente årlig fra
forfall hvis intet annet er bestemt.
3. Røldal—Suldal Kraft A/S betaler saksomkostninger til de saksøkte som har
møtt med prosessfullmektig. Saksomkostninger fastsettes i egen avgjørelse og
forfaller 2 — to — uker fra forkynnelsen.

Det ble deretter avsagt slik enstemmig

K j e n n e l s e:

Eksproprianten har krevet fravikelseskjennelse hvoretter han kan kreve seg innsatt i besittelsen av eksproprierte arealer og rettigheter etter utløpet av en frist på 4 uker fra forkynnelsen av skjønnet.

Det er ikke reist innvendinger herimot fra de saksøkte.

Begjæringen tas tilfølge.

S l u t n i n g :

Røldal—Suldal Kraft A/S kan etter utløpet av en frist på 4 — fire — uker etter forkynnelsen av foranstående overskjønn kreve seg innsatt i besittelsen av de eksproprierte arealer og rettigheter som er gitt erstatning for i overskjønnet mot å betale disse erstatninger til de saksøkte.

Overskjønnet og kjennelsen ble opplest.
Ingen var til stede.

Retten hevet.

Reidar Borge.

<i>Gøte Furuholmen.</i>	<i>Finn Jacobsen.</i>	<i>Olav H. Sunde.</i>
<i>Aanond Vesaas.</i>	<i>Gunnar Lillevåje.</i>	<i>Gunnar Litlatun.</i>
<i>Erling Corneliussen.</i>	<i>Bjørn Seltveit.</i>	

Riktig utskrift.

Reidar Borge
Sorenskriver.